

Interjú a pozsonyi Új Szónak

2005. június 24.

Az államfő köteles a határon túliak gondját viselni

Sólyom László megválasztott magyar köztársasági elnök: nem vagyok lekötözve a pártoknak, azóta sincs kapcsolatom velük a parlamenti kézfogáson túl

A harmadik fordulóban Sólyom Lászlót választotta a magyar Országgyűlés az ország államfőjévé. Az Alkotmánybíróság volt elnökét civil szervezetek jelölték, de a parlamenti ellenzék is támogatta. Az új államfő azonban mindenki elnöke akar lenni. Sólyom László megválasztása után az első interjúk egyikét az Új Szónak adta.

– *Mennyire folytatása az elnökség az Alkotmánybíróságnak?*

– Nagyon logikus és nem szokatlan folytatása, több kollégám is előzőleg alkotmánybíró volt. Korábban is azt mondtam, az egyetlen tisztség, amit egy alkotmánybíró még elvállalhat, az államelnöki poszt, mert az szintén semleges és pártok felett álló. Az előző munkakörömmel megvan az az előnye, hogy bizonyos kérdésekben nincs szükségem tanácsadókra, mert alkotmánybíróként megszereztem a szükséges szakmai háttérrel.

– *Az elnökválasztást civil jelöltként kezdte, aztán szokásos pártpolitikai harc lett az egészből.*

Ez elkerülhetetlen volt, hiszen az alkotmány szerint csak ötven képviselő, azaz gyakorlatilag a frakciók jelölhetnek államfőt. Azok a harcok, amelyek az utolsó héten folytak, sokkal inkább arról szóltak, hogy az ellenzék vagy a kormánykoalíció győz-e, mint a személyekről.

– *Ez nem zavarta?*

– Persze, zavart. Azonban tudomásul kell venni, hogy ennek ez a menete. Külön köszönetet mondtam a beszédemben a pártoknak, hogy tiszteletben tartották a függetlenségemet. Nem tudtam taktikai terveikről, meg is lepődtem ezeken, ezt mindenki láthatta rajtam. Azért is jó, hogy nem voltam beavatva, nem kaptam semmi segítséget a választás előtti hét médiarohamához sem, mert így még ebben sem vagyok lekötözve. Azóta sincs kapcsolatom a pártokkal a parlamenti kézfogáson túl.

– *A pártok sem keresték önt?*

– Nem. Szerintem nem is fognak, megszokhatták az alkotmánybírósági időkből, hogy űr volt közöttünk. Meglesznek majd azok az alkalmak, amikor találkozunk kell, vannak rendszeres informális találkozók is, de hogy ezek között nekünk nincs miről beszélnünk, ez teljesen nyilvánvaló számomra.

– *Az egyik kifogás önnel szemben az volt, hogy nincs politikai tapasztalata.*

– Ez részben igaz, nem voltam soha pártpolitikus, illetve nagyon rövid ideig voltam az MDF tagja, és ebben a minőségben csináltam végig a rendszerváltó tárgyalásokat. A további politikai iskoláim a civil mozgalmak voltak. Az Alkotmánybíróság más jellegű és más szintű politikai tapasztalatot adott. A bírói tisztség miatt le kellett mondanom MDF-tagságomról. Akkor írtam egy szép levelet, amelynek az volt a lényege, hogy ezentúl más eszközökkel harcolok ugyanazokért az eszmei célokért. Ez szerintem azóta is érvényes.

– *Mik ezek az ideálok?*

– Ez magából az alkotmányból adódik. Olyan parlamentáris demokrácia kialakítása és működtetése Magyarországon, amely az emberi jogokra és a mögötte álló értékekre kiemelkedő hangsúlyt helyez. Alkotmánybírósági működésemet például az emberi jogok meglehetősen liberális, majdnem amerikai ízű értelmezése jellemezte, például a szólásszabadság kérdésében. Ez sok tekintetben eltér az itteni hagyománytól.

– *A baloldalon kívül hirtelen mindenki magáénak tekinti. A liberálisok a hozzájuk közel álló világlátásáról, a konzervatívok saját jelöljükről beszélnek.*

– Ezek skatulyák, amikben nem nagyon hiszek. Egy baloldali kormány gyakran űz liberális gazdaságpolitikát, és egy jobboldali szociáldemokratát. Egy elnöknek, aki mindenkit képvisel, nem szabad letenni a voksot bizonyos politikai irányzat mellett. Az viszont igaz, hogy mindenkit a gyümölcseről lehet felismerni, ahogy az írás mondja, és az én munkámból is ki lehet olvasni bizonyos dolgokat: az emberi jogoknak, az emberi méltóságnak és az emberi életnek a tiszteletét. Az életutamból kiderül, hogy az alapállásom idealista, egyben ökológiai.

– *Figyelembe véve a magyar társadalom megosztottságát, lehetséges-e egyáltalán ebben a helyzetben, hogy pártok feletti elnök legyen?*

– Valóban megdöbbentő a megosztottság, ez nem normális jelenség. Számomra nagyon fontos, hogy egyik párt se érezze úgy, veszített a megválasztással. Azért is fontos a jelölésem, mert 15 éve nem volt hasonló eset, amikor jobb- és baloldali személyiségek valamiben meg tudtak volna egyezni. Múltamból, neveltetésemből adódóan – városban nőttem fel, iparos-kereskedő háttérrel rendelkezem, szüleim generációjával jelentek meg az első diplomások a családban – az urbánusokhoz, vagy más szempontból a

nyugatosokhoz tartozom. De közöm van a népiekhez is, gyerekkoromban zenésznak készültem, érdekelt a népzene, tanulmányoztam Bartók és Kodály gyűjtőútjait, néprajzos barátaimmal falusi gyűjtésekre jártam. Mindig vállaltam azt a fajta hazaszeretetet, amely nem olvad fel egyfajta erőltetett nemzetköziségben. Úgy érzem, mindkét táborral egyformán szót tudok érteni.

– *Önt általában introvertált értelmiségiként írják le ismerősei. Nem fogja zavarni az elnöki funkcióval járó reflektorfény?*

– Az ember tudja, mit vállal. Igaz, alaptermészetemnél fogva visszahúzódom vagyok, ám ha kellett, szónokoltam tüntetésen a nyolcvanas évek végén. Tanárként gyakorlott előadó vagyok, igen nagy hallgatóságot vagyok képes lekötöni. Szerepelni tehát tudok, attól viszont tartózkodni fogok, hogy bármilyen szerepet játsszak. Nem tervezem azt sem, hogy elnökként mindenütt jelen legyek.

– *Egy interjúban azt mondta, önmagát egy passzív elnöknek szánja, mások viszont aktív és a jogköreit maximálisan kihasználó elnököt várnak.*

– Megítélésem már eszköze volt a pártok egymással való harcának. Voltak, akik azt mondták, ugyanolyan aktív leszek, mint bíró koromban – ezzel az ellenem szóló érveket akarták erősíteni. A 90-es évek elején, az Alkotmánybíróság kiépítésekor szükség volt az aktív szerepvállalásra, mára azonban kialakult egy jogi struktúra, amely megfelel az európai standardnak. Ha azonban a helyzet megkívánja, élni fogok a jogaimmal.

– *Nem szokás, hogy egy mozgalmár múltú ember foglaljon el ilyen magas protokolláris tisztséget; miféleképpen ez inkább egy nyugdíj előtti állásnak számít.*

– Tényleg szokatlan. Februárban, amikor egy környezetvédő szervezet, a Védegylet jelölt, még nem tűnt reálisnak, hogy elnök legyek.

– *Milyen lesz a viszonya a kormánnyal?*

– Ha rajtam múlik, jó. Én biztosan nem teszek különbséget pártállás szerint.

– *És személy szerint Szili Katalinnal?*

– Szeretném, ha jó lenne. Becsülöm, hogy végig harcolt. Ha a harmadik körben visszalépett volna, lehetett volna igen-nemmel szavazni, és az egész eljárás kudarcba fulladt volna. Ezt ő nem engedte. Én sem engedtem a második szavazás előtt, hogy az ellenzék képviselői megmutassák egymásnak a szavazataikat. Amikor a sajtóból megtudtam, hogy ezt tervezik, beszéltem a Fidesszel és az MDF-fel is. Megmondtam nekik, inkább veszíték, de semmilyen alkotmányellenes dolgot nem tűnök: ha titkos szavazás van, akkor azt

tiszteletben kell tartani. Történtek más, kevésbé szép dolgok is, de beleférnek ilyen kiélezett helyzetbe, amikor egy-két szavazat döntött, s ezek nem is befolyásolták a végeredményt.

– *Ön a határon túli magyarok helyzetét mindig nagy figyelemmel kísérte. Szerepet játszott ebben kisebbségi származása is?*

– A nagyszüleim svábok voltak, de ez nem játszik ebben komoly szerepet. Anyámék családja például vándorolt, éltek Aradon is, ott is maradtak rokonaink, tudtunk a kisebbségi problémákról. De a népzene révén is mindig éreztem, hogy egybetartozik a magyarság, függetlenül a határoktól. Természetes volt, hogy egységként tekintsek rá.

– *90-ben nagy vihart kavart Antall József kijelentése, hogy szellemileg 15 millió magyar miniszterelnöke lesz. Ön 10 vagy 15 millió ember elnöke?*

– Alkotmányos jogállásom az, hogy a Magyar Köztársaság elnöke vagyok, ez egyértelmű definíció. Ám az alkotmánynak van egy olyan passzusa, hogy a köztársaság, amelynek elnöke vagyok, felelősséget érez a határain kívül élő magyarok sorsáért, köteles elősegíteni kapcsolattartásukat az anyaországgal. Ezt az alkotmányos kötelességet nagyon komolyan fogom venni.

– *Ön tagja a Velencei Bizottságnak, az Európai Bizottság jogi tanácsadó szervének, amely a státustörvényről is véleményt mondott.*

– Saját bőrömön tapasztaltam, hogy Európában mennyire nem értik a közép-európai kisebbségi problémákat, s nem ismerik ezek történelmi gyökereit sem. Alapvető definíciós problémák vannak. Mindenki mást ért azon, hogy nemzet vagy nemzetiség. Az alapvetően francia államnemzeti koncepció, amely nem ismeri el az etnikai alapú nemzeteket, ütközik a német koncepcióval, amely különbséget tesz a politikai és a kultúr[ális] nemzet között. A Velencei Bizottság státustörvénnyel kapcsolatos állásfoglalásából is mindenki mást ragad ki. Annak alap gondolata az volt, hogy egy államnak, amelynek vannak kisebbségei a szomszédságban, joga van azokat segíteni. Természetesen a fő eszköz a kétoldalú megállapodás, de ha a két érintett ország nem tud megegyezni, az anyaországnak akkor is joga van a nemzeti identitás megőrzését támogatni. A következő probléma a diszkrimináció kérdése. Azt állították, ha Magyarország támogatja a határon túli magyarságot, ez az ottani többségi nemzet tagjait hátrányosan megkülönbözteti. Ez teljes félreértés a dolgoknak. Ha ez diszkrimináció lenne, nem lenne értelme semmilyen kisebbségi jognak. A hátrányosabb helyzetben lévők támogatása indokolt és alkotmányos megkülönböztetés lehet.

– *Mi a véleménye arról, ahogy a státustörvény Szlovákiában működik. A határon túliak és a magyarországi ellenzék azt veti a kormány szemére, hogy túlságosan engedékeny volt, a kormány viszont azt állítja, többet nem lehetett elfogadtatni.*

– A nemzetközi szervezetek és a szomszéd államok nem igazán értették meg a Velencei Bizottság üzenetét, a kompromisszumos elemeket ragadták ki belőle, a kétoldalú egyezmények szükségességét. A Velencei Bizottság véleményének valódi újdonsága azonban az volt, hogy bevezette az anyaállam és a hozzátartozó külföldi kisebbség fogalmát, és elismerte – meghatározott feltételekkel – az előbbi jogait. Másrészt voltak olyan elemei az eredeti státustörvénynek, amelyek biztosan nem voltak összhangban a velencei ajánlással, például állami hatáskörök átruházása kisebbségi szervezetekre, amelyek okmányokat adhattak volna ki. A korrekciók után egyes szomszédos államok ellenkezése a fentiek fényében jogilag indokolatlan; politikailag is túl heves és ellenséges reakciók fordultak elő. Remélem, lehet ezen javítani. Tudtommal ma a státustörvény még úgy sem működik, ahogy működhetne, nincs kihasználva.

– *A szlovákiai alkalmazásban annyi a változás, hogy nem magyar nemzetiségű diákok kapják a támogatást, hanem azok, akik magyarul tanulnak. Ez gyakorlatilag ugyanaz, jogilag viszont két különböző dolog.*

– Ez is a francia iskola hatása, mely nem hajlandó elismerni az etnikai alapú támogatást, pedig itt éppen a nemzetiség támogatása a cél.

– *Jogilag ön szerint tehát lehetséges az, hogy a magyar nemzetiségű diák kapja a támogatást?*

– Az, hogy a magyar nemzetiségű diák kaphat, vitán felül áll, ez volt a törvény célja. A kiterjesztő értelmezés a magyar nyelv és kultúra minden tanulója persze lehetséges.

– *A státustörvény körüli vitát már háttérbe szorította a kettős állampolgárság körüli vita. Egyetértett ön ezzel a követeléssel? Részt vett a referendumon?*

– Persze, hogy részt vettem. Alapos tanulmányok bizonyították, hogy a kettős állampolgárság megadása jogilag valóban lehetséges, és nem áll szemben semmilyen európai standarddal. Nagy kár, hogy olyan érzelmi, illetve egzisztenciális érdekeket megszólító területre csúszott el a népszavazási kampány, aminek nem volt sok köze az eredeti koncepcióhoz. Az eredmény mindenkit sokkolt, ehhez a témához most már senki nem nyúl szívesen. Teljesen érthető, hogy a határon túli magyarok kitartanak a követelés mellett.

– *A népszavazáson feltett kérdés pontosan mire vonatkozott? Ha igen válasz született volna, mire kötelezte volna a parlamentet?*

– Csak arra kötelezte volna, hogy hozzon törvényt a kettős állampolgárságról. A kezdeményezés tartalmi tisztázatlansága alkalmat adott félreértések elterjedésére. Bármely akciót csak alapos szakmai előkészítés után lenne szabad indítani, mert a tisztázatlanság óriási kockázatot rejt magában.

– *Milyen határok között mozgott volna a parlament? A kezdeményezők szerint olyan törvényt kellett volna hozni, amely szerint bárki, aki magyarnak vallja magát, jogot szerez a magyar állampolgárságra?*

- A népszavazás csakis az elvi alapkérdésben döntött volna, s a pozitív döntés, mint mondtam, jogilag lehetséges lett volna. Arról azonban vita sem folyt, s kidolgozott koncepciók sem voltak, milyen részletes rendelkezéseket tartalmazna a törvény. És az is kidolgozatlan, vagyis kérdés maradt, hogy a kettős állampolgárság mennyiben hozna megoldást azokra a problémákra, amelyek miatt a javaslat felmerült.
- *Tehát lehetséges az Európai Unióban az, hogy valaki jogokat kap etnikai alapon? Más jogászoknak erről más a véleménye.*
- Ez megint csak nemzetfelfogás kérdése. Vannak rá példák az Európai Unióban: milyen alapon van például Belgium felosztva nemzetiségi régiókra?
- *Jövőre választások lesznek Magyarországon és Szlovákiában is. Most úgy néz ki, mindkét országban a nemzeti erők győznek. Mit jelenthet ez a két ország kapcsolatára nézve?*
- Nem hiszem, hogy a szlovák és a magyar nemzeti érdekek eleve ellentétesek egymással. Párbeszédrel sokat tehetünk a közeledésért. Nyitott vagyok, ha meghívják Szlovákiába, elmegyek.
- *Szlovák kollégája, Ivan Gaqparovič a nacionalista erők jelöltje volt. Néhány napja, amikor egyéves működését értékelték a pártok, egyedül az MKP fejezte ki elégedetlenségét vele kapcsolatban. Mennyire tudnak majd együttműködni?*
- Ez szlovák belpolitika. Nem az a dolgom, hogy értékeljem egy másik államfő szerepét. Keresni kell a párbeszéd lehetőségét.
- *Mi a véleménye František Mikloško egyéni bocsánatkéréséről? A magyar politikusok helyeselték lépését, de sok szlovák valamiféle magyar válaszlépést vár.*
- Mikloško lépése nagyon nemes gesztus volt, s ugyanilyen őszintén és komolyan kell rá reagálni. Ugyanakkor ez egy nagy egyéni erkölcsi tett volt. Az állami szintű bocsánatkérés a kormány és a parlament által meghatározott külpolitika területe. Láthatjuk, hogy az államok egyre gyakoribbá váló bocsánatkérése a még élő áldozatoknak szolgálat morális elégtételt, legyen szó a második világháború alatti vagy azt követő eseményekről, vagy például 1956 leveréséről. Régmúlt eseményekért való bocsánatkérésnek akkor van helye, ha egy állam szimbolikusan is ki akarja emelni az adott esemény értékelésének megváltozását. A 19. századi magyar asszimilációs politika a magyar történelemírás fő vonala, de még a tankönyvek szerint is súlyos hiba volt, s ez széles körben osztott nézet.

Ünnepi beszéd

Budapest, 2005. augusztus 20.

Tisztelt Megjelentek! Esküt tett tisztok! Magyarország állampolgárai! A magyar nemzet tagjai!

Ez a megszólítás illik és jár azoknak, akik Szent István ünnepén hallgatják a magyar államfőt. Ez az a közösség, amelynek ünnep a mai nap, amely képes meghallani ezer év távolságából is e nagy király üzenetét. Akiknek lelkéből felszakad a kérdés: hol vagy István király?

Tizenöt éve, mióta immár szabadon, augusztus 20-án Szent Istvánt ünnepeljük, évről évre hallhatjuk István bölcs Intelmeit fiához, arról, hogy az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő; hogy a királynak türelemmel és irgalommal kell ítélkeznie, hogy mielőtt dönt, hallgassa meg a tanácsot. Mindez igaz és megszívlelendő. És évről évre felidézzük István nagy tettet, hogy a magyar királyság megalapításával szilárd helyet készített a magyaroknak Európában, s ennek köszönhetjük megmaradásunkat.

De lefordítja-e valaki ezeket az üzeneteket a ma nyelvére, felmutatja-e, mi volt Szent István egyéniségében és művében az a meghatározó vonás, amelyre most és a jövőben szükségünk van? István nemcsak királyságot alapított, s ezzel nemcsak Európához csatlakozott. Ezt az ő korában sokan megtették, Európa szélén sorra felmagzottak a keresztény királyságok és fejedelemségek. Az ő igazi nagysága abban állt, hogy szuverén módon határozta meg Magyarország helyét az akkori világban. Halljuk meg, vegyük észre, tekintsük példának azt az önbecsülést, azt az öntudatot, ahogy István király fellépett! Nem tett hűségköt a német-római császárnak – egész életében elhárította a személyes találkozást Ottó császárral, nehogy ez szóba kerülhessen. De nem lett Szent Péter hűbérese sem, a pápa hatalmát csak a lelki dolgokban ismerte el. A császár és a pápa között megőrizte országa teljes függetlenségét. Abban az időben ilyen teljesítményre csak Franciaország volt képes.

A függetlenséget István úgy őrizte meg, hogy a lehető legteljesebben bekapcsolódott Európa gazdasági és kulturális vérkeringésébe. Ennek fontos tényezője volt, hogy megnyitotta a Szentföldre Magyarországon keresztül vezető zarándokutat. Ez – a mai fogalmaink szerint – alapvető információs csatorna volt, enélkül nem válhatott volna Magyarország számottevő európai tényezővé. Gondoljunk csak meg: Galliából, a nyugat távoli országaiból ezen a biztos úton vonulhattak a zarándokok Jeruzsálembe. Négynapi járóföldenként királyi vár vigyázta a biztonságot, kolostorok és vendégházak sora adott szállást és ellátást, gyógyította a betegeket. Számos kitűnő, művelt ember volt a zarándokok között, s István szívesen megismerkedett és elbeszélgetett velük. A zarándokút pótolta az újságot, rengeteg hírt hozott odafelé a távoli nyugatról,

visszafelé a keleti tapasztalatokról. Volt olyan jelentős személyiség, akit István így, zárandokként ismert meg, s nem is engedett továbbmenni. Őt Szent Gellért néven mindnyájan ismerjük.

Szent István korában a világ Európa volt, s legfeljebb Jeruzsálemig terjedt. Ma a földkerekségen kell elhelyeznünk Magyarországot. Nem szentföldi zarándokúton áramlik a hír, a kultúra, nem azon jönnek a kereskedők. Sűrűn beszövi a Földet a kommunikációs háló, zizeg, zúg, dübörög, felfoghatatlan sebességgel áramlik a hír, a pénz, a tudás. Szinte már félelmetes ez a mesterséges világ. Mindenütt szárazföldi és légi folyosók, emberekkel és árukkal telve.

Ebben a globális távlatban szükséges és jó döntés volt, hogy Magyarország az Európai Unió tagja lett. Ám az új helyzetben is érvényes Szent István példája: a szuverén helymeghatározás, az öntudat és az önbecsülés. Nem úgy kell tekintenünk az Európai Unióra, mint egy távoli hatalomra, ahol jól-rosszul megértik a problémáinkat, s jó esetben pénzügyi támogatást adnak. Legyünk tudatában annak, hogy az EU országai között nagyságunkat tekintve középhatalom vagyunk, hogy mi is alakítjuk, mi történjen, és mi történhet az Unióban. Igaz, hogy az Európai Unió döntéshozatala nem eléggé demokratikus. De az itthoni demokráciát jobban ki kellene használni ahhoz, mit képviseljünk Brüsszelben! Vajon elég-e, hogy az Országgyűlés csupán tájékoztatást kap a kormánytól? Vajon nem baj-e, hogy az érdekképviselők, a civil szervezetek oly kevéssé hallatják hangjukat európai kérdésekben?

Miért kellene nekünk nemzetközi kapcsolatainkban mindig alkalmazkodni, mintát követni? Tanuljunk meg István királytól, hogy képesek vagyunk saját, önálló hozzájárulásra Európában és a világban! Igenis előállhatunk olyan megoldásokkal, amelyek a mi problémáinkra vannak szabva, s türelmes munkával elfogadottá tehetjük őket. Valóban részese vagyunk a nemzetközi jogrendnek és az európai jognak. De új egyensúlyra van szükség a megszokott keretekhez való alkalmazkodás és az önálló, jól megalapozott kezdeményezés között.

Igen, a határon túli magyarokról is beszélek. Az ő magyar állampolgárságuk ügye fájdalmasan félresiklott. De ez nem maradhat így! Megoldást kell találnunk, annak tudatában, hogy ez nem csupán jogi, hanem politikai kérdés is. Egész életemben a jog fejlődését kutattam, azt, hogy miként születnek új megoldások, s hogyan terjednek el. Higgyék el nekem: a jogban is vannak találmányok, felfedezések. S máris léteznek olyan jogi újdonságok, amelyek a magyar nemzet országhatárokkal való szétszabdaltságára figyelemmel születtek. Az anyaállam jogai a kisebbségben élő nemzetrészek megőrzésében immár a nemzetközi elismerés útján vannak.

De ismétlem: ez nemcsak jogi kérdés. Azok a magyarok, akik nyolcvan éve más államokban élnek, ismerik az ottani viszonyokat. De mit tudunk mi, az anyaország népe szomszédainkról? Fájdalmas a kérdés: mit tudunk a szomszédos államokban élő magyarságról? Tudás nélkül a pusztá érzelmi hozzáállás könnyen

tévútra vezet. Ismernünk kell szomszédainkat, csak így jöhet létre a megértés. Így tudjuk belátni, mi az, ami más népek jogos érzékenységét sérti, s mi az, amiben nem szabad engednünk saját álláspontunkból. Kellő tudással és empátiával azután nyugodtan nézhetünk Európa szemébe, amikor megoldást javasolunk.

Az Intelmek mellett a leggyakrabban Szent István törvényeit szokták emlegetni; innen ered a magyar jogrendszer ezeréves folyama. Tudnivaló ezekről a törvényekről, hogy sokkal emberségesebbek voltak, mint a korabeli Európa más országainak törvényei, továbbá, hogy a király biztosítani tudta e szigorú, de igazságos törvények megtartását országában. Mint feljegyezték, tömegek vándoroltak be Magyarországra éppen – mai szóval úgy mondanánk – a jogbiztonság miatt, s találták meg boldogulásukat. Ma a jogbiztonságot, és az emberek szabadságjogait az alkotmány garantálja. Az emberi jogok érvényesülése Magyarországon olyan kincs, amelyet őriznünk kell. Egy pillanatig sem szabad engedni ezekből. A szabadságjogok kizárólag akkor korlátozhatók, ha az állam bizonyítja a korlátozás elkerülhetetlenségét. Kitágult világunk megtermette a maga globális veszélyeit. Ilyen a terrorizmus. Ez ellen fellépni minden országnak joga és kötelessége; védekezni minden ország létérdeke. Ez azonban nem vezethet arra, hogy a jogokat a szükségesnél nagyobb mértékben korlátozzák. Új egyensúlyt kell találni a jogok megőrzése és az önvédelem között, olyan egyensúlyt, amely nem megy túl a valóban indokolt és a védekezésre valóban alkalmas megszorításokon. Könnyű az emberek biztonságigényére, az emberekben rejlő félelmekre alapozva elfogadtatni a szabadság korlátozását. Szomorú tapasztalataink vannak erről. Én azonban azt mondom, hogy az önbecsüléshez az is hozzátartozik, hogy öntudatosan valljuk és védjük jogainkat.

912 évvel ezelőtt, s éppen ezekben a napokban, László király – akit mi már Szent László néven ismerünk – országos gyűlést hívott össze Fehérvárra, s meghirdette, hogy a gyógyulásban reménykedő nyomorultak is jelenjenek meg. Ekkorra István tisztelete már országos méretűvé nőtt, nem egyszer a boldog jelzővel említették nevét. A szentté avatáshoz azonban az egyházi előírás szerint csoda is kellett. A sokaság három napig megtöltötte a templomot, ahol István teste nyugodott. Az augusztus 19.-ről 20.-ra virradó éjjel a lelki feszültség, a csodavárás megdöbbentő gyógyulásokat váltott ki, a tömeg ujjongott, László király az örömtől sírva vitte az oltár elé a meggyógyult béna kisfiút. Így hagyták ezt ránk a régi történetírók.

S nemcsak István életének, hanem ennek a történetnek is van üzenete számunkra. A király halála után majdnem negyven évig zavaros, belháborús korszak köszöntött az országra, s amikor László király alatt ismét rend és biztonság lett, az emberek hirtelen megértették, mit köszönhetnek István királynak; hogy az ő művére lehet építeni további boldog korszakokat. A magyar nép azt akarta, hogy István király a lehető legmagasabb tisztességet nyerje el, hogy kilépve az időből szentként maradjon meg népe emlékezetében. Ez a várakozás és akarat, amikor kellett, csodákat szült. Én úgy értelmezem a történetet, hogy István nagyságának felidézése felszabadította az emberekben rejlő jót. Erre különösen időszerű emlékezni ma, amikor a médiában megjelenő politika a negatívumoktól harsog, és amikor – ne feledjük – még sokan a

rendszer váltás elkerülhetetlen gazdasági következményeitől szenvednek. Az 1990 után ránk szabaduló fogyasztói értékrend, a pénz egyeduralkodója, a tisztó stílusú politizálás azonban legfeljebb eltakarta a bennünk lévő jót. Hiszen az ország él, s bár nem ez szerepel az újságok címlapjain, az emberek megállták a helyüket a nehéz években. Dolgoznak, boldogulnak, s – amit különösen remélek – egyre inkább megtalálják saját életükben azokat az értékeket, amelyekért érdemes élni. István király művét folytatnunk kell: önknek, ifjú tisztek, mindnyájunknak, és minden következő nemzedéknek, míg az ország áll. Ünnepejünk hát felszabadultan, bizakodva, jóérzéssel tekintve önmagunkra!

Üdvözlő beszéd az Országos Horvát Napon

Sopron, 2005. november 12.

Tisztelt Elnök Úr! Polgármester Úr! Elnök Urak!

A Magyarországi Horvátok Napján, Stjepan Mesic köztársasági elnök úr megtisztelő jelenlétében köszöntöm Önöket, a horvát közösség képviselőit, a meghívott horvátországi és hazai vendégeket. Külön köszöntöm azokat, akik a magyarországi horvátság érdekében kifejtett tevékenységük elismeréseként az országos önkormányzat és a szövetség által adományozott emléklapokat ma napon vehetik át.

Három héttel ezelőtt Mesic elnök úr vendége voltam Zágrábban, s ez alkalommal ellátogattam a zágrábi a Szent László alapította székesegyházba, s jártam Medve várában is, ahol a nagy humanista költő, Janus Pannonius pécsi püspök meghalt. Mélyen megérintett a magyar és horvát nép történelmi és kulturális közösségének szelleme, amely a reneszánsz kultúra közvetítésében, a barokk irodalomban, másrészt a török elleni harcokban olyan nagy személyiségeket is adott nekünk, akiket mindkét nép joggal a magáénak érez. Nyolc évszázadon keresztül államközösségekben éltünk; ezen belül azonban a horvátoknak saját közjogi jogállásuk volt. A 19. század első felétől kezdve a nyelvi rokonság mint a nemzeti összetartozás ismérve a szláv népek körében elsőbbséget nyert a történelmi, kulturális és vallási hagyományokkal szemben. Ma azonban, sok történelmi megrázkódtatás után – legalábbis számomra – úgy tisztult le a kép, hogy a nyelvi különbség ellenére kultúránkban, életfelfogásunkban olyan közel állunk egymáshoz, amelyre Európában is kevés példa akad. Mind a horvát, mind a magyar irodalomban számos olyan megnyilatkozást találunk, amelyek szerint a szomszédság viszályt is, egyetértést is hozott, de akár viszályban, akár egyetértésben, az összefonódás tagadhatatlan.

1991-ben Magyarország támogatta, hogy Horvátország visszanyerje függetlenségét. Mint az Európai Unió tagja, a kezdetektől támogattuk Horvátország csatlakozási tárgyalásainak megkezdését, és reményeink szerint a következő belépők csoportjában a Horvát Köztársaság az elsők között lesz. Ehhez minden segítséget megadunk, beleértve tapasztalataink átadását is.

A horvát-magyar közjogi határ kezdetektől fogva egyértelmű volt, és minden szomszédnépnél jobban követte az etnikai és nyelvi határokat. Nemzeti kisebbségeink egymás országában részben az államhatár két oldalán élnek, részint a török elől északra települt horvátokból állnak, itt, Magyarország nyugati határvidékén, amelyet horvátul Gradistyének hívnak.

Engedjék meg, hogy ismét személyes hangot üssek meg. Pécsi vagyok, ott nőttem fel, s számomra természetes volt, hogy Baranyában sok nemzetiség él együtt. Már egész kicsi koromban, mikor nagymamámmal a piacra mentünk, megtanultam, hogy milyen viseletről lehet tudni, kik a horvátok, sokácok, bunyevácok, mit hordanak a svábok, melyik a magyar falvak népviselete. Azt pedig, hogy itt, a nyugati végeken horvátok is élnek, akkor tudtam meg, amikor iskolásként olvastam, hogy Haydn az osztrák császári himnuszt, a Gotterhaltét egy itt hallhatott horvát népdal nyomán komponálta. Azóta már tudom, hogy a zenetudomány más eredetet is feltételez, (egy régi cseh búcsús-éneket), de ez még éppen az itteni kulturális sokszínűségre, a hatások kölcsönösségére, egymásba olvadásra jó példa. Valóban csak a legnagyobb tisztelettel tudok adózni azoknak a horvátoknak, akik szórványban is fél évezreden át megőrizték saját nyelvüket és kultúrájukat.

A nemzeti identitás megtartása, a kulturális sokféleség megőrzése az államhatároktól függetlenül a jövő útja az Európai Unióban is. Ahogy a természetben a biodiverzitás megóvása a legfontosabb feladat, úgy minden államnak erkölcsi kötelessége is, hogy saját, más országokban élő kisebbségeit segítse. A cél az, hogy a külföldön élő nemzetrészek még a természetes asszimilációnak is ellen tudjanak állni, amely akkor is fenyeget, ha a kisebbség minden jogot megkapott állampolgársága államától. Ezeket a kisebbségi jogokat pedig minden államnak meg kell adnia a területén élő más nemzeti közösségeknek.

A Magyar Köztársaság Alkotmánya kimondja, hogy a Magyarországon élő nemzeti és etnikai kisebbségek államalkotó tényezők, és kollektív jogokkal ruházza fel őket, mind a nyelvhasználat, mind a kultúra területén, továbbá helyi, valamint országos önkormányzatot biztosít számukra. Ezen alapelvek végrehajtásában azonban még vannak megoldatlan problémák, különösen a parlamenti képviseletet illetően. Mesic elnök úrral folytatott mai megbeszélésünkön egyetértettünk, a köztársasági elnökök jelenléte ünnepükön szimbolikus üzenetet hordoz. Nem a kormányzatok vagy a kisebbségi vegyesbizottság feladatainak átvállalása a tisztünk, hanem támogatásunk kinyilvánítása. Arra szeretnénk ösztönözni a kormányokat és az önkormányzatokat, vizsgálják meg, közös erőfeszítésekkel és az Európai Unió forrásainak bevonásával is, hogyan segíthetünk a nemzeti kisebbségeknek.

Magyar oldalon az idei év legjelentősebb kisebbségpolitikai eseménye a Kisebbségi törvény és választási eljárási törvény módosítása volt, amelyet Országgyűlésünk nagy többséggel fogadott el. A horvát közösség e változtatásokkal kezdetektől egyetértett. Kérem Önöket, az új törvény alapján kezdjék meg a felkészülést a következő önkormányzati választásokra. Közös érdekünk, hogy a horvát közösség megőrizze erős önkormányzati rendszerét és folytassa a kulturális autonómia kiépítését.

Jó egészséget és sok boldogságot kívánok az ünnepen valamennyiüknek. Őrizzék meg évszázados kulturális örökségüket és anyanyelvüket, amely horvátok és magyarok számára egyaránt becses érték, segítsék elő, hogy a két nép közötti szimpátia és szoros kapcsolat fennmaradjon!

Pohárköszöntő a Szlovák Köztársaság elnöke által adott díszvacsorán

Szlovákia, 2005. december 8.

Tisztelt Elnök Úr és Tisztelt Hitvese! Hölgyeim és Uraim!

Köszönetet mondok Önnek, Elnök úr, a magam, feleségem és a magyar delegáció nevében a meghívásért és a szívélyes fogadtatásért. Különös örömömre szolgál, hogy első hivatalos útjaim egyike a Szlovák Köztársaságba vezethetett, amelynek korábbi elnökei és hivatali elődeim között szívélyes együttműködés alakult ki. A magyar-szlovák kapcsolatok ápolása és fejlesztése érdekében tett erőfeszítéseiket folytatni kívánom. Meggyőződésem, hogy a mai államfői találkozó is új tartalmat és minőséget ad országaink viszonyának.

A Szlovák Köztársaság fontos partnerünk mint Magyarország szomszédja, mint tagtársunk az Európai Unióban és a NATO-ban, és úgy is, mint olyan ország, amelynek félmillió magyar nemzetiségű állampolgára van. Ezért szükséges és hasznos, hogy a két ország legfelsőbb szintű találkozók során tekintse át a kétoldalú kapcsolatokat, tárja fel az együttműködési lehetőségeket és tisztázza a rendezést igénylő kérdéseket; továbbá véleményt cseréljen nemzetközi kérdésekről is.

Megelégedéssel tölt el, hogy a magyar-szlovák kapcsolatok sokrétűek és jó irányba fejlődnek. Meggyőződésem, hogy a rég áhított harmónia elérését Szlovákia és Magyarország között mindkettőnk uniós tagsága jelentősen elősegíti. Ez ugyanis egyrészt azt jelenti, hogy közös értékrend mellett köteleztük el magunkat. Másrészt az EU a kétoldalú kapcsolatoknak is új dimenziót és lehetőségeket ad.

A kétoldalú viszonyban meghatározó annak a történelmi tapasztalatnak feldolgozása és újraértelmezése, amely abból adódik, hogy a magyar és szlovák nép több mint kilencszáz évig élt együtt a történelmi magyar királyság keretében. A 19. századi nemzeti ébredés során a nemzetek nemcsak saját, független nemzetállamot tűztek ki célként, hanem rendszerint egy olyan nemzettel szemben határozták meg magukat, amelynek közjogi hatalmától és asszimilációs potenciáljától fenyegetve érezték magukat. A magyarok Ausztriával szemben, a szlovákok a magyarokkal szemben, míg a magyarok – látván, hogy a szlávok számára a nyelvrokonság fontosabbnak bizonyul a közös történelemnél és kultúránál – idővel a pánszláv törekvésektől is félték. Magyarországon általánosan elfogadott nézet, sőt iskolában is így tanítják, hogy a magyar állam asszimilációs politikája a kiegyezés után súlyos hiba, tragikus tévedés volt. De mai közös jogelveink és értékrendünk alapján nem fogadható el a magyarok kollektív büntetésként alkalmazott jogfosztása sem a világháború után. A népek emlékezete generációkon át őrzi a sérelmeket, amelyek

előítéletté válását csak a kibeszélés, a hosszabb történelmi folyamatok és összefüggések tisztázása, tabu-témák megszűntetése, a kölcsönös empátia előzheti meg és oldhatja fel. A magyar-osztrák, vagy a magyar-horvát viszony a példa arra, hogy egy-egy gesztus száz éves negatív sztereotípiákat képes eltüntetni, és pozitív képet meghonosítani a szomszédokról a közvéleményben. Biztosíthatom Elnök Urat, hogy Magyarországon nem létezik szlovák-ellenesség; mint ahogy egyetlen nemzeti kisebbségünk elleni összefogásból sem lehetne politikai tőkét kovácsolni. Feltett szándékom a magyar-szlovák történelmi megbékélésen munkálkodni, s hiszem, hogy sokan gondolkodnak hasonlóan mindkét népben.

A történelmi helyzet ugyanis megváltozott azzal, hogy mindkét ország az EU tagja. Ez nem helyettesíti az elfogulatlan történészek és a tisztességes, jóakarátú média, sőt általában az értelmiség és a politikai osztály feladatait. De ideológiák nélkül, egyszerűen a hétköznapi tevékenységben megváltoztatja, együttműködővé teszi a kapcsolatokat a határ két oldalán, s létrehozza a kölcsönös megértéshez szükséges nyitottságot. Meg kell tehát teremteni a tényleges, fizikai kommunikációt, azaz megépíteni a határmenti községeket összekötő utakat, közös kistérségei fejlesztéseket indítani, a munkaerő most is meglévő szabad mozgásához a vállalkozásokat, intézményeket is megnyerni. Ezért különösen öröndetes például az Ipoly hídjainak felújítása, amelyben miniszteraink nemrég egyeztek meg. Óriási pszichikai jelentősége van a félszáz, formalitásoktól mentes turisztikai határátlépési lehetőségeknek.

A kapcsolatok javulásába vetett reményem kiterjed arra is, hogy sikerül megoldani az országaink viszonyát súlyosan terhelő vitát a bőszi vízlépcsővel és a Duna elterelésével kapcsolatban. A hágai Nemzetközi Bíróság ítélete az ott meghatározott keretek között megegyezésre kötelez minket. Szeretném kiemelni, hogy a kérdést nem politikai, hanem ökológiai problémának tartom. A vízhiány miatt a Szigetköz a pusztulás képét mutatja, végső óráit éli. Sajnálatos, hogy a szakértői tárgyalások egy évtizede nem haladnak a vízmegosztás és pénzbeli igények kérdésében.

Meggyőződésem, hogy mindkét fél érdeke, és elsősorban a természeti környezet érdeke a rövid és záros határidőn belüli megállapodás. Ha ez nem sikerül, meggondolandó, hogy a konkrét kérdésekben harmadik fél közreműködését kérjük a vita rendezéséhez.

Az egymás országában élő kisebbségeink sorsa kapcsolatunk megkerülhetetlen része és próbaköve. Őszintén érdekeltek vagyunk abban, hogy a Magyarországon élő szlovákok, és a szlovákiai magyarok is megőrizték identitásukat, az anyaországgal való kitüntetett kapcsolatukat, és védekezhessenek a még a jogok teljességét élvező kisebbséget is fenyegető asszimiláció ellen. A magyar Alkotmány a nemzeti kisebbségeknek kollektív jogokat ad, s államalkotó tényezőként ismeri e közösségeket, amelyeknek helyi és országos önkormányzatot, azaz gyakorlatilag kulturális autonómiát garantál. Parlamenti képviselőjük elfogadható igény, de nem hasonlítható össze a szlovákiai magyarok parlamenti helyzetével. A szlovákiai

magyarság ugyanis az általános szabályok szerint vesz részt a politikai életben és juttathat képviselőket a parlamentbe, míg ehhez Magyarországon – a nemzetiségek alacsony lélekszáma és szétszórt települései miatt – a választójog egyenlősége alóli alkotmányi kivétel, egészen rendkívüli pozitív diszkrimináció kellene. Ez a magyar demokrácia szerkezetének újraalkotását igényli tehát.

Szívesen látjuk a saját nemzetiségnek az anyaországból érkező anyagi segítséget. Reméljük, hogy Szlovákiában a kisebbségi törvény megszületése, a nyelvhasználat kiszélesítése, a kulturális támogatások felemelése is segíteni fogja a magyarságot a szülőföldjén való megmaradásban. Ennek elősegítését a magyar állam számára az alkotmány előírja.

Tisztelt Elnök Úr! Kedves Jelenlévők!

Örömmel nyugtázzuk kétoldalú kapcsolatainkban a bővülő együttműködést. Növekszik a kereskedelmi forgalom, vállalkozóink befektetnek a másik országban, egyre több állampolgár talál munkát a határ másik felén. Kulturális kapcsolataink szép példája az ősszel megrendezett Szlovák Kulturális Napok nagy közönségikere. Bízom abban, hogy ezek a tendenciák tartósak lesznek, és kiterjednek más területekre is.

Tisztelt Elnök Úr! Hölgyeim és Uraim!

A Gašparovič elnök úrral, illetve a Szlovák Köztársaság többi vezetőjével folytatott tárgyalásaimon meggyőződhettem arról, hogy kapcsolataink jelenének és kilátásainak megítélésében számos kérdésben azonos a véleményünk. Remélem, hogy a kölcsönös megértés szellemében rövid időn belül megoldjuk a még nyitott kérdéseket is. Tudatában annak, hogy új korszakba léptünk, közös feladatunk az, hogy őszintén és egymás megértésére nyitottan törekedjünk a magyar-szlovák együttműködés fejlesztésére, hogy valóban jó szomszédokként éljünk egymás mellett. A Magyar Köztársaság elnökeként mindent megteszek ezért.

Kedves Barátaim!

Emelem poharam:

- nemzeteink boldogulására,
- a magyar-szlovák kapcsolatok jövőjére,
- Gašparovič Elnök úr és Silvia asszony, valamint
- jelenlévő valamennyi barátunk egészségére!

Interjú a pozsonyi Pravda című napilapnak

2005. december 8.

– *Hivatalba lépése után négy hónappal érkezik Szlovákiába. Ez azt jelenti, hogy a szomszédi kapcsolatokat fontosabbnak tekinti, mint ahogy ezt a ritkán tartott kormányközi tárgyalások jelzik?*

– Programomban szerepel az összes szomszédos állam meglátogatása. Hivatalba lépésemet követően már két hét múlva Bécsbe utaztam. Azóta voltam már Szlovéniában és Horvátországban. Nagyon örülök annak, hogy Gašparovič Elnök Úr meghívott Szlovákiába. Rövid időn belül látogatást teszek Romániában, és mivel a szomszédságot tágabban értelmezem, így januárban Prágába készülök, majd ezután Varsóba, Berlinbe és Rómába megyek.

– *Az előbbi azért kérdeztem meg, mivel már másfél év múlt el, amióta Gyurcsány Ferenc lett Magyarország miniszterelnöke és még mindig nem találtak időt a szlovák partnerével arra, hogy kétoldalú tárgyalást folytassanak. Nem túl hosszú ez az idő?*

– Az igaz, hogy a kétoldalú látogatásoknak szimbolikus jelentőségük van. Azonban lehetőség van a sokoldalú tárgyalások folyamán is találkozókra, és ilyen többet rendeznek az Európai Unió szintjén. Példaként szeretném megemlíteni az elmúlt hét péntekét, amikor a szlovák kormányfő Budapesten volt az európai költségvetés ügyében. Nem tudok arról, hogy Gyurcsány miniszterelnök úr lemondott volna bármilyen szlovákiai látogatást. Elviekben azonban nagyon fontosnak tartom a rendszeres magas szintű kapcsolatokat. Részemről mindent megteszek ennek érdekében. Én siettem Pozsonyba, és örülök annak, hogy ez ilyen gyorsan sikerül.

– *Az ilyen ritkán tartott kormányközi kapcsolatoknál az a benyomás merülhet fel, hogy míg Magyarország nagy hangsúlyt helyez a határokon túl élő magyarok helyzetére, a szomszédos Szlovákiával tartott kapcsolatok mintha nem lennének számára annyira fontosak.*

– Ezt nem lehet különválasztani. Alapvető érdekünk a szomszédos államokkal jó viszonyt fenntartani. Ez az együttműködés az Európai Unióban adott esetben a közös érdekérvényesítés miatt még fontosabb. Ha pedig a szomszéd országban élnek magyarok, az különösen fontossá teszi a jó viszonyt. Ugyanis a magyar állam alkotmányos kötelessége gondoskodni a határain kívül élő magyarokról és segíteni őket a Magyarországgal való kapcsolatok fenntartásában. Ennek a jószomszédi viszony az optimális kerete.

– *A kilencvenes években, amikor a magyar-szlovák kapcsolatok langyosak voltak, az akkori elnökök: Göncz Árpád és Michal Kováč saját kezdeményezésükkel igyekeztek ösztönözni a párbeszédet és a közeledést. Nem szeretné ön ezt Ivan Gašparovič elnökkel folytatni?*

– Jól emlékezem arra, hogy Göncz és Kováč elnök urak a kormánypolitika ellenére tartották fenn a jó kapcsolatokat. Ma azonban nincsen olyan érzésem, hogy valamelyik kormány politikája ellenére kellene eljárnom, inkább párhuzamosan kell cselekednem. Bár a magyar kormány külpolitikáját képviselem, végül is a kormánytól független vagyok abban, hogy hogyan reprezentálom Magyarország külpolitikáját, s ebbe a saját elképzeléseimet viszem be. Gašparovič úrral már kétszer találkoztam nemzetközi fórumon. Az az érzésem, hogy nekünk bizonyos előnyünk van, mivel jogászként jól megértjük egymást. Ez egy közös gondolkodási mód, aminél nem kell magyarázkodni, hogy ki mit gondol.

– *Jövő év a választások éve lesz Magyarországon és Szlovákiában is. Hogyan lehetne elérni azt, hogy a kampányban ne játsszák ki a már bevált nacionalizmus kártyát?*

– Ez a nacionalista kártya valószínűleg mást jelent országainkban. Ha az ember híreket olvas, akkor Szlovákiában a nacionalista kártya magyarellenes kártyát jelent. Például a „fogjunk össze a magyarok ellen” formában, ami sajnálatos módon a regionális választások folyamán nyilvánult meg. Magyarországon nincsen ellenséges hozzáállás egyik szomszédval és egyik nálunk élő nemzetiséggel szemben sem. Teljes mértékben kizárt, hogy valaki szlovák ellenes kártyát akarna kijátszani a magyarországi szlovákok ellen. Nálunk a kisebbségek annyira kicsik, hogy a közgondolkodásban egyáltalán nem jelentenek problémát, sőt a közvélemény eleve megértéssel és jóindulattal van irántuk. Ezért Magyarországon a nacionalista kártya olyan értelemben belpolitikai kérdés, hogy azon versengenek, melyik párt áll ki jobban a határon túl élő magyarokért. Feltételezem, hogy Magyarországon nagyon kemény lesz a kampány és én elnöki pozícióm teljes súlyával kiállok annak mérséklése mellett.

– *Ismert Antall József volt miniszterelnök kijelentése arról, hogy ő 15 millió magyar miniszterelnökének érzi magát, ami annak idején Szlovákiában nagy izgalmat váltott ki. Ön hány magyarnak az elnöke – tíz millió magyar állampolgárának, vagy tizenöt millió magyar nemzetéhez tartozónak?*

– Antall idézetéből néha kihagynak egy fontos „lélekben” szót. Csupán azt fejtette ki, amit a magyar alkotmány is tartalmaz, és ami engem is kötelez. Nyilvánvaló, hogy a Magyar Köztársaság elnöke vagyok, a határokon belül, tehát a magyar állampolgárok elnöke vagyok. Ez a teljesen nyilvánvaló közjogi státúsum. Egyúttal azonban az alkotmány engem is kötelez arra, hogy felelősséget érzek a határokon kívül élő magyarokkal szemben. Én érzem ezt a felelősséget. Szeretném látogatásom folyamán elmagyarázni szlovákiai kollégámnak, hogy ez a felelősség inkább pozitív tényező kapcsolatainkban, mint valamiféle aggodalom vagy bizalmatlanság forrása.

– *Hogyan érzékeli a magyar kisebbség helyzetét Szlovákiában? Segített rajtuk a kedvezménytörvény, vagyis pontosabban az a támogatás, amit a magyar-szlovák megállapodás alapján kapnak?*

– A kedvezménytörvény anyagilag nem sokat segített. Ez látható. Bizonyos szimbolikus tartalma volt, de nem tudom megítélni, hogy milyen mértékig érte el a célját. A Szlovákiában élő magyarok azonban olyan kisebbségek közé tartoznak, akik jó gazdasági, kulturális és politikai helyzetben vannak. Más kérdés azonban az, hogy nem lehet-e még javítani a helyzetüket. Nem gondolom, hogy az ő problémájukat a magyar köztársasági elnöknek kellene artikulálni. Azonban, ha ezeket megfogalmazzák, akkor azt, amit én is támogatandónak tekintek, megemlítem szlovák kollégámnak is.

– *Ön szerint milyen a szlovák kisebbség helyzete Magyarországon?*

– Magyarországon a kisebbségek helyzete jogi szempontból kedvező. Hiszen a magyar alkotmány tartalmazza azt, hogy a nemzeti kisebbségek államalkotó tényezők. A magyar alkotmány nem beszél a magyarokról, mint egyedüli államalkotó nemzetről, hanem Magyarországon minden etnikai kisebbség államalkotó tényező, beleértve az ötezer lelkes szlovén kisebbséget is, akik összesen három faluban laknak. Így a kisebbségnek garantált jogai vannak, nemcsak mint magyar állampolgároknak, hanem mint közösségnek is, az alkotmány kifejezetten kollektív jogokként fogalmazza meg önkormányzathoz való jogukat. Tehát és elsősorban joguk van önkormányzatra – helyire és országosra is. Saját kezükbe vehetik és veszik a kulturális intézmények, iskolák irányítását. A szlovák kisebbség például saját egyetemét is alapíthatna, ha ezt anyagilag elbírná. Ez természetesen attól is függ, hogy milyen támogatást kap otthon és az anyaországtól.

– *Az azonban nyilvánvaló, hogy Magyarországon a kisebbségek nincsenek megelégedve a támogatás mértékével.*

– Erről tudok. Erre figyelmeztettek a nem régen megtartott tüntetésen is. De nem csak ők tüntetnek. Ezekben a napokban több tüntetés is van, Magasabb támogatást igényelnek a testi fogyatékosok, nyugdíjasok, egyházi iskolák. Ez összefügg az ország gazdasági helyzetével. Meg szeretném jegyezni, hogy a parlamenttől kikértem a tüntetők kéréseivel kapcsolatos választ és úgy tűnik, hogy többnyire nyitott kaput döngöttek. Igen sokszor van pénz, csak más oszlopban szerepel.

– *Ön említette, hogy a magyar alkotmány a nemzeti kisebbségeket államalkotó tényezőnek tekinti. Mikor tudják részükre biztosítani azt a parlamenti képviseletet, amivel a magyar jogrend számol?*

– Nálunk a kisebbségek a roma kisebbség kivételével annyira kis létszámúak, hogy az általános szabályok mellett nem képesek arra, hogy pártjukat a parlamentbe juttathassák. Magyarországon a kisebbség csak a rendkívüli pozitív diszkrimináció útján juthatna be a parlamentbe. Ilyen csak Szlovéniában létezik, ahol a

két néhány ezres kisebbségnek – az olaszoknak és a magyaroknak – garantált helye van a parlamentben. Minden más szomszéd államban – Szlovákiában is – a magyarság az általános szabályok alapján szerzett parlamenti képviseletet, sőt kormányzati pozíciót is. Mivel a magyar alkotmány azt tartalmazza, hogy a választói jog egyenlő és minden szavazat egyenértékű, ez egy bonyolult strukturális változtatást igényelne. Ehhez azonban a politikai pártok megállapodása szükséges. Tőlük függ, hogy megfelelő megoldást találjanak. Ennek azonban messzemenő következményei lehetnek. Hiszen ott, ahol a szembenálló nagy pártokat csak néhány szavazat választja el egymástól, ahogyan ez nálunk szokás, ott a kedvezményesen választott nemzetiségi képviselő lenne a mérleg nyelve. Ezzel csak azt szerettem volna mondani, hogy ez nem könnyű kérdés.

– *Ön szerint jó lenne, ha a nemzetiségi kisebbségeknek meg lenne a parlamenti képviselete?*

– Nyilvánvalóan abból a szempontból lenne ez pozitív, hogy részévé válnának a döntési folyamatnak, a parlamentben ülnének, szavazatuk lenne, gyakran döntő, tehát rendkívülien erős lenne a politikai pozíciójuk. Más tárgyalni a parlamenti bizottságban és más az, ha az önkormányzat ír egy levelet a miniszternek.

– *Ön a nyolcvanas évek közepén szakértője volt a Duna Körnek, amely fellépett a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer befejezése ellen. A Hágai Nemzetközi Bíróság ítélete után az a vita holt pontra jutott. Nem terheli ez a kétoldalú kapcsolatokat?*

– Sajnos terheli. Eközben a Bős-Nagymarosi Vízlépcsőrendszer kérdése elsősorban ökológiai és nem politikai kérdés. Jelenleg azonban áterjed a politikába is. Nálunk ez az ügy fontos politikai szerepet játszott a rendszerváltás idején. Ez azonban nem Szlovákia ellen szólt, hanem az akkori Magyarországi államhatalom ellen. Ez teret nyújtott a polgároknak a fellépésre. A rendszerváltás után fordultunk a hágai bírósághoz, ők azonban salamoni döntést hoztak. Azóta az ügyben egy lépés sem történt és Szigetköz lassan kiszárad.

– *Ezt a kiszáradást nem állítaná meg egy alsó vízlépcső megépítése?*

– Nem, ez elképzelhetetlen. Nemcsak a Dunakanyar csodaszép, egyedül álló természeti környezetét nem szabad tönkretenni egy gáttal, hanem a felső erómű csúcsrajáratásának, és hát a naponta kétszer leengedett árhullámnak is elfogadhatatlan ökológiai következményei lennének. Ez ellen én biztosan harcolnék. De erről szó sincs, erre semmi sem kötelez bennünket. Itt most már arról van szó, hogy a szlovák féllel olyan egyezséget kössünk, amely több vizet biztosítana a régi meder és a Szigetköz számára, és biztosítaná az elviselhető ökológiai állapotot.

– *Nem olyan régen a magyar kormány megváltoztatta a határozatát a Zengő-hegyi NATO-radar megépítésével kapcsolatosan, ami ellen ön a környezet védőkkel együtt lépett fel még az előtt, mielőtt ön lett a köztársasági elnök és a hadsereg főparancsnoka. Ezt ön saját sikerének tekinti?*

– Nem személyes sikerről van szó. Nagyon örülök annak, hogy bekapcsolódtam ebbe a mozgalomba. Ezt most is, a mai kötelezettségeimmel is így érzem. Ez a helyi civil kezdeményezés sikere, akik másfél évig harcoltak a hegyükért. Óriási élményem volt megfigyelni a két falu lakóinak összefogását, látni, hogy nem félnek a biztonsági szolgálattól és a rendőrségtől és gátolják az építési munkákat. Az alkotmány ugyanis mellettük állt. Az alkotmány szerint a természetvédett területre csak feltétlenül szükséges és elkerülhetetlen esetben szabad beavatkoznunk. Azzal, hogy a jelenlegi kormány megfelelő póthelyet talált, az bizonyítja, hogy nem Zengő volt az egyetlen lehetséges megoldás, azaz alkotmányellenes lett volna oda telepíteni a radarállomást.

– *A civil mozgalmak ereje abban is megnyilvánult, hogy Ön lett a köztársasági elnök?*

– Igen, ők javasoltak. Nem vagyok tagja egyik pártnak sem, és nem köteleztem el magam egyik párt mellett sem. Köztársasági elnöknek egy zöld környezetvédő szövetség javasolt és csak ő utánuk tették magukévá a jelölésemet a politikai pártok. A közügyek igazgatása területén természetesen a politikai pártok pótolhatatlanok. Nem vagyok ellenük. Azonban a feladatuk nem lehet monopolizált. Mellettük az alkotmányban terük van a polgári kormányzaton kívüli szövetségeknek is, melyek részvételét a közéletben mindig is támogattam.

– *Nem olyan régen ön jelezte, hogy szeretné létrehozni a zöld köztársasági elnökök hálózatát. Miről is van szó?*

– Nem szeretnék létrehozni egy szervezetet, aminek székhelye, költségvetése, hivatala van. Ez egy szabad hálózat lenne, amely a köztársasági elnökök személyes kapcsolatain alapulna, akik elkötelezték magukat a környezet minőségének fenntartása mellett, és felelősséget éreznek a jövő nemzedékek iránt. Sikernek fogom tekinteni már azt is, ha hasonló értékítélettel rendelkező elnökök tudnak egymásról, és szükség esetén képesek leszünk közösen megszólalni. És egyszer majd találkozunk is Budapesten, de ez nem feltétlenül szükséges ahhoz, hogy demonstráljuk azt, hogy a világon léteznek ilyen ideálok is.

Ünnepi beszéd az Operaházban az 1848-49. évi forradalom és szabadságharc nemzeti ünnepén

Budapest, 2006. március 15.

Tisztelt Ünneplők! Hölgyeim és Uraim!

Március 15-e az az ünnep, amelyet a magyar nemzet alkotott meg magának. Előbb volt pirosbetűs ünnep az emberek szívében, mint a naptárban, és kitüntetett szerepét azóta is megőrizte: március 15-ét ugyanis mindig tiszta szívvel, fenntartások nélkül lehet ünnepelni. Sőt mércéje lett a hivatalos ünnepek hitelességének. A magyar népben élő március tizenötödikéhez mérve rögtön kiderül, mikor cseng hamisan az állami rendezvény. E napon az érzelmek, a hazaszeretet, a hazafiság megvallása szép és helyénvaló, az ünnep kisajátítására való törekvés viszont méltatlan. Március 15-e, a forradalom tiszta, ifjú lendülete, ez a tavaszi szabadság-ünnep, nemzedékek nevelője volt, és az is marad. Már a kisgyerekek lelkébe bevésődnek ama nap eseményei, a márciusi ifjak tettei, a 12 pont kinyomtatása. Annak idején azért szerettem különösen iskolámat, a pécsi Mátyás király utcai általános iskolát, mert az udvarra levezető lépcső és mellvédjei a Nemzeti Múzeuméra emlékeztettek, és valóban, március 15-én onnan szavalta osztálytársunk a Nemzeti Dalt. És ezt az élményt nem tudta elrontani még az sem, hogy 1952-t vagy 53-at írtunk.

Hányszor visszatért és megéledt ez a nemzet lelkében meggyökerezett kép és magatartás-minta, amikor ismét eljöttek a szabadság nagy pillanata! Emlékezzünk az ifjú Sinkovits Imrére, aki 1956. október 23-án a Petőfi szobor talapzatáról mondta el a Nemzeti Dalt, és ahogy azután országszerte a forradalom nyitányaként mindenhol elszavalták! És emlékezzünk 1989-nek a felszabadulás érzésétől mámoros március tizenötödikéjére, amikor Cserhalmi György a jelképesen elfoglalt Magyar Televízió lépcsőjéről kiáltotta ki tizenhárom pontban, hogy mit kíván a magyar nemzet! 1848 ereje mutatkozik meg a megismétlődő történetekben; ahogy a sajtószabadság kivívásáért a márciusi ifjak Landerer és Heckenast nyomdájához mentek, úgy 56 fiataljai a Magyar Rádióhoz, az 1989-esek pedig a Magyar Televízióhoz. Ugyanígy a 48-as követeléseket 1956-ban és 1989-ben a 12 pont mintájára pontokban megfogalmazva, ugyan aktualizálva, de lényegében azonosan fenntartották: kívánjuk a sajtó szabadságát; nemzeti, felelős kormányt; idegen katonák távozását; közteherviselést; a politikai foglyok szabadon bocsátását! A párhuzamok folytatódtak az 1956-os forradalmat követő szabadságharcban, annak eltiprásában és a kegyetlen megtorlásban is. 1848 és 1956 immár elválaszthatatlanul összeforrt; örökségét a Kádár korszakban a hetvenes évektől a Petőfi szobornál minden március 15-én összegyűlő fiatalok őrizték. Szétkergették őket, de igazságukat nem tudta túlharsogni az úgynevezett forradalmi ifjúsági napok hazugsága.

1989/90-ben átértük a reményt, hogy 48 történetének csak a jobbik fele ismétlődik meg. 1848 óta nem történt meg, hogy ennyire rövid idő alatt, véráldozat nélkül, ilyen gyökeres, a hon minden polgárát érintő változások menjenek végbe. Ahogy 48-ban a pesti forradalommal egy időben Pozsonyban hajóra szállt az Országgyűlés küldöttsége, hogy a rendszert alapjában megváltoztató törvényeket Bécsbe vigye, úgy a Kerekasztal is új alkotmányt dolgozott ki Magyarországnak. Még a nemzetközi kontextus is hasonló volt. Annak idején minden kortárs azt hangsúlyozta – hogy Kossuth Pest vármegyének írt követi jelentését idézzem – „Európa népei a szabadság által egybeolvadtak”. A mi rendszerváltásunk is a volt kommunista országokon végigsöprő hullám része volt. De 1990 után nem következett leverés és elnyomás.

Akkor most megvalósult minden? Eddig mindegyik rendszer 48 örökösének mondta magát – most végre, először állíthatjuk-e, hogy ez igaz?

A válaszhoz fel kell idézni, mi volt 1848 lényege. A szabadság, mint mindennek az alapja. Ez legelőször is az állampolgári jogegyenlőséget jelentette, vagyis azt, hogy egyenlő jogú polgárok alkotják a nemzetet; amely a hazában lakik. Az egyenlő jogok között ott találjuk a szabadság biztosítékait, a szabadságjogokat, továbbá a szuverenitás intézményeit, amelyeket a magyar nemzet kívánt. A haza pedig független ország. 1848-ban Pesten és Pozsonyban akarták a haza, a nemzet és a szabadság egységét, s úgy gondolták, hogy ez létrejött. Azóta nem lehet a nemzetről és a szabadságról 48 szavai és jelképei nélkül beszélni. 1989/90-ben is 1848 célkitűzései vezettek minket, és ha törvényeinket nézzük, ha intézményeinkre tekintünk, úgy tűnik, mindez megvalósult 1990-ben is. De valóban így van ez?

Van egy ellentmondás, amely már március szereplőit is nyugtalanította. 1848 dicsőségesen létrehozta az egységes politikai nemzetet. A jogegyenlőséggel az ország összes lakosa, nemzeti vagy nyelvi megkülönböztetés nélkül – hogy a 19. század közjogi nyelvét használjam – a Szent Korona tagja lett. Haza és nemzet egységének ez a konstrukciója azonban összeroppant egy másik nemzetalkotó igény súlya alatt. A reformkorban ugyanis a nyelvújítás egy másfajta nemzetfogalmat táplált és növesztett: a nemzetét, amely nyelvében él. Ennek mondáit és népköltészetét gyűjtötték, ennek eredetmítoszait foglalták költeményekbe. A politikai nemzet és a – modern szóval – kulturális nemzet nem esett egybe, a Magyar Királyság népességének kevesebb mint a fele volt magyar anyanyelvű. Kossuthék eleinte az európai szabadság egyesítő erejében bíztak, és abban, hogy „van egy alap, ... az alkotmányos szabadság, amely a különböző nyelvű népfajokat a polgári közös nemzetiségben egymás között egyesítheti. ... Isten világosítson fel bennünket, hogy az egyezés által erősek lehessünk”. [– írta Kossuth.] A nemzetiségi ellentétek azonban azonnal kirobbantak, s mivel senki nem tudott megoldást, végül ez is hozzájárult Trianonhoz.

Hol ünnepelnek ma? Hol énekelték ma a Himnuszt, hol szavalták a Nemzeti Dalt? Szívet melengető érzés, hogy szerte a Kárpát-medencében! Aki március 15-ét megünnepli, a magyar nemzet része, akárhol is él.

Március 15-e a magyar önazonosság ünnepe is. S bár 1848-ban és a következő időkben mégsem sikerült a nemzet, a haza és szabadság fogalmát összhangba hozni, ha 48 örököseinek tartjuk magunkat, ezt a bevégezetlen feladatot a mai kor kínálja lehetőségek között teljesíteni kell, feloldva azt az ellentmondást, amely annyi történelmi kudarcot okozott. Az egységes polgári szabadságra építhetünk, és egyben megmaradhatunk a magyar nemzet nyelvi, kulturális, történelmi identitása és összetartozása alapján. Az egységes szabadság ma sokkal tágabb, mint amikor a nemzetállamok alapításához vezetett. Ma a jogállamiságot, az európai normákat jelenti, beleértve az autonómia különböző formáit, amelyekkel a kulturális nemzet élhet. Kidolgozott, világos, a nemzet minden része által elhatározott, és hosszú távon következetesen érvényesített politikára van szükség. Ezt megalkotni és követni valóban márciusához méltó feladat.

Itt az idő! De ezt most is úgy értsük, ha nem most, lehet hogy soha! Megváltoztak az idők, s egyetlen esélyünk, ha a további változásoknak elébe megyünk. Tiszteletben tartjuk a sokat szenvedett és áldozatos idősebb nemzedékek érzelmeit, de a határon túli magyarokra vonatkozó politikát alapvetően újra kell gondolni. Például abból kellene kiindulni, hogyan gondolkodnak azok a határon túli fiatalok, akik már a rendszerváltások után nőttek fel. Miért és hogyan akarnak ők magyarok maradni? Mit, mi újat várnak az anyaországtól a hagyományos segélyezés helyett vagy mellett? Szakszerűen, pontosan ismernünk kellene, milyenek, s mennyire különböznek a határon túli magyar társadalmak, létszámban, gazdasági és szellemi erőben, szervezettségben! Van, ahol egyetem kell, s van, ahol elemi iskolát kell kiharcolni. Nincs egységes megoldás. Kell egységes érzelmek: elszántság és együvé tartozás, de mindenütt más-más tettekre van szükség. A határon túli magyarságnak gazdasági erőre, értelmiségre, kulturális és politikai intézményekre van szüksége ahhoz, hogy fennmaradjon. S bár itthon szeretnek tömbmagyarságban gondolkodni, a jövő érdekében nagyon figyeljünk a szórványban élők igényeire! A nagy, mindig is vegyes lakosságú területek a megmaradás iskolái voltak és maradnak, de az együttélésé is. S az együttélést, az együttélés szellemét a szomszéd nemzetekkel szintén meg kellene kísérelnünk megújítani.

Az újrakezdés érdekében én meg fogom tenni mindazt, amit a köztársasági elnök megtehet.

S végül egy szót a szabadságról. A 48-as törvények örök forrása maradnak a népképviselői rendszernek és a jogilag biztosított szabadságnak. A jogállamban március él tovább. A felelős magyar minisztérium, azaz az országgyűlésnek felelős kormány, maradt a mintája a rendszerváltásban meghozott alkotmánynak is.

1848 szabadságjogainak van egy másik nagy tanulsága is. Akkor, mint mondták is, csak a legszükségesebb jogokat foglalták törvénybe, köztük mindenek előtt a sajtószabadságot. A többi későbbi intézkedésre hagyták. Később is csak kevés jogszabály született a szabadságjogokról. S mégis, volt a 19. század végén és a 20. elején egy korszak, amikor a szabadságjogok szellemének tisztelete elég volt ahhoz, hogy a

szabadságok a kor legjobb színvonalán érvényesüljenek – pusztán „az általánosan elterjedt közfelfogás”, „államéletünk általános iránya” alapján. Azóta nagyon eljogiasodott a világ. Alkotmányok részletezik, újabb és újabb nemzetközi egyezmények, karták, rendes-, alkotmány- és nemzetközi bíróságok vigyázzák a sokasodó emberi jogokat. S ügyelnünk kell arra, hogy ebben az elaprózódásban a technikai finomságok között még megtaláljuk a szabadságjogok lelkét. Tudjuk, a betű öl; a lélek az, ami megelevenít. A szabadságjogok mindenekelőtt értékek; az alkotmányos, szabad államnak értékrendje van, azon alapul. Március 15-ére emlékezve jusson eszünkbe, hogy a szabadság mekkora érték, hogy nem mondhatunk le róla, akármilyen fenyegetések érik mindennapi életünket. A szabadságot a biztonsággal összhangba kell hozni, de nem szabad feláldozni a remélt biztonságért. A pesti forradalom zúgása mellett halljuk meg az 1848-as törvények üzenetét! Ez az, ami máig hat. Ez a szellem éltesse ünneplő Magyarországot!

Üzenet a Határon Túli Magyar Színházak XVIII. Fesztiváljának rendezvénysorozatára

2006. június 22.

A nemzeti összetartozás erősítése elnöki tevékenységem egyik, alkotmányban külön rögzített sarokpontja. Meggyőződésem, hogy a határon túli magyarsággal kapcsolatos nemzetpolitika újragondolása elodázhatatlan.

A határon túli magyarságnak gazdasági erőre, de ugyanakkor értelmiségre, kulturális és politikai intézményekre is szüksége van ahhoz, hogy fennmaradjon.

Ezért különösen fontos minden olyan önszervező kezdeményezés, amely segít, ösztönöz és fórumot biztosít a határon túli és az anyaországi kultúra birtokbavételére. A színház pedig nemcsak közvetlen, de átélhető kapcsolatot is teremt a klasszikus és kortárs kultúrához és eszmevilághoz.

A Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja a magyar önazonosság ünnepe, amelynek tíz napja alatt – immár tizennyolcadik alkalommal, évről évre visszatérően – jelenvalóvá és átélhetővé válik a magyar kultúra közössége.

Nem lehet ugyanakkor eléggé hangsúlyozni, hogy a magyar nyelv ismerete és használata önmagában nem biztosít igazi nemzettudatot. Ahhoz a nemzeti műveltség ismerete és az azzal való azonosulás is hozzátartozik. Ez pedig a magyarság őrzésén kívül magában hordozza a kulturális nyitottságot is.

Ezért külön öröm, hogy a Fesztiválon résztvevő – négy szomszédos ország – 16 színtársulata nem elégszik meg a hagyományörzés missziójával. A folyamatosan bővülő programban a kisebbségi sors bemutatása mellett mindinkább hangsúlyt kap a művészi kifejezőmód igényessége és sokfélesége. Ezt a rendezvénysorozatot kísérő töretlen szakmai és közönségsiker is visszaigazolja.

S talán ez a legfontosabb. A Fesztivál képes felmutatni, hogy a napi gondokon túl van egy más minőség, egy emelkedett kulturális igény a határon túli magyarok mindennapjaiban, ahová, mint egy valódi ünnepbe, tíz napra mi, az anyaországban élők is bepillantást nyerünk.

Engedjük hatni ezt a minőséget, töltse be hivatását a Fesztivál! Köszönet illeti a rendezőket és a házigazda Kisvárdai lakóit, hogy 1989 óta otthont adnak a művészeknek és a művészetnek. Mert minden külső nehézség ellenére bőségesen árad a művészet, és létezik, él a kulturális közösség.

Beszéd Debrecenben, a VI. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus megnyitó ünnepségén

Debrecen, 2006. augusztus 22.

Tisztelt Elnök Úr, tisztelt Konferencia!

Az Akadémia Országház utca 30. alatti épületének kapuját az ott elhelyezett intézetek kőbe vésett névtáblái keretezték. A múlt század hetvenes-nyolcvanas évei fordulóján ott dolgoztam, s naponta szembetalálkoztam a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság nevével. Hamar elintéztem magamban, hogy a nyelvészeknek nemzetközi társaságuk is van, s ezt – a mi germanistáinkra, polonistáinkra stb. gondolva – helyesnek is éreztem. Azután beültem a Jogtudományi Intézet könyvtárába, amelyről persze tudtuk, hogy a Teleki Intézet könyvtárát örökölte, s azt is tudtuk, milyen szerepe volt ennek az intézetnek a kisebbség-kutatásban. Azt azonban nem tudtam, hogy mindkét esetben a hungarológiával volt szerencsém találkozni.

Most, erre a konferenciára készülve ismertem meg a hungarológia történetét, intézményrendszerét, s mindenek előtt az önmeghatározása körüli küzdelmet. Ennyire laikusként talán nem is lett volna szabad elvállalnom, hogy szólok a konferenciához – mint ahogy nem is merészelnék egy orvosi konferencián, vagy a fizikusok gyűlésén formális üdvözlő szavaknál többet mondani. A magyarságtudomány azonban magát eleve „komplexnek”, „multidiszciplinárisnak” tartja. Legalábbis egyik vetületében – ti. a magyar művelője számára – az önismeret eszköze is. Sőt, igényt formál arra, hogy a magyarság „sorskérdéseit” közvetlenül tudománya tárgyává tegye. Ekkor pedig érezhetem úgy, hogy a sok közül az egyik diszciplína művelőjeként közöm lehet a magyarságtudományhoz, s legalább azt megpróbálhatom megérteni, hogyan lesz például a jogtudományból – ami mégiscsak egy „kemény” társadalomtudomány –, vagy például a politikatörténetből hungarológia. Hiszen nyilván minden résztvevő szaktudománynak meg kell tartania a saját módszertanát, s tiszteletben kell tartania a saját határait. Sőt, ha jól értem, ez az elsődleges feyelem garantálja, hogy a magyarságtudomány a tudományos diskurzus tárgya lehet. S ez egyben a nyitottságot is jelenti: az alapvető kérdésekhez az is hozzászólhat, akinek mindez szubjektíve nem „sorskérdés”, hanem szenttelen vizsgálódás tárgya és szakmai teljesítmény.

Másrészt a magyarságtudományhoz – ha nem is szakszerű műveléséhez, de eredményeihez – köze lehet mindenkinek, akit foglalkoztat, hogy „mi a magyar”. Végül is ezért volt izgalmas számunkra fiatal korunkban Fülep Lajost olvasni arról, hogy mitől vagy miért „magyar” egy szobor vagy egy épület. S ezért érdekes mindmáig, hogy például Bartókot tud-e hitelesen előadni olyan muzsikusként, akinek nem magyar a kultúrája. S itt nemcsak a zenei otthonosságra gondolok – hogy ti. a magyar fül hogyan ismeri fel Bertók

zenéjében a „magyar” elemeket – hanem egy sokkal tágabb, nem is minden elemében tudatosult háttértudásra a magyar történelemről, magyar kultúráról, Bartók korának Magyarországról, arról, ami azóta történt történelmünkben és a magyar zenében.

Mindezt meggondolva számomra úgy vált érthetővé a hungarológia jellege, vagyis „komplex” volta, hogy az egyes szaktudomány ebben a közegben a többi szigorú szaktudománnyal érintkezve döntő szempontokat nyerhet ahhoz, hogy stratégiát alkosson magának olyan kérdésekben, amelyek a magyarság szempontjából lényegesek. Persze annak az azonosítása is, hogy mely kérdések ilyenek, s hogy a „magyarság” hogyan értelmezendő, szintén a hungarológia segítségére szorulhat.

Ily módon igyekeztem tehát képet alkotni magamnak a magyarságtudomány feladatáról. Erről éppen a szakmabelieknek beszámolni az bátorít fel, hogy e tudomány hasznáról tanúskodhatok. Nekem mint jogásznak, és most, s még évekig politikai feladatokat ellátó jogtudósnak, igenis segítségemre lehet a hungarológia komplex megközelítés-módja, ha például az Európai Unióban játszott, vagy igényelt szerepünket kell meghatároznom. Talán még fontosabb ez a segítség ahhoz, hogy hogyan járuljak hozzá a nemzet-stratégia kidolgozásához. Hiszen éppen most van szükség és esély e stratégia újradefiniálásra és a változásra. Nagyon messze vinne, s ez nem is megfelelő alkalom a kérdés kifejtésére. A konferencia témájánál maradva inkább egy példát mondok. Megerősítést kapok abból a szemléletből, amelyet az első plenáris előadás képvisel, amikor Barna Gábor a nemzeti kultúra és a magyar identitás megszerkesztéséről beszél. S ez egyúttal a hiányolt vagy óhajtott európai identitás esélyével, és az ahhoz való viszonyunkkal is összefügg – hiszen ezt is sürgősen meg kellene szerkeszteni. Nem kevésbé fontos a hungarológia tanúsága arról, hogy a nemzeti identitás, és maga a magyarságtudomány is mennyire változó. A rendszerváltás alapvető változás volt; mindig hangsúlyozni kell a diszkontinuitást az előző rendszerrel. Ezért önképünk is újra-definiálást követelt. Ennek csupán egy aspektusa a normatív, ti. az alkotmányban meghatározott nemzet-fogalom. Ezzel összefüggésben az esetleges itthoni alkotmánymódosítás, de mindenek előtt a külföldi tárgyalások számára, azaz Magyarország és a magyarság helyzetének megértésére a világban, a kultúrnemzet fogalmát képviselem. Így lehet megértetni, miért nem hagyhatja figyelmen kívül a magyar külpolitika a határon túli magyarságot, pontosabban a magyarság egységét.

A hungarológia önmagáról alkotott képe, céljai és feladatai természetesen az adott korszak jellegzetes vonásait adták vissza. Azok a témák, amelyeket ez a kongresszus választott, az utókor szemében napjaink lenyomata lesznek. Meg fogják ítélni, valóban a jövő számára döntő problémákat tűztük-e napirendre.

A magunk szemszögéből tehát jogosan beszélhetünk a magyarságtudomány tárgyaként sorskérdésekről és önismeretről. De nekem az Országház utcai táblán már annak idején is az tetszett, hogy a magyar filológiának, értsem most már: a magyarságtudományak nemzetközi társasága van, tehát nemcsak

magyarok művelik. Már születésekor németül beszélt – ugyebár Gragger Róbert korában a német volt a nemzetközi tudomány nyelve. Ebből a szempontból némi csalódást okoz, hogy a hat plenáris előadó közt csak egy külföldi van, s a 26 szimpóziumból szintén csak egy nyugszik nem magyar előadáson. Pedig a hungarológia kezdeteitől fogva kifelé is orientálódik. Alapfeladata volt a tágan értelmezett magyar kultúra bemutatása külföldön. Nemzetközi jelenlétének intézményei – a magyar intézetek, a Collegiumok, a magyar tanszékek, lektorátusok – ezt is szolgálják. A magyar nyelv idegen nyelvként való tanítása is ide tartozik, hiszen alapfeltétele annak, hogy valaki a magyar irodalmat, kultúrát, és magát a nyelvet tanulmányozhassa. Új jelenség – az európai, sőt globális gazdasági közösség hatásaként –, hogy egyszerűen gyakorlati okból, üzleti vagy igazgatási használatra is tanulnak magyarul.

Ez a reprezentáció, és a magyar nyelv és kultúra hozzá tartozó terjesztése a hungarológia számára módszertani és szervezési feladatokat tűz ki. De az alapkérdés – amit én a szorosabban vett hungarológia territóriumának tartok –, megmondani, hogy mi az a kép, amit nekünk közvetítenünk kell, amiben meg tudunk mutatkozni a világnak. Ennek a képnek a minőségéhez, a tudományos megalapozottságához nagy segítséget nyújt, ha az érintetteken, vagyis a magyarokon kívül olyan emberek is művelik a magyarságtudományt, akiknek az nem a saját „sorskérdéseiket” veti fel.

Ők hozzák a náluk otthonos módszereket, hozhatnak tárgyilagosságot, és hozzák persze a saját előítéleteiket is. Nekünk mindezzel számolnunk kell, ha a hungarológia valóban stratégiát akar adni az egyes szaktudományoknak.

Vajon mennyi személyes érintettség szükséges, és mennyi engedhető meg a hungarológiában? Németországban az újraegyesítés előtt több kelet-európai, balkáni, délkelet-európai és hasonló intézet működött, s ezekben számos kelet-európai dolgozott. De soha nem engedték meg nekik, hogy saját országukkal foglalkozzanak. Egy magyar mindig csak valamely más ország referense lehetett, Magyarországot pedig csakis nem-magyarok kutathatták. Én nem osztom ezt a végletesen objektivitásra törő szemléletet. Hasonló a helyzet, mint a korábban említett példánál arról, vajon Bartókot csak magyar muzikus interpretálhat-e hitelesen. Háttér-tudásunk és érintettségünk nyilvánvalóan más minőségre vezet, de mint szintén fent mondtam, a magyarok és a nem-magyarok által művelt hungarológia szerencsésen kiegészíti egymást.

Van azonban egy olyan szegmense a hungarológiának, ahol a tudós személye és a hely, ahol működik, különösen fontos. A határon túli magyarlakta területekre gondolok, s a hungarológia itteni jelentőségére. Vallhatjuk, és képviselhetem én is a kultúrnemzet fogalmát az egész világon. A valóságban azonban itt, ezekben az úgynevezett kontaktzónákban dől el ennek a fogalomnak az igazsága. A kontaktzónák valójában ütközőzónák. Számolni kell az adott külföldi állam saját nemzetstratégiájával, az asszimilációval, és az

előítéletek, beidegződések, és sztereotípiák ütközésével. A hungarológia segíteni tud például a nyelvpolitikai stratégia kidolgozásában. Rendkívül figyelmet kell szentelnünk az itteni intézményi fejlesztéseknek, intézményalapításoknak. Nyilván egészen más magyar intézetek, magyar tanszékek kellenek ezeken a területeken, mint a távolabbi országokban, ahol nem él őshonos magyarság.

Örülök tehát, hogy a meghívás folytán megérthettem, mi valójában a hungarológia, mire szolgál, s melyek a problémái; vagyis mit jelent az a bizonyos kőtábla az Országház utca 30. kapujában. A magyarságtudomány ezentúl egy közösséget jelent számomra, akiknek a körébe eljöhettek. Az elnöknek a tudomány mindig szövetséges. Én a hungarológiát nem csak szövetségesnek, hanem támasznak is fogom tekinteni.

Beszéd a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma tagjainak fogadásán

Budapest, 2006. szeptember 8.

Tisztelt Képviselő Asszonyok és Urak! Tisztelt Házelnök Asszony!

Nagyrabecsüléssel köszöntöm Önöket tanácskozásuk zárónapján a Sándor-palotában. Örülök annak, hogy ismét módom van az országhatárokon kívül élő magyarokkal, ezúttal a magyar közösséget képviselő politikusokkal találkozni.

Meggyőződésem, hogy minden magyart, aki Magyarország határain kívül, akár a Kárpát-medencében, akár másutt él, a magyar nemzet részének kell tekintenünk, ha ő is ezt az identitást vallja. Ezt az azonosságot a közös anyanyelv, a közös múlt és az élő kultúra, a közös történelmi tudat határozza meg. Meggyőződésem, hogy az államhatárokkal elválasztott és részben szétszórta is élő magyar nemzet, mint nyelvi, tudati (lelki) és kulturális közösség – egyszóval kultúr[ális] nemzet – egy és oszthatatlan. Ha pedig egy nemzet tagjai vagyunk, felelősséget viselünk egymásért. „Egymás terhét hordozzátok” – írta Szent Pál a galatáknak.

Azonban ebben a kölcsönös viszonyban is az anyaország viseli a legnagyobb felelősséget politikai, erkölcsi és anyagi tekintetben egyaránt. Ezt a felelősségvállalást Magyarországnak minden időben demonstratívan a világ elé kell tárnia. A nemzeten belül viszont, az az anyaország felelőssége, hogy segítsen a határain kívüli magyaroknak és közösségeiknek abban, hogy szabadon vállalhassák magyar voltukat, és magyarként élve boldoguljanak.

Fontos, hogy a határon túli magyarsággal kapcsolatos alapelveket a Magyar Köztársaság Alkotmánya részletesen tartalmazza. Kívánatos lenne, hogy ezek megfogalmazásában a magyar nemzet egyetértésre jusson. Idén március 15-én bejelentettem azokat a szempontokat, amelyek szerint a nemzetpolitika újragondolását javaslom. Örömmel tapasztalom, hogy az újabb kormányzati és más politikai elképzelések ezekkel több tekintetben összhangban vannak.

A szomszédos országokban élő magyarság helyzetének megvitatására az ottani tudomány és civil társadalom képviselőinek főszereplésével konferencia-sorozatot kezdeményeztem. De figyelemmel kísértem a Kárpát-medencei Magyar Képviselők Fóruma tevékenységének kibővítésére irányuló terveket is. Pillanatnyilag úgy tűnik, hogy a fórum-rendszer széttöredezik, stratégiai egyeztetést csupán a parlamenti képviselők folytatnak. A felállítandó szakbizottságok tevékenysége a magyar Országgyűlés elé kerülő törvényjavaslatok véleményezésére korlátozódik. A kormány a parlamenti pártok bevonása nélkül tárgyal a határon túli

magyarok szervezeteivel. Sajnálatos továbbá, hogy a civil szféra még az anyagi támogatások odaítéléséből is kimaradni látszik.

A közelmúlt szlovákiai eseményei arra készítetnek, hogy megerősítsem, Magyarország minden lehetséges támogatást és védelmet megad azoknak a magyaroknak, akiket a magyar nemzethez való tartozásuk miatt, különösen anyanyelvük használata miatt hátrányos megkülönböztetés, megalázás, megfélemlítés, fenyegetés, vagy fizikai bántalmazás ér. Erre a védelemre kétoldalú nemzetközi kapcsolatainkat és nemzetközi szervezetekben viselt tagságunkat is igénybe vesszük. Hangsúlyozni kell, itt nemcsak utólagos védelemről, hanem megelőzésről is szó van.

Mindazok az emberi jogi és a nemzeti kisebbségek jogait garantáló egyezmények, amelyeknek szomszédaink is részesei, és kitüntetetten maga az Európai Unió is, értékek közösségén alapulnak. A jogállamiság, valamint az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteletben tartása mind az Európa Tanács, mind pedig az Európai Unió alapértéke. Ezek nem pusztán közös értékeket jelentenek, hanem jogi kötelezettséget is a mondott értékek tiszteletben tartására. Minden uniós tagállam köteles tehát biztosítani polgárainak a jogállamiság és az emberi jogok élvezetét, ami adott esetben pozitív, a jogsértéseket megelőző lépéseket is szükségesé tehet. Ha pedig bármelyik tagállam elmulasztja ezt, akkor a többi tagállammal szemben fennálló kötelezettségét is megszegi. Éppen ezért a megfelelő nemzetközi szervezeteknek is meg kell szólalniuk, ha tagjaik valamelyikében ezek az alapértékek veszélybe kerülnek.

Annak érdekében, hogy a fent vázolt célkitűzések terén sikerüljön előrelépni, fontos a párbeszéd, az együttgondolkodás, egymás kölcsönös megismerése, amelynek eredményeképp – reményeim szerint – megújult szemlélettel, hasznos és végrehajtható javaslatokkal állhatunk a közvélemény elé, segíthetjük a magyarországi és a határon túli magyar döntéshozókat, de mindenek előtt a magyar nemzetet.

Beszéd Zenta város fennállásának 500. évfordulóján rendezett ünnepségsorozat keretében, Dudás Sándor: Révész című szobrának avatásakor

Zenta, 2006. szeptember 10.

Tisztelt Elnök Úr! Polgármester úr! Tisztelt Zentai Polgárok!

Örömmel veszek részt Zenta város jubileumán, amely egyben az államalapító királyunk nevére szentelt templom építésének 250. évfordulója is.

Zenta éppen ötszáz éve emelkedett a szabad királyi város rangjára. Ezt annak köszönhettem, hogy 50 évvel korábban Nándorfehérvár (a mai Belgrád) hős védői – köztük a magyar és szerb vitézek – feltartóztatták az oszmán birodalom előretörését. Bár a régió lakosai később mégis több mint százötven évig török hódoltság alatt éltek, megtartották hitüket és őrizték a keresztény Európához tartozásukat. Aztán az 1600-as évek végén magyarok, szerbek és a térség más népei ismét együtt küzdöttek számos harctéren, így a zentai csatában is, amely végleg pontot tett az oszmán birodalom közép-európai jelenlétére.

A bácskaiak szívós munkával használták ki, hogy visszatértek a nyugati, európai közösségbe. Virágzó települést hoztak létre a régi Zenta helyén. A Szent István templom felszentelése fontos volt ebben a folyamatban. Azt bizonyította, az újrakezdés sikeres volt, és hosszú távra szól.

Ahogy akkor, ma ismét megnyílt az újrakezdés lehetősége az észak-bácskai terület, az egész Vajdaság, az egész Szerbia előtt. Az Európához való csatlakozás lehetősége ez. Hogy milyen lesz ennek a kicsiny régióknak a jövője, az ma sem csak itt dől el. De függ a szerbiai választópolgárok közös döntéseitől is. Függ attól, milyen parlamentet, milyen kormányt választanak maguknak. És főként attól, milyen alkotmányt fogadnak el.

Az Európához való visszatéréshez szükség van a demokratikus erők összefogására. Reménykeltő, hogy a döntő lépések előkészítésében, mint például az alkotmány megalkotása, olyan európai elkötelezettségű személyiségek is részt vesznek, mint Boris Tadic elnök úr.

Magyarország őszintén kívánja és segíti e folyamat sikeréért. Reméljük, hogy Szerbia és a Vajdaság minden polgára élvezheti a jogállam biztonságát, személyes biztonságban és békében élhet itt. Nem kell senkinek attól tartania, hogy támadásoknak lesz kitéve csupán azért, mert más a nemzetisége, vagy más az anyanyelve, mint a többségé. Reméljük, elvárjuk, és örömmel jelentem, hogy Boris Tadic elnök úr

személyesen garanciát vállalt, hogy nem ismétlődnek meg a vajdasági kisebbségek, köztük a magyarok elleni támadások.

A demokratizálódási folyamatnak nagyon fontos része az is, hogy a vajdasági magyarság realistán, de öntudatosan és bátran határozza meg saját jövőképét. Örömmel tapasztalom, hogy a szerbiai magyarságnak pontos képe van erről a jövőről. Milyen ez a jövőkép?

Először is: nyitott Európára, hiszen az itt élő magyarok az Európai Unióban képzelik el saját jövőjüket.

Másodszor: Szerbiához, és közelebbről a Vajdasághoz kötődik, hiszen az itteni magyarok is ennek az országnak a felemelkedését és európai felzárkózását kívánják elérni.

Végül: ez a jövőkép szorosan elkötelezett a magyar-szerb kapcsolatok mellett. Eszerint az észak-bácskai régió és az egész vajdasági magyarság fontos szerepet kíván játszani Magyarországon és Szerbiában, továbbá a magyarok és szerbek európai együttműködésében.

Ahhoz, hogy mindez megvalósuljon, szükség van több, Európában már működő, itt a térségben is ismert megoldás meghonosítására, illetve újbóli bevezetésére. Ezek közé tartozik, hogy a kisebbségek arányuknak megfelelő számban legyenek képviselve a közigazgatásban, a rendőrség és a bíróságok apparátusában. Fontos, hogy az iskolák az értékek közösségére, a türelemre, a normális együttélésre nevelje az ifjúságot. E nélkül a Vajdaságban letelepedett menekültek beilleszkedése nem lesz zökkenőmentes. Az értékek közössége az EU alapja; ezeknek az értékeknek kell megvalósulnia a Vajdaságban, ezen kell fáradoznia Magyarországnak és Szerbiának.

Magyarország tehát osztja a vajdasági magyarok jövőképét: magáénak tekinti az ő céljait. Magyarország Európában látja Szerbiát – és a vajdasági magyarságot – helyét. Kiemelt partnerként tekint Szerbiára, és azt szeretné, hogy a magyar-szerb együttműködésben az észak-bácskai régió, a vajdasági magyar közösség, a Vajdasági Autonóm Tartomány – saját döntéseik alapján – meghatározó szerepet játsszanak. Arra törekszünk, hogy a kétoldalú kisebbségvédelmi megállapodás előírásai mindkét országban teljesüljenek, s reméljük, hogy a korábban szövetségi szinten elfogadott kisebbségi törvény szerbiai alkalmazásának megtalálják a jogi megoldását.

A szabad királyi városi jogok elnyerésére és a törökkori pusztulást követő újrakezdés sikerére a zentaiak ma többek között azzal emlékeznek, hogy emlékművet emelnek „a révésznek”. A révész alakja, ahogy elnök úr is mondta, egy összetett jelkép. Mindazokra emlékeztet, akiknek köszönhetjük az észak-bácskai régió felemelkedését és az itteni magyarság megmaradását a történelem viszontagságai között.

Biztos vagyok benne, hogy a mai újrakezdés idején is a megmaradás és a felemelkedés nagyrészt attól függ, hogy az itt élők tudnak-e élni a helyzetükben lévő lehetőségekkel. Mert a határhelyzet nemcsak korlát,

hanem lehetőség is. Ez a vidék két nép és két kultúra találkozásának pontja. Annak a két népnek, akik Nándorfehérvárnál is, és itt, Zentánál is együtt küzdöttek szabadságukért és európaiságukért. Ez az örökség azt is jelenti az itteni magyaroknak: itt voltunk, itt maradunk, megőrizzük identitásunkat. Mindent megteszünk történelmi, nyelvi és kulturális közösségünk megőrzéséért. És tesszük mindezt zentai módra. Úgy, ahogy megismertem itt a zentaiságot, a két nép békés együttélését.

Ez a vidék két kultúrának is a találkozáspontja – a római és a bizánci kereszténységé. A találkozásnak és az egymásra utaltságnak nagy ereje van. A mai ünnepen merítsünk erőt a múltból, s bizakodva fordítsuk javunkra mindazt, amit helyzetünk kínál.

E gondolatok jegyében köszöntöm Zenta városát, s minden ünneplő lakóját!

Beszéd Kassán II. Rákóczi Ferenc és bujdosótársai földi maradványai hazahozatalának és újratemetésének centenáriuma alkalmából rendezett ünnepségen

Kassa, 2006. október 29.

Tisztelt Főpolgármester Úr! Tisztelt Kassai Polgárok, Tisztelt Ünneplő Közönség!

Köszöntök mindenkit, aki eljött ünnepelni ezt a nagyon szép ünnepet – látom a zászlókat, látom a feliratokat – Borsitól kezdve a Kárpátaljáig!

Nagyon köszönöm főpolgármester úrnak ezt a kedves meghívást! Ezzel alkalmat adott arra, hogy Kassa példát mutasson az egész országnak, hogyan lehet és hogyan kell együtt ünnepelni történelmi múltunk közös gyökereit.

Örömmel jöttem ide, tudom, hogy Rákóczi emlékét a szlovák nép is szívében őrzi, tudom, hogy vannak népdalok és mondák Rákócziról. Azt pedig, hogy nekünk mit mond a Rákóczi-nóta, mit mond a Rákóczi-induló, azt nem kell hangsúlyoznom.

Rákóczi korában nem volt nemzetiségi kérdés. Jól tudjuk, hogy amikor Rákóczi kibontotta zászlaját I. Lipót abszolutizmusa ellen, akkor a zászlónál gyűltek szlovákok is. A följegyzésekből hatezer szlovák kurucról tudunk, akik együtt harcoltak Rákóczi seregében. Fennmaradtak azok a szlovák nyelvű pátensek is, amelyeket Rákóczi adott ki, többek között arról, hogy felszabadítást ígért a vele harcoló jobbágyoknak.

Kassa azok közé a városok közé tartozik, amelyek hűek múltjukhoz, őrzik azokat az értékeket, amelyeket vallottunk háromszáz évvel ezelőtt is.

Mindig örömmel jöttem Kassára, először 1960-ban voltam Rákóczi sírjánál. Büszkén néztem meg a Rákóczi Emlékházat, szívesen mentem el a ferencesekhez, ahol Rákóczi imádkozott. És megtiszteltetésnek érzem, hogy Kassa meghívására most már Magyarország képviselőjében mint a magyar nép egységének kifejezője vehetek részt azon a szentmisén, amelyet a nagy fejedelem emlékére tartanak.

Ahogy annak idején kiálltunk közös értékeinkért, úgy kell most is az Európai Unión belül hasonló értékeket érvényesíteni. Ez nem olyan aktualizálás, ami nem illik ehhez az ünnephez. Amikor fölidézzük azt a múltat, ami összeköt, rá kell mutatni arra a jelenre, ahol szintén együtt vagyunk egy nagy nemzetközi közösségen belül. Az Európai Unió nem csak gazdasági közösség, az mindenekelőtt az értékek és jogok közössége.

Ne felejtjük el, hogy az Unió azért jött létre, hogy az európai népek békében és barátságban éljenek egymással, és hogy ezen belül mindenkinek a jogait megvédje. Minden hetedik uniós polgár kisebbségben van a saját államában. Az Unió is azt vallja, hogy mindenkinek megvan a joga saját történelméhez, saját nyelvéhez.

Azonban a demokratikus országokban, amelyek az Uniót alkotják, mindenkinek megvan a maga legitim politikai képviselője is.

Még egyszer szeretném kifejezni hálámat Kassa városának, hogy lehetővé tette ezt az áprilisban kezdődött nagyon szép ünnepségsorozatot. Hadd fejezzem ki a reményemet, hogy mindaz, ami ma itt történik, valóban példa lesz, és tovább tudunk menni ezen az úton, hogy Kassa megőrizze a maga nyíltságát, nyitott szívűségét. Mi pontosan ilyen nyitott, őszinte szívvel jövünk ide.

Köszönöm szépen.

Beszéd a szlovákiai Besztercebányán, ahol a Bél Mátyás Egyetemen nyilvános beszélgetés keretében párbeszédet folytatott Ivan Gašparovič szlovák köztársasági elnökkel és egyetemistákkal

Besztercebánya, 2006. november 16.

Tisztelt Elnök Úr, Tisztelt Hallgatóim!

Különös öröömre szolgál, hogy ennek a diákok előtti és diákokkal való beszélgetésnek a második fordulójára éppen itt, Piliscsabán kerül sor, ez az én egyetemem, büszke vagyok rá, és köszönöm, hogy ilyen sokan eljöttek.

Amikor közel egy éve hivatalos látogatást tettem Szlovákiában, Gašparovič elnök úr pohárköszöntőjében azt mondta, örülne annak, ha közösen lennének pártfogói a két ország közötti kapcsolatok bővítésének, méghozzá különösen a közvetlen emberi kapcsolatokénak, elsősorban a fiatalok körében. Ez vezethetne, mint mondta ő, a kölcsönös előítéletek lebontásához, így magunk mögött hagyhatnánk azt a terméketlen időszakot, amelyben a történelmi sérelmek és félreértések voltak túlsúlyban.

Biztos vagyok benne, hogy a tegnapi besztercebányai és mai piliscsabai, és remélhetőleg a következő, jövődi közös beszélgetések az egyetemi ifjúság körében meghozzák gyümölcsüket a magyar-szlovák viszonyban. Az országaink közötti kapcsolatot különösen fontosnak tartom. A Szlovák Köztársaság nemcsak szomszédunk, nemcsak szövetségünk az Európai Unió és a NATO értékközösségében, hangsúlyozom, értékközösségében. A két nép történelme egy évezreden át több mint közös: azonos volt a Magyar Királyság keretében. A történelmi Magyarország (Uhorsko) területén élt nagyobb lélekszámú nemzetek – a románok, horvátok, németek, szerbek, rutének – közül kultúrában, mentalításban a szlovákok állnak a legközelebb a magyarokhoz. Szemben a sok tekintetben önálló utat járó Erdéllyel, vagy az államjogilag elkülönülő horvátokkal, itt összefonódtak nagyon szorosabban az emberi és a történelmi szálak. A szlovák nemzetnek egészen a nagy amerikai kivándorlásig nem is voltak a történelmi Magyarországon kívül eső részei. Viszont ma kölcsönösen élnek nemzeteink részei mind a Szlovák, mind a Magyar Köztársaságban; szórványban is és tömbben is.

Mikor a szlovák nagykövet úrnak, Migas nagykövet úrnak azt mondtam, hogy a magyar oldalon a találkozó Piliscsabán lesz, így kiáltott fel: „hiszen az már mi vagyunk!”. Biztos így is van: az egykori esztergomi egyházmegyének a Dunától délre eső részén voltak a sváb és szlovák falvak, míg az északi oldalon a tiszta magyar vidék. Nyugodtan mondhatják a szlovákok: itt vagyunk a Pilisben, a Mátrában, Pest környékén, Békésben, a Galga mentén, Nógrádban, a Bükkben és Zemplénben. Miként a szlovákiai magyarok is

Pozsonytól Nagykaposig, a Csallóköztől a Bodroghöz ig sok várost, kistréiöt, folyóvölgyet, tájegységet, sok száz falut tekintenek magától értetődően szülőföldjüknek. Ott voltunk, ott vagyunk és ott is maradunk.

Ehhez az összefonódott történelemhez nemcsak a történészeknek kellene visszatérniük. Ugyanis a múlt, ha ismerjük, és ha nyitott szívvel közelítünk hozzá, szilárd alapja lesz az olyannyira kívánatos együttműködésnek. És a mi együttműködésünknek különös esélyt hordoz magában arra, hogy az Európai Unióban fontos szerephez jussunk.

Mit tehetnek a köztársasági elnökök ezért az együttműködésért?

Politikai nézeteltérések, napi surlódások megoldása nem tartozik az elnöki szintre. Mi legföljebb demonstrálhatjuk, itt is, a párbeszéd lehetőségét és hasznosságát. És ha a pártok napi politizálása esetleg a fenti célok ellen hatna, meg tudjuk mutatni, hogy van a politikának egy másik, perspektivikusabb, elvi és történelmi alapokra helyezett rétege. (Az én elnökségem jelszava: „lehet más a politika”.)

Nem az elnökök dolga az sem, hogy a közös fejlesztési projekteket javasoljuk, felügyeljük, menedzseljük. Megmutathatjuk persze ezeknek az előnyeit külföldön és támogathatjuk őket otthon.

Ami igazán ránk tartozik, a mi feladatunk, az, hogy a hosszú távú stratégiai együttműködésen dolgozzunk. Szándékosan nem „megbékélést” mondtam, bármennyire is szokásos manapság, tegnap ugye éppen a román-magyar viszonyban, a német-francia megbékélést dicsérni. Hasonlóan emlegetik az olasz-osztrák megbékélést. Ugyanis annak ellenére, hogy voltak közöttünk konfliktusok, sőt súlyos sérelmek is, olyan meggyökeresedett, háborúk sorával súlyosbított szembenállásról a két nép között nem lehet beszélni, magyarok és szlovákok nem voltak soha olyan viszonyban, mint mondjuk a németek és a franciák. Ezért tehát az együttműködés szót fogom használni, amelyen a jóindulatú és felszabadult kölcsönösséget értem. Párhuzamként a svéd-finn viszonyt ajánlanám példának.

Szerencsének tartom, hogy az együttműködést két olyan elnök szorgalmazhatja, akik egyetemi tanárként kapcsolatban állnak az ifjúsággal, és pályájuk és szakmájuk is az objektivitásra predesztinálja őket.

Ez az együttműködés akkor lehet sikeres, ha nem áll meg taktikai, politikai gesztusoknál, hanem megteremi saját alapjait.

Ilyen szükséges alap egymás megismerése. Ez az ismeret egymásról gyógyír mindenféle szélsőséges nézet ellen, hiszen a szélsőségek táptalaja – tudjuk – a tények nem ismerete, vagy elferdítése. Ahhoz, hogy egymás történelméről és jelen helyzetéről kölcsönösen tájékozódhassunk, megfelelő források kelljenek már az iskolában is: sajtó, könyvek, tankönyvek, internetes portálok – az iskolától egészen a médiáig. De nagyon fontos a személyes érintkezés is, vagyis a civil kapcsolatok, a turizmus, a gazdasági együttműködés, az egyetemek közös programjai és így tovább. És bár a fiatalok ismét beszélnek közös nyelvet – tudniillik az

angolt –, nagyon fontos a szomszéd nyelvének ismerete. Szlavisztikai intézeteinkben – Piliscsabán különösen – sok magyar egyetemista tanul szlovákul, és nagyon örülnék, ha a szlovákiai hungarológiai tanszékek hallgatói között nem csak ottani magyarok, hanem minél több szlovák lenne. De ez mégiscsak korlátozott szám. Annál fontosabb a Szlovákiában élő magyarok kétnyelvűsége. Ezt érdemes lenne végre mindkét nemzet részéről megőrzendő többletértéknek tekinteni és támogatni. Büszke vagyok az szlovákiai magyar közösségre, mert megőrzi és fejleszti az anyanyelvét, hozzájárul a magyar egyetemes kultúrához, nagy íróink élnek Szlovákiában, és hozzájárultak mindig is a magyar irodalom teljességéhez. Eközben a szlovák államnyelv ismerete, az ezen alapuló tájékozottság és a szlovák események és a kultúra közvetítése egy olyan privilégiuma az ottani magyarságnak, amely egyrészt nagyon hasznos nekünk, másrészt nagyon fontos a két ország kapcsolatának. Egyformán jelentős értéke például a két ország közös kultúrájának a pozsonyi Kalligram kiadó tevékenysége, a kiadó saját programja keretében készíti elő a magyar-szlovák nagyszótárt. Ennek a kiadónak köszönhetem, hogy erre a találkozóra felkészülésként L'ubomir Lipták tanulmányait olvashattam magyarul.

Az együttműködés megalapozásához tartozik közös európai értékeink engedmény nélküli, szakadatlan képviselése. Az Európai Unió három alapszabadsága mellett olyan értékek és elvek tartoznak ide, mint a szubszidiaritás elve, a decentralizáció és a regionalizmus. Az Alapjogi Chartában rögzített jogok, s ezekkel összhangban a mindkettőnket kötelező Európa Tanácsi alapidokumentumok, az Emberi Jogok Európai Egyezménye, a Nemzeti Kisebbségek Védelméről szóló Keretegyezmény, a Regionális vagy Kisebbségi Nyelvek Európai Chartája mind alapvetően fontosak. Az együttműködés alapja az is, hogy a kisebbségek intézményeit és – mindenek előtt – politikai képviselőit – a pártot – elismerjük és támogatjuk.

Végül szeretném hangsúlyozni, hogy a két ország kapcsolatáról szólva, együttműködéséről beszélve, és ezt semmiképpen nem szeretném a kisebbségi kérdésre korlátozni. Magyarország és Szlovákia együttműködéséről szólok.

Teljesen egyetértek Gašparovič elnök úrral, hogy a jövő felé kell fordulnunk, s ezt a jövőt az Európai Unió jelenti. A jövőbe úgy érdemes belépni, hogy megszabadulunk a múlt terheitől. Ezért is mondtam az előbb, hogy felszabadult és jóindulatú kölcsönösséget szorgalmazom. A sérelmi politizálás sehova nem vezet. Nagyon meg kell gondolni, napirenden tartjuk-e a múltbeli sérelmeket, de ha nem hallgatunk, az önkritikai szemlélet nélkülözhetetlen.

Ez a találkozó nem az az alkalom, amikor azokkal a sérelmekkel és jogtalanságokkal kellene foglalkozni, amelyek a dualizmus korában estek a szlovákokon vagy mindkettőnkkel a 20. század közepén történtek. Gyökerük azonban ugyanaz volt: a nemzetállami koncepció erőltetése olyan országhatárokon belül, ahol több nemzet fiait élnek. A soknemzetiségű Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása után, a szintén

soknemzetiségű Magyar Királyság utódai szintén soknemzetiségű államok lettek, noha tiszta nemzetállami aspirációkkal keletkeztek. Hogy rajtunk kívüli példát hozzak: voltak olyan, mindig is erősen központosított országok, ahol valószínűleg sikerült az asszimiláció és homogenizálás. Franciaországra gondolok, ahol még a huszadik század elején is megbüntették azt a breton parasztot, aki nem átalott bretonul beszélni – és nem franciául –, megszégyenítő táblát akasztottak a nyakába, és úgy kellett a faluban sétálnia. Ez nem követendő példa, ez lehetetlenség Közép-Európa sokszínű vidékén, s a 20. század közepe óta jogilag is kizárt.

Az állam integritása egyfelől, és a nemzeti sokféleség másfelől nem egymást kizáró fogalmak. Az a politika viszont, amely ezt nem ismeri el, gyanakvást kelt a többségi állampolgárokban a kisebbségek ellen. A gyanakvás – mint tudjuk – az egyik legrombolóbb érzelem.

Engedjék meg, hogy felhasználjam ezt a kivételes alkalmat arra, hogy ennyi fiatal előtt beszélhetek, hogy érzelmi oldalról közelítsem meg a kérdést. Talán példát tudok adni arra, hogy egy magyar értelmiségi hogyan viszonyul a nemzetek együttéléséhez a Kárpát-medencében.

Kisdiák koromban Kodály Zoltán könnyű, kétszólamú darabokat, főleg népdalfeldolgozásokat tartalmazó füzetéből, a *Bicinia Hungarica*-ból énekeltünk. Sokszor elolvastam a minden kötet hátlapjára a Kodály Zoltán által írt ajánlást. Mezőtlábas galántai pajtásainak ajánlotta a Mester ezeket a gyakorlatokat, nekik, és a hozzájuk hasonló szegénysorsú iskolatársaknak, akiket ezekkel a művekkel akart bevezetni a zene magas világába. Már akkor nagyon megfogott ez a szép szöveg, s a szívembe zártam Galántát, a mezőtlábas iskolásokat, a környéket, ahonnan a népdalok egy része származott – holott akkoriban még fogalmam sem volt arról, hol is fekszik Galánta.

Engedjék meg nekem, hogy szeressem egykor közös országunk egészét! Miért ne szerethetnénk mindnyájan azt a történelmet és azt a kultúrát, amit minden itt élő nép és ember alkotása hozott létre? És azt a tájat is? Mint elkötelezett környezetvédőnek, mint „zöld elnöknek”, a Kárpát-medence ökológiai egysége és különlegessége, ez a szépség mindig megdobogtatja a szívemet.

És ez egyáltalán nem jelenti azt, hogy összemosnám a különböző nemzeteket és a teljesítményüket. De Lőcsei Pál gótikus oltára és szobrai akkor is a minden magyar és minden szlovák és minden cipszer közös kultúrájának a része, ha a mester nyilvánvalóan szepességi német volt. És Bél Mátyást nyugodtan érezhetem a saját magyar kultúráim részének, éppúgy, mint Tessedik Sámuel, jóllehet szlovákok voltak. Szülővárosom, a Pécs környékének hegyvidéki sváb falvai éppen mint sváb települések tartoznak szeretett tájaim közé. És ez fordítva is áll. Tőlem nem vesz el semmit, ha a szlovákok a történelmi identitásukat a történelmi Magyarországról is meggyökereztetik, s így szeretik a Mátrát vagy az Alföldet, vagy Rákóczit, vagy valamely festőnket vagy írónkat. Nyolcszáz évig ez így volt a természetes.

A mai Európát, és még inkább a jövő Európáját a sokszínűség jellemzi. Ma az Európai Unió minden hetedik polgára kisebbségként él saját hazájában. Nyelvükre, kultúrájukra, történelmükre ugyanolyan joguk van, mint a többségnek, s ezt nemzetközi egyezmények garantálják. Különösen fontos ezt hangsúlyozni az őshonos kisebbségek esetében, amelyek a közös történelem és közös kultúra köt össze és közelít egymáshoz – egészen más az ő helyzetük, mint az új bevándorlóknak, akik idegen kultúrából érkeznek, és sokszor nem is akarnak beilleszkedni.

Az integrációra, amely nagyon sok területen (kultúrában, nyelvben) megvalósult, igent kell mondani. Az integráció jelenti egyrészt az állampolgári lojalitást, másrészt pedig, hogy a kisebbséget jogai és intézményei az állam politikai és jogrendszerének részévé teszik. Más azonban az asszimiláció, ne tévesszük össze az asszimilációt az integrációval. Az asszimiláció: az eredeti identitás feladása. A természetes asszimiláció még akkor is fenyeget, ha az állam minden kisebbségi jogok teljességét megadja a kisebbségnek. Éppen ez ellen nyújtanak védelmet a kisebbség többletjogai, és – ha van – az anyaország segítsége.

Minden elismerésem a Magyarországon élő szlovákoké, akik még az anyaországtól távoli vidéken letelepedve is megőrizték identitásukat! Ez azért hősies teljesítmény, mert nem kaptak hozzá segítséget, legfeljebb az egyház támogatását. Ma a magyar jogrend – az Alkotmány és a kisebbségi törvény – a nemzeti kisebbségeknek kollektív jogokat ad, s államalkotó tényezőként ismeri el őket. Helyi és országos önkormányzatokat működtethetnek, azaz gyakorlatilag nálunk a kisebbségek teljes kulturális autonómiát élveznek. A magyar álláspont az, hogy szórvány-helyzetre a teljes körű kulturális autonómia a megoldás, de más nemzetek tömbben élő közösségei igényelhetnek és élvezhetnek területi autonómiát is. Az, hogy egy nemzetrész egy másik államban élve milyen fajta autonómiát igényel, követel és küzd ki magának, az az illetőkön múlik, nem az anyaország dolga eldönteni. Vannak más formák is, üdvözlöm az itteni szlovákoknak azt a kezdeményezését, hogy társulásokat alkotnak, és így működnek együtt. És nagyon remélem, hogy a szlovák nemzet Magyarországon élő része százezerre becsült létszámának megfelelően fog megjelenni legközelebb, és nem annak egyötödéeként az identitás hivatalos megvallásakor, amikor népszámlálás van, amikor jelentkezni kell a kisebbségi választói névjegyzékbe. Ha ez megtörténik, akkor leszek nyugodt.

A Szlovákiában élő magyar közösség létszáma viszont hivatalosan is több, mint félmillió. Ottlétük tény, amint az is, hogy teljes, integrált társadalmi struktúrát alkotnak. Ezzel összhangban, külön kedvezmények nélkül, az általános szabályok szerint is erős politikai, parlamenti képviselést tudtak létrehozni. Bár jogállásuk nem azonos a Magyarországon élő más nemzetrészek jogi helyzetével, reméljük, hogy Szlovákiában a kisebbségi törvény megszületése, a nyelvhasználat kiszélesítése, a kulturális támogatások emelése vagy legalább szinten tartása segíteni fogja a szlovákiai magyarságot. Az ő támogatásukat a magyar

állam számára az alkotmány előírja, hiszen a magyar nemzet részének tekinti őket. Ezen a jogi helyzeten túl azonban hadd jelentssem ki teljes érzelmi azonosulásomat ezzel a közösséggel.

Ha tehát a jövőről beszélünk, ezt az egymás országában élő nemzetrészeink fennmaradásával és közreműködésével kell elképzelni mindkét részről.

S ha az európai jövőt nézzük, a történelem tanulságait érdemes szintén szem előtt tartanunk. Láthatjuk, egyes vidékek hogyan emelkednek fel és süllyednek vissza a nagyobb léptékű európai vagy világfolyamatok hatására. Ahol tegnap jártunk, Besztercebányát, Körmöc- és Selmecebányával együtt az itt bányászott arany és a Fuggerek a 15./16. század fordulóján néhány évtizedre Európa közepévé tették. Azután jött Amerika felfedezése, az Újvilágból áramló arany, és ezek a vidékek aztán elvesztették jelentőségüket, és átkerült a súlypont máshová.

Szlovákia és Magyarország számára, Európa közepén ismét kivételes lehetőségeket kínál az Unió. Ezt együttműködve lehet kihasználni. Teljesen egyetértek Elnök úrral abban, hogy össze kellene hangolni a Nemzeti Fejlesztési Programjainkat. Ez ad egész területek és mind a két ország átfogó fejlesztésére. A regionális együttműködés keretei már létrejöttek a határ mentén, és ideje, hogy tartalommal töltsük meg ezeket. Olyan sikeres példákat tudom mondani, mint a 102 szlovákiai és magyarországi települést összefogó Ister-Granum-Eurorégió, a Gömör-Expo, a csallóközi ökológiai tapasztalatok alkalmazása a Szigetközben, vagy nemrég jártam Kassán, Kassa szellemi téren éppen idén nyújtott követendő példát a Rákóczi-év megrendezésével.

Más szemszögből nézve azonban azt is mondhatjuk, hogy 700 kilométeres közös határunk Európa közepén 700 kilométer periferia. A pozsonyi és győri térséget leszámítva ezek leszakadt területek, a dunai határszakaszon összesen három híd van, de csak kettőn mehet teherforgalom, s azok sem felelnek meg semmilyen korszerű igénynek. Ám milyen igény lenne, ha komoly út sem vezet oda? S azután keletebbre, csak beszélünk évek óta az Ipolyon szükséges legalább hat kis hídról, arról, hogy a ma a semmibe vezető, vagyis az egykor hermetikusan zárt határra futó utakat végre össze kéne kötni. Pedig ezek az utak adnának kommunikációs lehetőséget a két ország között, a civil forgalom itt indulhatna meg, a gazdasági programok itt tudnának feltámadni végre, és létrejönne szervezetten is, spontán is a helyi együttműködés. És ezt az együttműködést aztán országaink teljes együttműködésébe kell majd illesztenünk.

A regionális együttműködésnek éppen olyan szimbolikus jelentősége van, mint például annak, hogy Magyarország és Szlovákia egyszerre kerüljön a schengeni határon belülre. Majd ha úgy mehetünk át egyik országból a másikba, hogy nem kell semmilyen igazolványt felmutatni, és az lesz kiírva a határon, hogy „ne lassítson!”, akkor elmondhatjuk, hogy helyreállt a világ rendje.

Szeretnék szólni két olyan tényezőről is, melyek a jövő szempontjából különösen fontosak. Az egyik a sajtó szerepe és felelőssége. A délszláv térségben volt olyan nemzetiségi összecsapás, melyet kimutathatóan a sajtó nem hiteles tájékoztatása idézett elő. Tehát én azt kérném a sajtótól, hogy a normális, nem szenzációs dolgokról is tájékoztasson, és mutassa be, hogy mi történik a másik országban, még akkor is, ha nem rendkívüli dolgok történnek. Ez segít az együttműködésben. De nem csak arról van szó, hogy a szlovákokat kell Magyarországról tájékoztatni és viszont, hanem a nemzeti identitás fenntartásában is óriási szerepe és felelőssége van a sajtónak. Tudniillik a nemzeti identitás – és különösen egy másik államban élő nemzetiség öntudata – nem szorítkozhat a népi táncra, a hagyományörzés rezervátumaira. Sokkal inkább a nemzet egészéhez, s kiemelten az anyaországhoz való sajátos viszony az, ami fontos. Az anyaország eseményei tájékoztatói pontok a kisebbség életében, másrészt az ő igényüket is kell közvetíteni, hogy integrálódjanak a magyarság egészébe, kulturálisan és máshogy is. Ezt az igényt ki lehet ma elégíteni. Tudom, hogy nem könnyű betölteni ezt a szerepet, de tudatosítsák magukban, ez a kérésem.

A másik terület az oktatás. A felnőtt generációk olyan tudásanyaggal rendelkeznek, amely több évtizeddel ezelőtti elképzeléseken alapul. A rendszerváltás óta történetírás is új utakat keresett és jelentős eredményeket tud felmutatni. Noha szomszédok vagyunk, keveset tudunk egymásról, és a képet egymásról meghatározzák olyan történelmi sztereotípiák, amelyeket a tudomány már felülvizsgált, és legfeljebb egyes politikai irányzatok tartanak még mindig életben. Az igaz, hogy a népek emlékezete megőrzi a sérelmeket és ezek aztán klisékbe gyűlnek. De a történelemtanítás, az általános iskolai történelemtanítás, egy normális szemléletnek, egy objektív szemléletnek a közvetítése nagyon sokat segíthet. Tehát az iskolának alapvető szerepe van a nemzetek közeledésében. És ezért minden olyan együttműködést, mint például a történész vagy a tankönyv vegyes bizottság jelent, én szívből üdvözlök és támogatok.

Különösen sokat tehet a közeledésért mind a Bél Mátyás Egyetem, mind a Pázmány Péter Egyetem bölcsészkarja, különösen a szlavisztikai intézetek, másik oldalon a magyar intézetek, hiszen az ott tanuló diákok mindenkinél jobban megértik és közvetítik mindazt, amiről ma itt szó esett.

Köszönöm szépen.

Interjú a Duna TV *Közbeszéd* című műsorának (részlet)

2006. december 1.

– Jó estét kívánok, a ma esti Közbeszéd vendége Sólyom László köztársasági elnök. Jó estét elnök úr! Köszönjük, hogy elfogadta a meghívásunkat. Ritkán látjuk, sok témát szeretnék Önnek felvetni, úgyhogy gyorsan bele is kezdek. Tegnap volt a *Határon túli magyarság a 21. században* című rendezvénysorozat második találkozója, ahol 16 határon túli, illetve inneni értelmiségivel beszélte, a szóránymagyarság kérdéséről. Azzal kezdte ezt a konferenciát tegnap, hogy gyakorlatilag hiánypótló ez az esemény, hiszen nem ült össze a MÁÉRT már jó ideje. Tudom, hogy ez egy kormányzati kérdés, csak kíváncsi vagyok, hogy elnök úr próbálta-e kezdeményezni azt, hogy mégis csak összeüljön a MÁÉRT, hiszen tekintettel arra, hogy belépünk egy új költségvetési periódusba az Európai Unióban, azt gondolhatják sokan: most nagyon fontos lenne, hogyha mást nem, a határ közeli együttműködésekben a környező országok megegyezzenek, és értelmesen használják föl azt a pénzt, amit kaphatunk a közösségtől.

– Nem kezdeményeztem. A MÁÉRT-nak az összehívása, a működtetése, egyáltalán a léte, az nem az elnöknek az asztala. Ez egy teljesen független kezdeményezés. Én azzal folytattam tegnap, hogy ugyan miután nincsen MÁÉRT, ez egy olyan alkalom, amikor itt együtt ül a határon túli magyarság és az itthoniak, ez tulajdonképpen olyasmi, ami párját ritkítja mostanában: De hát azzal folytatnám, hogy semmiképpen nem akarja pótolni a MÁÉRT-et, innen tudniillik ki vannak zárva a politikusok, itt nincsenek parlamenti képviselők, nincsenek pártrepresentánsok, itt civilek ülnek. Ez nagyon fontos. Tehát ahogy Ön is mondta, egyházi emberek, egyetemi emberek, kutatók, akik viszont reprezentálják az ottani társadalmat, tehát tekintélyes, ismert emberek, akik eddig nem nagyon jutottak szóhoz. Tehát nagyon fontos őket is bekapcsolni ebbe a párbeszédbe, és az elnök az aki, ezt tudja szervezni.

– *Mire jutottak tegnap?*

– Hát nagyon sokra. Az a helyzet, hogy minden ilyen konferencia – összesen kettő volt –, nagyon érdekes. Hihetetlen sok információt lehet hallani azoktól, akik kinn vannak a terepen. Tehát nem a parlamentben ülnek, az ottani parlamentben, vagy nem pártirodában, hanem kinn kisebbségi missziót vezetnek, vagy pedig üzemeltetnek egy szóránny központot, vagy egyszerűen ülnek az egyetemen, és hatalmas felméréseket csinálnak, hogy mi az attitűdje annak, aki egy városban élő elkallódott magyar, vagy pedig egy falunak a régi közösségében. Tehát arra jutottunk, hogy elsősorban a szóránnyproblémát itthon is tudatosítani kell. Kevesen tudják, hogy a határon túli magyarságnak egy nagyon nagy része, mondjuk 600-800 000 ember

tekinthető szórványban élőknek. Az azt jelenti, hogy nem tömbben él együtt, ahol megvannak az intézményei, a saját iskolája, a temploma, a saját értelmisége, a saját vállalkozásai, hanem többségi idegen nyelvű környezetben, amikor nappal állandóan érintkezik az anyaállamnak a lakosságával, ahol más nyelven beszél, és voltaképpen kétnyelvűen él. Aztán hazamegy, és akkor nagy kérdés, hogy hogyan tudja megélni a magyarságát, úgy, hogy bekapcsolja a Duna TV-t, és akkor az ottani miliótól teljesen kikapcsolja magát, vagy pedig úgy, hogy megpróbálja keresni a kapcsolatot a többiekkel. És itt a lényeg, ezek nem elveszett emberek. Őket meg kell tartani, ha ők is úgy akarják persze, és egy egészen különleges intézményrendszert kell működtetni. Ahhoz, hogy ezeket összegyűjtsék, kellenek hálózatok. Nagyon fontos a hálózat szó. Van egy ilyen természetes hálózat, az egyházak. Azok ott vannak, nagyon sok helyen. Megvan a tekintélyük, megvan az erejük, hogy összegyűjtsenek embereket. Ilyen az iskola. Szórványban lenni azt jelenti, hogy kétnyelvű az illető. És a kétnyelvűségből egynyelvűvé válni a legkönnyebb. Egyszerűen elhagyja a magyart. Tehát ha nem jár magyar nyelvű iskolába legalább, akkor, mint ezt részletesen bemutatták, rendkívül nagy problémák lesznek.

– *Nagyon fontos – ezt hangsúlyozta – nyilván az oktatás illetve a nyilvánosság ereje ebben a kérdésben. Én most próbáltam megnézni például, hogy a tegnapi konferenciáról mit ír a mai sajtó. A tényről be tudtak számolni. Arról, hogy mi hangzott el, vagy milyen megállapítások voltak, arról kevésbé. Miért?*

– Ez egy olyan munka, aminek az eredményei megjelennek egy kisebbségi folyóiratnak a különszámaként; eddig az első jelent meg. Eleve úgy jöttek az emberek, hogy tartottak egy szép előadást, kivetítéssel, úgy, ahogy ezt kell. Ez egy tudományos konferencia volt, aminek dupla haszna van. Az egyik az, hogy egy nagyon nagy rétege az ottani magyarságnak most megszólítást kapott. Az ő presztízsüket ez emeli ott. Az, hogy van értelme az ő munkájuknak, ez bizonyítja. Másrészt pedig, ha nem máshogy, az elnökön keresztül, mindennek a hozadéka mégiscsak be fog kerülni a magyar hivatalos körforgásba. Én azért csak érintkezem miniszterekkel, kormánnyal, és ott el tudom mondani azt, amit kell. És el tudom mondani itt a nyilvánosságban, azért jöttem rögtön ide. Nagyon fontos hogy erről tudjunk, nagyon fontos, hogy még arról is beszéljünk – és nem akarom átvenni a szót, de hozzá tartozik –, hogy nemigen tudják az emberek, hogy mi a szórvány. Hogy ne úgy képzeljük a szórványt, hogy az egy eldugott falnak egy kis része, ahol népi táncot járnak. Tehát ebből a szemléletből kijönni nagyon fontos az egész határon túli magyarságnak. Azoknak most, ott, jól kell érezniük magukat, és jövőt kell látniuk maguk előtt. És nem hagyom szóhoz jutni, mert Ön említette a médiát. Na most, a csángókat nem az fogja elsősorban megmenteni, hogy följönnek Pestre énekelni a Millenárison, hanem az, hogy ott az internet magyar nyelven hatolt be ezekbe a falvakba.

– *Fontos kérdés ezzel kapcsolatban, amit már részben említett is, hogy ezek az információk eljussanak akár döntéshozókhoz is. Nemcsak Magyarországon nyilván, hanem a határon túli országokban. Ennek a*

konferenciának lehet ilyen hozadéka, hogy ezt döntéshozók komolyan veszik, ez alapján mérlegelnek, döntéseket hoznak?

– Nagyon remélem. Nagyon sok szintje van a nemzetközi kapcsolatoknak, és hát én ma részt vettem egy ebéden az európai uniós nagykövetekkel. Ez egy szokásos évi procedúra, nem akartam tortúrát mondani, mert ez úgy néz ki, hogy kell egy nyilatkozatot adni az elején, és utána ebéd közben egyfolytában kérdeznek. És itt elég sok szó volt persze az én szomszédságpolitikámról is. Én az utolsó három hónapban minden szomszédos elnökkel találkoztam, valóban mindenkivel, Traian Basescu elnök jön majd februárban, de az összes többivel, Borisz Tadic, Stjepan Mesic, Heinz Fischer, Viktor Juscsenko elnökökkel, tehát mindenki soron volt, és a kisebbségekről mindenhol szó volt. És itt, hogyha az elnök ezeket szóba hozza, akkor ugye az, aki benn ül, jegyzeteli, és az megy aztán az apparátusba, felső szintről leszivárog, tehát érdemes bármit mondani. Egy ilyen elnöki párbeszédben új hangot lehet megütni. Tehát itt ki lehet szállni abból, amivel a napi sajtó foglalkozik, a kellemetlen ügyekből – azt kell mondani, ez egy emeltebb szint, hosszabb távra tervezzünk.

– *Igen, de ugyanakkor persze sokan fölvetik, hogy vannak olyan gesztusok, például ugye itt volt Ivan Gašparovičsal közös találkozója fiatalokkal. Sok minden szóba került, ezen a megbeszélő találkozón, leginkább közös beszélgetésen. Ugyanakkor Ön is említi, vannak ügyek Románia vagy Szlovákia esetében, amelyek nap mint nap foglalkoztatnak bennünket. Elég, ha csak mondjuk a Magyar Koalíció Pártja – Szlovák Nemzeti Párt konfliktusra gondolok, Malina Hedvig ügye, Romániával most éppen a Babes-Bolyai Egyetem körül vannak problémák, vagy ami Önhöz nyilván közel áll, a ciánper kérdésköre. Ezeken is lehet lendíteni? Tud ebben érdemben – nyilván nem a konkrét ügyekre gondolva – de hogy ezeken túl lehet lépni akár államfői lépésekkel, mert ezek nagyon komoly politikai kérdések, itt is, ott is.*

– Amennyiben igen, akkor nem nyilvánosság előtt. Tehát ami az elnökök találkozásából és elnöki kommunikációból a nyilvánosságra tartozik, azok tényleg a perspektivikus dolgok. Visszatérve a Gašparovič-találkozóra, aminek szintén nem volt akkor a visszhangja, amelyet érdemelt volna, hiszen mégiscsak nagy dolog, hogy két elnök elmegy egyetemisták elé, ott folytat egy beszélgetést, és utána lehet ugye kérdezni, felelni. Ilyen még ugye nem volt, és ez az az alkalom, amikor azt mondjuk, hogy most nem Malina Hedviggel foglalkozunk. Rákérdeztek persze a diákok, arra azt válaszolta Gašparovič elnök úr, hogy az igazságszolgáltatás működik, az elnök nem szólhat bele, nem is szerencsés, ha kommentálja. Ugyanígy mondjuk a Babes-Bolyai Egyetem ügyében annyit mondhatok, hogy nyilván, ha háromnyelvű az egyetem, akkor annak érvényt kell szerezni. Ezen túl én nem mehetek. De az, hogy én ott azt mondom a zsúfolt hallgatóság előtt, ami szerintem ilyen lelkülettel Trianon óta nem hangzott el, hogy engedjék meg, hogy szeressem egykori közös hazánk egészét, ez egy más megközelítés. Ez kikapcsolja a sérelmi politikát. Elismerem azt, hogy ők szerethetik a Pilist vagy a Mátrát vagy Békést, de én szerethetem az egykori

Felvidéket, nekem Bél Mátyás a kultúrám része, nekik lehet Mednyánszky a kultúrájuk része. Ez egyfajta, nem is kiengesztelődés, egy olyan elismerése a közös gyökereknek, amin lehet tovább menni. Ez lehet, hogy érzelmileg hat vagy kevésnek tűnik, én úgy érzem, hogy ilyen irányba menni nagyon sokat segít.

– *Beszélt a fiatalokkal arról is, hogy amikor a szomszédság politika szóba kerül, és ha már Ön is említette, Trianon kérdése, ez nyilván nagyon sokakban érzelmi kérdést vált ki. Ugyanakkor én, elolvasva a köszöntőiket, pont azt vettem észre, hogy hangsúlyozzák, hogy pusztán érzelmi oldalról nem lehet ezt kezelni, itt nagyon sok információ van, amivel nincs tisztában akár a magyarországi, akár a szlovák közvélemény sem. Ezekre kellene helyezni a hangsúlyt.*

– Igen. Én a Gašparovič-találkozóra készülve rengeteget olvastam. És azóta sokkal biztosabb vagyok a dolgomban, hogy mi az, amiben nekünk igazunk van, mi az, amiben tekintettel kell lennem az érzékenységre, mi az, amin túl kell lépni. Ha egy szlovák azon meg van sértődve, hogy mért mondják föl magyarok a fehér ló mondát – egy fehér lóért vettük az országunkat. Az ember olvassa önáluk, ugyanabban az időben, a XIX. század elején írják, hogy a magyarok bejöttek a kis bozontos lovakon, és alázatosan kérték a szlovákokat, hogy fogadják be őket. Hát ez az akkori kornak a divatja volt, ezeket a nemzeti mítoszokat megalkotni és táplálni. Ezen réges-rég túl vagyunk. De azon, hogy mi mindent csináltunk együtt, hogy a nagy Magyarországon belül – mindig is megvolt a 9 tót vármegye és még után alatta még ugye 7, a 16-ig, ahol vegyes volt a lakosság. És ha arról beszélünk, ami itt a politikai közbeszédben mindkét oldalról elhangzik, hogy a magyarság békés újra egyesítése – hát ugye abban a bizonyos történeti Magyarországon a magyar anyanyelvűeknek a létszáma 1900 körül érte el az 50%-ot. És ezen belül mindig is ott voltak a szlovákok. Nem is volt más hazájuk Magyarországon kívül, máshogy, mint a románok és a többi nagy nemzetiségünk annak idején. El kell ismerni, hogy mindig is vegyesen éltünk, mikor tört át a nyelvhatár, mikor ékelődött egymásba, hogyan dőlt el, hogy valaki melyik identitást választja felvidéki ember, szlovák akar lenni, mint Juraj Košút vagy magyar, mint Kossuth Lajos. Ezeket tudni kell. És akkor utána azt mondom, hogy akkor most az unión belül is úgy éljünk, hogy létrejön egy nagyon nagy tér, amilyen volt mondjuk az Osztrák-Magyar Monarchia, még jóval nagyobb, és ezen belül vannak olyan régiók, amelyek színmagyarok, olyanok, amelyek vegyesek és olyanok, amelyek nem – együttműködni kell. És ön mondta a regionális együttműködést, mondjuk, ha nézem a konkrét hasznát ennek a Gašparovič találkozásnak. Annak mindkét részről való hangsúlyozása, ami át fog menni a kormányzati szintre is, ez a határvonal Magyarország és Szlovákia között, ez most egy holt vidék, deprivált az ottani magyarság életszínvonala, egészségi állapota, munkával való ellátottsága messze rosszabb a szlovák átlagnál. Ezt kell revitalizálni, föléleszteni. Hogyan? Közös projektek, Ipoly-hidak, és így tovább. Ennek van azért praktikus hozadéka.

– *Nyilván ez a racionalitás mentén kell, hogy működjön. Az államfők tudnak abban hatni a politikára, hiszen ők is szívesen érvelnek érzelmi töltetű mondatokkal, mind a két oldalon előfordul ez, hogy próbáljanak*

pragmatikusabban gondolkodni, és az ilyen együttműködéseket szorgalmazni? Mind a két félnek nyilvánvaló, hogy előnyös lenne, a helybéliekről nem is beszélve.

– Én az érzelmi érvelést fontosnak tartom. Az előbbi mondat mindenféleképpen ki volt, például gyerekkori élményekkel egészítve. Szerintem ezt nagyon fontos megemlékezni, hogy én szeretem mondjuk a Csallóközt, és szerethetem nyugodtan akár Besztercebányát vagy a szépségi városokat, mért ne szerethetném? Ez nem nacionalizmus és nem akarom visszafoglalni, szó sincs róla, ezt tessék megérteni.

– *Világos, de a politika szintje nyilvánvalóan...*

– A politika szintjén leszögeztem azt, hogy a magyar álláspont szerint személyi autonómia, kulturális autonómia mindenképpen megillet, hogy Magyarország a kulturális nemzetfogalom alapján él. Egész végig azt mondtam, hogy a szlovák nemzet Magyarországon élő részei ezek a pilisi szlovák falvak például. A szlovák nemzetéről beszéltem. Ez olyan szóhasználat, aminek át kell mennie. És racionális szinten ott szóvolt arról, hogy észak-déli vasútfejlesztés, szó volt a hidakról, közös vállalatokról és így tovább. Ennek nagyon sok szintje van.

– *Románia 2007. január 1-jétől az unió tagja. És Szlovákia már az. Ön 2005. augusztus 20-án a többi között arról beszélt, hogy a jog is fejlődik, és a jog fejlődése adhat olyan megoldási módokat, amelyek segíthetik azon határon túl magyar élők sorsát, akik nem lesznek tagjai az Európai Uniónak. Eltelt másfél év. Lát-e a jogfejlődésben olyan segítséget, amely reményt adhat például az Ukrajnában vagy Szerbiában élő magyaroknak? Ez fontos kérdés.*

– Igen. A többiekénél szögezzük le, hogy a kettős állampolgárság gyakorlatilag értelmét veszti, ha uniós tagok lesznek. Ugyanakkor érzelmileg én megértem ezt. A magyar igazolvány pont ezt a célt szolgálta, hogy minden magyart elérjen, nemcsak az egymással tárgyaló és konferenciázó eliteket, hanem bárkit. Mondjuk Szerbia felé hosszabb távon az uniós perspektívát biztos nyitva fogjuk tartani, de addig is, főleg ha a schengeni függöny leereszkedik, amit nagyon remélek más szempontból, hogy belekerülünk, akkor itt egy speciális érdekünk van, hogy az átjárást könnyűvé tegyük. Ma pont az EU-s nagykövetekkel nagyon nyomatékosan érveltem a vízumkedvezmények mellett. Ez alapvetően fontos. Ukrajnával szintén el lehet érni bizonyos könnyítéseket mindig, ők azok a két ország, ahol különösen ügyelnünk kell, hogy az unió ne rekessze magán kívül őket. A kettős állampolgárság itt most nem merült föl. Én a kintieket is kérdeztem, általában lekerült a napirendről a kinti pártoknál, a nagy és mozgó pártoknál is.

– *És nem lenne érdemes felülvizsgálni ilyen értelemben a kedvezménytörvényt? Hogy bővíteni a Vajdaságban illetve a Kárpátalján élő magyaroknak nyújtotta lehetőséget, ha már Szlovákia és Románia uniós tag?*

– A kedvezménytörvény, úgy néz ki, lassanként befullad. Ugye még megy néhány támogatás, de valószínű, a kormányzati elképzelés az, hogy új struktúrát építenek föl, amibe én nem tudok beleszólni. Én annyit tudok szorgalmazni, hogy nem lehet őket elhanyagolni. Ami viszont történik nemzetközi szinten, és erre céloztam az augusztus 20-i beszédben is, hogy például annak az elismerése, az anyaországnak, ugye nem csak lehetősége van adni a határon kívüli nemzetrészeknek, hanem kötelessége is segíteni őket, még akkor is, ha nincs megegyezés a két ország között. Ez akkor indult éppen a Velencei Bizottságban, hogy ez nemzetközi elismerést kapjon. És ez megy tovább, ezt hivatkozzák, új kifejezések születtek, új technológia, tehát ezek olyan dolgok, hogy lassan beérnek.

– *Fontos kérdés még: Szlovákia már uniós tag, Románia az lesz. Sokan fogalmazzák meg azt az aggodalmukat, hogy azzal, hogy egy közösséghez tartozunk, lehet, hogy elsikkadnak majd az ilyen típusú viták, vagy ezeknek megoldása, mondván, már nincs egy olyanfajta kényszerítő tényező, ha valaki nem veszi komolyan a kisebbségi ügyek kezelését a saját hazájában, akkor nem biztos, hogy megnyílik előtte az uniós tagság. Ennek az aggodalomnak van alapja Ön szerint?*

– Szintén többretű probléma. Az biztos, hogy van egy csomó uniós ország, amelyet idegesít a kisebbségi kérdés fölvetése, ezek olyanok, akik annak idején központosítottak, a saját idegen nemzetiségüket szinte beolvasztották, mondjuk Franciaország teljesen államnemzet koncepcióban gondolkodik. Mások viszont tudják, hogy van kisebbségük. Az uniónak is a régi része meg van áldva kisebbségi problémákkal, az írektől kezdve a baszkokig, és tudjuk a flamand-vallon ellentétet, ami ugye rendkívül súlyos. Most őket ugye minden ilyen közép-európai, kelet-európai, általuk át nem látott és nem ismert probléma idegessé teszi, vagy az jut eszükbe, itt vérfürdő lesz.

– *Lehet, hogy ez komplikáltabb azért a mi régióinkban...*

– Azt kell csinálni, hogy egyrészt lobbizni kell, hogy egyáltalán az unión belül a kisebbségi kérdések azok kellő súlyt kapjanak. Azért most van egy nyelvi sokszínűségi biztos, van az unión kívül kisebbségi keretegyezmény. Az uniónak akceptálni kell az egyéb európai dokumentumokat is, emberjogi egyezményt és így tovább, de az unión belül lehet nagyon is lobbizni ilyen ügyben. Csak nem azon a nyelven, hogy micsoda igazságtalanság érte a nemes magyar nemzetet, hanem azon a nyelven, hogy itt vannak a dokumentumok, ilyen és ilyen jogsérelmek vannak, ilyen és ilyen jogokat kell európai normák szerint biztosítani, és akkor azt megértik. Ez tulajdonképpen hozzáállás kérdése. Nem gátolja, az unió hatalmas pénzeket ad a kisebbségek fejlesztésére. Burgenland ebből hatalmasakat pénzel, hogy kisebbségi iskolákat tart fenn. Könyörögnek az osztrákok, hogy ne szűnjön meg a magyar iskola, mert akkor a falusi iskola, úgy ahogy van, megszűnik. És a frízek Németországban. Az a partvidék a frízektől meg tudott élni sokáig.

Köszöntő a határon túli magyar püspökökkel kezdeményezett találkozón

Budapest, 2006. december 18.

Excellenciás, Főtisztelendő és Főtiszteletű Püspök Urak!

Köszöntöm Önöket a Sándor-palotában, és köszönöm hogy mindannyian elfogadták meghívásomat!

Mai találkozásonk alkalmat ad arra, hogy a magyar nemzet határon túl élő részét érintő fontos kérdésekről párbeszédet folytassunk. Már beiktatásom alkalmával hangsúlyoztam, hogy az országhatárokon kívül élő magyarság sorsának alakulását elnöki mandátumom egyik súlypontjának tekintem.

Ezért kezdeményeztem a határon túli magyarságot a 21. század elején leginkább érintő kérdésekkel foglalkozó konferencia-sorozatot. Mint bizonyára tudják a tisztelt Püspök Urak – 2006. november 30-án immár második alkalommal tartottuk meg a konferenciát a Sándor-palotában. Míg a május 4-ei, első alkalommal az állapotfelmérésre, a jelenlegi helyzet számbavételére koncentráltunk, ezúttal a határon túl élő tömb- és szóránymagyarság, valamint a kisebbségi nemzeti identitás témájában hangzottak el előadások.

Az előadók között itt voltak az Önök munkatársai is, gyakorló egyházi személyek. Meggyőződésem ugyanis – és ezt megerősítették az előadások is –, hogy az egyházaknak nagy kihívásokkal kell szembe nézniük mind a tömbben, mind a szórányban élők körében. Különösen a szórányban élők között fordul elő gyakran, hogy az igehirdetés és az evangélium az utolsó kapocs a magyar nyelvhez. Sok ismerettel lettem gazdagabb ezeken a konferenciákon, amelyet fel kívánok használni a határon túli magyarok ügyében végzett elnöki tevékenységem során.

A határainkon kívül élő magyarok identitástudata és értékei megőrzése érdekében végzett áldozatos munkájukat a Magyar Köztársaság nevében ezúton is megköszönöm.

Ugyanakkor az adventi időszak végén, áldott és békés karácsonyi ünnepet kívánok valamennyi határainkon kívül élő magyarnak. Kérem a tisztelt Püspök Urakat, hogy őszinte jókívánságaimat valamennyi határainkon túl ünneplő közösségnek továbbítsák!

Beszéd a kolozsvári Állami Magyar Operaházban az 1848-49-es forradalom és szabadságharc évfordulója alkalmából

Kolozsvár, 2007. március 14.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

A megszólítás ma minden magyarnak szól, mert március 15-ét az egész magyar nemzet ünnepli, bármely államban él is. Március 15-ét a nemzet szívébe fogadta, magyarsága szimbólumának tartja. Nemzedékek találtak rá újra és újra e napra, hogy egybeolvassák saját eszméikkel és vágyaikkal a szabadságról, a függetlenségről, hogy tiltakozzanak az elnyomás vagy a hamisság ellen. Március 15-e összeforrt a forradalom tiszta, ifjú lendületével, a tavasszal, a népek tavaszával, a magyar nemzet tavaszával. Kiveti magából – idővel bizonyosan kiveti magából – a hamis hangot, a képmutató gesztusokat; éppen azért, mert folyton megújul, és mindig ama első naphoz való hűségben újul meg.

Boldog vagyok, hogy ma este itt lehetek és közösen ünnepelünk, mert ez a magyar nemzet egységét fejezi ki. Magyarország nem fordított hátat a környező országokban élő magyar közösségeknek.

De különleges okunk is van a közös ünneplésre. 1848-ban – mint Kossuth írta – Európa népei a szabadság által egybeolvadtak. Az áprilisi törvények által a magyar nemzet ez európai jog- és értékközösség tagja lett. Románia csatlakozásával az Európai Unióhoz a magyar nemzet túlnyomó többsége – 12 millió magyar – ismét az európai jog- és értékközösség része lett, majd mindannyian az Európai Unió polgárai vagyunk. Magyarország és Ausztria, Szlovénia valamint Szlovákia között hamarosan elbontják a határsorompókat, a román-magyar határon ma akadálytalanul léphetünk át. A nemzet további részei fognak az Unióba kerülni, s ennek hatása Kárpátalján is érezhető lesz.

További sorsunkat tehát az Európai Unió alkotta közös és nyílt térben, az Unió lehetőségeit használva kell elképzelnünk és megterveznünk. Az Európai Unió nemcsak gazdasági és politikai szervezet. Jogközösség is. Már az alapítók céljai között szerepelt a nemzetek megbékélése. Értékei között van a nyelvek, kultúrák sokszínűsége, és ezzel összefüggésben a kisebbségek védelme. Az Unió alapelve a regionalitás és a szubszidiaritás, vagyis, hogy a helyi közösség döntsön mindabban, amit nem szükséges magasabb szintre vinni.

Az Európai Unió minden tizedik polgára – nemzetállami szemszögből nézve – valamely kisebbséghez tartozik. Ezért ezt a kérdést az Uniónak a maga alapelveivel összhangban rendeznie kell. Az egyesülő Európában rohamosan épül a kisebbségvédelem joga. Magyarország kitartásának köszönhető, hogy a

kisebbségi jogok védelme bekerült az Alkotmányos Szerződés szövegébe. Az Unió néhány napja felállt Emberi Jogi Ügynöksége a kisebbségi jogokat is vigyázza. Továbbá az európai államok többsége a kulturális nemzet fogalmát immár a politikai nemzetével egyenrangúként ismeri el. Elismerést nyert az is, hogy az anyaállamnak joga van a más államokban kisebbséget képező nemzetrészei identitásának és kultúrájának támogatására. Más oldalról pedig a balkáni konfliktusok vezetnek arra a tanulságra, hogy európai stabilitás nehezen érhető el a kisebbségi jogok teljességének, és közösségi jogként való elismerése nélkül. A kisebbségek kulturális autonómiája magától értetődő minimum, s a kisebbségi jogok teljessége pedig – ott, ahol minden feltétel és az igény megvan – a területi autonómia lehetőségét is magában foglalja. Hivatalos látogatásomon már tolmácsoltam, hogy ez a magyar kormány álláspontja is. Az autonómiának számos konkrét megoldása lehetséges. Ezért mindenképp előtérbe kell hozni a párbeszédre van szükség az autonómia fogalmáról és jövőjéről. Sok félreértést és előítéletet kell eloszlatni a többségi társadalomban, és meg kell szerezni az adott állam egyetértését.

Magyarország az Európai Unióban többször bizonyította az alapvető jogok iránti különleges érzékenységét. Hitelesen képviselheti tehát az emberi jogok ügyét, s ezen belül a kisebbségek jogi igényeit is, különös tekintettel arra, hogy a két és félmillió magyar kisebbség a legnépesebbek egyike Európában, továbbá arra is, hogy ezek a közösségek küzdelmeikben mindig az alkotmányos kereteken belül maradtak.

Hiba lenne azonban, ha a kisebbségi jogok és kisebbségi problémák mintegy bezárnák, vagy elszigetelnék a magyarokat az adott országokon belül. Az Európai Unió hatása sokkal mélyebb és átfogóbb, és egyben a bezárkózással ellenétes is. Teljesen új környezetet, új viszonyítási rendszert teremt. A szomszédos országokban élő magyarság előtt nemcsak a magyar határ nyílt meg, hanem egész Európa munkavállalási, tanulási, tudományos és gazdasági lehetőségei is. Magyarország ugyanezen változások sodrába került. Mindegyik tagállam formálja a közös Európát. Nekünk pedig abban kell megalkotni a magyar nemzet helyét. Ezért nemcsak a határokat, de a lelkeket is meg kell nyitni, hogy megszabaduljunk a bizalmatlanságtól és a kicsinyhitűségtől.

A magyar nemzetet az Európai Unióban úgy tudom elképzelni, mint amelyre illik az Unió jelszava: egység a sokféleségben. S úgy érzem, az Unió feltételei segítenek majd új hangot találni egymás között is. Hiszen az Európai Unió tárgyszerűsége készlet: az emberi jogok nyelvén ért, az ilyen igényeket és sérelmeket tudja kezelni. Csak érzelmi alapú politizálással nem jutunk előre.

Az új európai lehetőségek józan mérlegelésére van szükség, és tárgyszerű ismeretekre saját magunkról. Fel kell mérnünk Magyarország és a szomszéd államok szükséges együttműködésének esélyeit. Tiszteletben kell tartanunk az egyes nemzetrészek társadalmainak önállóságát. A politikában mindezek az érzelmeknél súlyosabban esnek latba, ám nem érintik a magyarként együvé tartozás mély és erős érzését, amely

személyiségünk és emberi méltóságunk része. Az új viszonyoknak megfelelő, az anyaországot és a többi nemzet részét jövőjében látó nemzetstratégia kidolgozása nem halogatható tovább. Ez gazdaságilag nélkülözhetetlen. Ugyanakkor kultúránknak nemcsak a múltja, hanem a magyar irodalom, művészet és tudományosság továbbra is csak ebben a teljességben létezik.

Mindezzel, amit a közös ünneplés kapcsán elmondtam, nem kanyarodtunk el március 15-étől, sem az 1848-as forradalomtól. Akkor az állam és a nyelvében élő kulturális nemzet koncepciója kibékíthetetlennek bizonyult. Ma azonban a nemzetközi jogrend és mindenek előtt az Európai Unió keretén belül nem zárja ki egymást a nemzet két felfogása, sőt egyenrangúan egymás mellett élhet.

Március 15-ének két arca és két öröksége van. Ez a nap a forradalom lelkét örökítette meg számunkra. Mintája lett minden megmozdulásnak a szabadságért. A márciusi ifjak tetteit követte a magyar ifjúság 1956-ban is, amikor tüntetni indult, és amikor itt, Romániában is kifejezte szolidaritását. Soha jobb lelkiismerettel nem lehetett azonosulni egy forradalmi nappal. Ez a nap csupa lelkesedés; egy forradalom, amelynek nem volt szüksége erőszakra, amelytől távol maradt a bosszúállás szelleme is. A 48-as forradalom óta a háromszínű nemzeti zászló a szabadság jelképe is lett: felülmúlhatatlan jelkép, nincs szükség másra.

Ám 1848. március 15-e nemcsak egy dicsőséges forradalom napja volt, nem pusztán gátszakadás, amely megnyitja az utat a sorsnak. 1848-ban a magyar nemzet pontosan tudta, mit kíván. A 12 pontot nem a forradalmi hevület rögtönözte. Hosszan készült rá a nemzet, a reformkor két évtizedén át. És ugyanazon a napon, amikor Pesten a cenzúrát megtagadva kinyomtatták a 12 pontot, és amikor a nép megesküdött, hogy rabok tovább nem leszünk, minderről még hírt sem véve Pozsonyban hajóra szállt az Országgyűlés küldöttsége, és vitte a királyhoz szentesítésre a törvényeket, amelyek ugyanazt tartalmazták: az ország minden lakosa számára jogegyenlőséget, választott parlamentet, felelős kormányt, és az alapvető politikai szabadságjogokat.

1989-ben és 1990-ben, amikor a Kárpát-medence országában a rendszerváltások zajlottak, szintén tudta a magyar nemzet, hogy mit kíván. Sose feledjük 1989 mámorosan felszabadult március 15-ét! Sose feledjük a '89 karácsonyán Temesvárra és Erdélybe induló teherautókat! Ne feledjük a magyarok szerepét ezeknek az országoknak a demokratizálásában! Tizenhét évvel ezelőtt mindenütt a szabadságot kívánta a nemzet, jogokat és demokráciát. Együtt akart visszatérni Európába – a jog biztosítékait, a politika kultúráját, a gazdasági és a szellemi életet tekintve egyaránt. És ahogy 1848-ban az áprilisi törvények, majd az erdélyi törvények teljesen új alapokra helyezték a nemzet életét, úgy a rendszerváltás utáni új alkotmányok is alapvető változást hoztak. Eltörölték, és visszahozhatatlanná tették a korábbi, hol velejéig hazug, hol az utolsó pillanatig durván elnyomó és erőszakosan asszimiláló rendszereket.

A 48-as párhuzam indoka és lényege azonban az, hogy az új alkotmányok a jövőt határozzák meg. A forradalom napjai elmúlnak – a forradalom eredményei viszont a jogokon és az alkotmányos intézményeken keresztül épülnek ki és válnak állandóvá, s gyökeresednek meg végső soron a kultúra részeként. Helyénvaló tehát ma, március 15-ét ünnepelve a jogokról beszélünk, és az alkotmányos alapokat ünnepeljük. Nem-forradalmi időkben ezek életetik tovább a forradalmat. Ezek a végső biztosítékok, mert az alkotmányos jogok megsértése ellen fel lehet lépni, a jogsértéseket orvosolni lehet. Ezért kívánjuk ma is, és kell mindig kívánni a nemzetnek „a’ sajtó szabadságát”, a vélemény és gyülekezés szabadságát, és az összes többi jogot. A szabadságot garantáló jogrend megbecsülése és fenntartása tehát március 15-e, és a 48-as törvények alapvető üzenete. Időszerű hozzátennem ehhez, hogy a demokrácia alapstruktúrái és a szabadságjogok nemzeti konszenzust testesítenek meg. Így volt ez 1848-ban is. Igaz, hogy 1848-ban március szépséges napjait hamarosan sokféle széthúzás és meghasonlás követte. Azonban az az egyetértés, amelyet az áprilisi törvényekbe foglaltak, minden felszíni viharok ellenállt, s érvénye máig él.

Végül szeretnék szívből köszönetet mondani feleségem és munkatársaim nevében is azért a szeretetteljes fogadtatásért, amelyben az erdélyiek részesítettek minket. Úgy érkeztünk ma estére Kolozsvárra, hogy tisztelegtünk Ispánkúton Petőfi emléktáblájánál, majd Fehéregyházán, a segesvári csatában elesett honvédek sírjánál is koszorút helyeztem el. Sokan jöttek el mindkét helyre, és büszke voltam erre. Bármily szép is volt, és mélyen megérintett minket, ez mégsem egy romantikus utazás volt. Célja, hogy megerősítse összetartozásunkat. Az is célja volt, hogy személyesen meglássam a nagy múltú és újabb intézményeket, és hogy találkozzam az ezeket létrehozó és működtető emberekkel, akik nem politikai szereplők, és így kívül maradnak a szenzációkon és újsághíreken, pedig a nemzet igazi gazdagsága bennük rejlik. Azt szeretném, hogy itt Romániában, de Magyarországon is mindenki természetesnek tartaná az ilyen látogatásokat. Ezért külön köszönöm a meghívást, amely lehetővé tette, hogy együtt ünnepeljük itt, Kolozsvárott nemzeti ünnepünket.

Interjú a Heti Válasznak

2007. március 22.

Egykor közös hazánk egésze

„A világ legtermészetesebb dolga, hogy március 15-én Kolozsvárott mondom el az egész magyarságnak szóló beszédemet” – nyilatkozza a Heti Válasznak Sólyom László. A köztársasági elnök szerint a kisebbségek kulturális autonómiája magától értetődő minimum, ám a jogok teljessége – ahol minden feltétel megvan hozzá – a területi autonómia lehetőségét is magában foglalja.

– A hazai sajtóban sokáig nem az volt a hír, hogy az államfő a külföldi magyarok körében tölti az ünnep egy részét, hanem hogy március 15-én ki ad jelet a nemzeti zászló felvonására Budapesten. Milyen tanulságot vont le az ügyből?

– Többször is elmondtuk, hogy a jeles napon időmet megosztva Erdélyben és Magyarországon is fogok ünnepelni, hogy ezzel is kifejezzem a magyarság összetartozását. Ez egyértelmű, a félremagyarázásokkal pedig nem szeretnék foglalkozni.

– Mit jelent ma, három évvel a kettős állampolgárságról való sikertelen népszavazás után a nemzet egysége?

– A februári és márciusi romániai látogatás legfőbb üzenete az volt, hogy nem fordítunk hátat a környező országokban élő nemzetrészeknek. Emellett a nemzeti egység jövőbeli útját is igyekeztem felvázolni: azt, hogy miként lehet az Európai Unióban együttműködni, és hogy együttes stratégiára van szükség Magyarország és a határon túli nemzetrészek fejlesztésében. A közös jövőt tehát nem érzelmi alapú politikára kell építeni, hanem a tárgyilagos önismeretre és az emberi jogokra – mert az Unió leginkább a jogok nyelvén ért.

– Azt az üzenetet, amelyet a jelek szerint itthon nem mindenki fogott fel, mennyire értették meg odaát?

– Olyan helyeken voltam, ahol még soha nem járt magyar államfő, de még csak magas rangú állami tisztségviselő sem. Mindenütt örömmel tapasztaltam, hogy sokan megértették az üzenetet, sőt többen arról beszéltek, hogy ez a két út helyrehozta azt, amit a 2004-es népszavazás elrontott. Mint korábbi szlovákiai látogatásomon, most is hangsúlyoztam, hogy magától értetődőnek kell tekinteni a kapcsolatot a nemzetrészek között. Így a világ legtermészetesebb dolga, hogy március 15-én Kolozsvárott mondom el az egész magyarságnak szóló beszédemet. Európában immár jogilag is elismerik, hogy létezik politikai nemzet

és kulturális nemzet, melyeknek nem feltétlenül esnek egybe a határai – én most ennek személyesen adtam hangsúlyt.

– *Mindkét látogatásán hangsúlyozta, hogy a kisebbségek kulturális autonómiája magától értetődő minimum, ám a jogok teljessége – ahol minden feltétel megvan hozzá – a területi autonómia lehetőségét is magában foglalja. A magyar kormány mintha nem mindig állna ki ilyen egyértelműen a területi autonómia mellett.*

– Egy közös kormányülésen és egy elnöki látogatáson lehetnek eltérőek a témák, kerülhetnek máshová a hangsúlyok, de ettől még az elnök nem folytat önálló külpolitikát. Most is ügyeltem rá, hogy egy hanggal se mondjak mást vagy többet, mint a kormány álláspontja, illetve mint amit korábbi hivatalos látogatásomon mondtam.

– *Ugyanakkor Traian Basescu egységes, oszthatatlan nemzetállamról beszélve elutasította a területi autonómia lehetőségét. A román államfő elzárkózása milyen reményekre jogosít fel?*

– Álláspontunkon nem kell változtatni. Tisztázni kell viszont, hogy a területi autonómia önmagában nem oldhatja meg az erdélyi magyarság problémáját. Már csak azért sem, mert csak egy, a székelyföldi tömbben élő részük van abban a helyzetben, hogy ez a lehetőség szóba jöhet; a szórványban élők számára más megoldások kínálkoznak, például az önkormányzati szövetségek. A kulturális autonómia viszont mindenki számára magától értetődő jog.

– *Utóbbi téren mennyire elégedett?*

– A kulturális önállóság több intézménye ma is létezik, de nagyon várjuk a nemzetiségi törvényt, ami a kulturális öngazgatást kifejezetten kimondja, és normává teszi.

– *Néhány hónapja szlovák kollégájával arról beszélgettek, hogy kinek-kinek át kell értékelnie a szomszédos népekkel való közös történelmet, utóbb pedig egy magyar-román közös történelemkönyv lehetősége merült fel. Az ilyen kezdeményezések terén milyen esélyt lát a megbékélésre?*

– A közös történelemkönyv valamennyi szomszédos országgal régóta napirenden van, és sosem a magyarokon múlik, hogy nem valósult meg. Úgy látom, Magyarországon a közvélemény is egyre nyitottabb arra, hogy realisabban lássuk közös történelmünket. Én pedig azért tudok elmenni bárhová, mert nem sérelmeket viszek, hanem annak üzenetét, hogy a történelmi hibákat mindegyik félnek el kell ismernie, de azután természetesnek kell venni, hogy az országban más nemzetiségekkel élünk együtt, amelyeknek jogai vannak, és amelyek saját anyaországukkal érzelmileg is összeforrtak. Besztercebányán azt mondtam szlovák egyetemi hallgatónak: engedjék meg, hogy szeressem egykor közös hazánk egészét! Tőlünk sem vesz el semmit, ha a szomszéd népek hasonlóan éreznek.

Interjú az MTV Kárpát Expressz című műsorának a *Határon túli magyarság a 21. században. Autonómia, regionalizmus, regionális fejlesztés* címmel rendezett konferencia után

2007. május 21.

Határon túli magyarság a 21. században. Autonómia, regionalizmus, regionális fejlesztés címmel rendeztek konferenciát a hétvégén Budapesten, a Sándor-palotában. A résztvevő határon túli és anyaországi tudósok részéről többek között megfogalmazódott, hogy a kisebbségi csoportok megmaradásában az autonómiáért folytatott mozgalmak tényének is van jelentősége, nem csupán az esetleges eredménynek. A határon túli magyarság helyzetéről szóló tanácskozáson a rendezvény szülőatyját, Sólyom László köztársasági elnököt kérdezte a Kárpát Expressz.

– Elnök úr, ön tavaly indított egy konferencia-sorozatot *Határon túli magyarság a 21. században* címmel, határon túli, illetve anyaországi tudósok és értelmiségiek részvételével. Mi a célja ezzel a sorozattal, illetve miért van szükség ilyesfajta eszmecserére a 21. század elején?

– Azért van erre szükség, mert nagy változások történtek az utóbbi 3-4 évben. Megindult a rendszerváltás után egyfajta nemzetpolitika, létrejöttek ennek a félig állami, de mindenképpen az állami politikába illő konstrukciói, mint például a Határon Túli Magyarok Hivatala, az Állandó Magyar Értekezlet, ezek a maguk útját és sorsát járják, most éppen nincsen Értekezlet. Ettől függetlenül akartam én a civileket összegyűjteni, a nem politikusokat, akik azonban otthon megfelelő tekintéllyel rendelkeznek, hiszen ismert tanárok, írók, papok, szerkesztők, kutatók, másrészt pedig bírják az ottani embereknek a bizalmát, ami nagyon fontos. Ezek a konferenciák újat akarnak adni abban is, hogy fölthagytak az érzelmi megközelítéssel, a sérelmek fölhánytorgatásával, a panaszkodással, és fölthagytak azzal is, hogy a napi politikához és az itteni pártokhoz a szempontjaihoz kössék ezt a kérdést. Sokkal inkább abból indultunk ki, hogy az Európai Unión belül – most már a határon kívüli magyarságnak szinte túlnyomó része belül van az Unión – milyen új lehetőségek adódnak. Ez ugyanakkor azt a kötelezettséget is ránk rója, hogy azok, akik kívül maradnak egyelőre, a délvidékiekről és a kárpátaljaiakról van szó, azokkal különösképpen törődjünk, és azt a hátrányt, amit az Unió kívüliség jelent az ő számukra, a schengeni határokon kívüliség például, azt mi valahogyan kompenzáljuk.

– Ezen a zártkörű konferencián milyen kérdések merültek fel a határon túli értelmiségiek, tudósok részéről, illetve fölmerültek-e olyan problémák, esetleges problémák, amelyek megoldásra várnak, vagy segítő kézre innen az anyaországból?

– Megnyugtat, hogy nem segítséget kérnek. Nem azért vannak itt, hogy megmondják, mit kérnek Magyarországtól, hanem nagyon tárgyilagosan, szinte szenvtelenül festették le, hogy mi a helyzet a népességfogyástól kezdve a nyelvromlásán át az egyes határ menti régióknak a gazdasági lepusztulásáig, illetőleg azokat a változásokat is, hogyha egy régió éppen fellendül. Ismertették, hogy az illető államnak milyen gazdasági fejlesztési tervei vannak, ennek milyen kihatásai lehetnek az ottani magyarságra, és így tovább, tehát hihetetlen sok információ került a birtokomba. Meg kell mondanom, hogy a szemléletemet is nagyban befolyásolja, ha azt a lelkületet érzem, hogy ezek az emberek a saját sorsukat próbálják irányítani. Ma az autonómiáról volt szó, ez az egyik legvitatottabb és a legtöbb érzelmet gerjesztő téma, hiszen az ottani szomszédos államokban félnek ettől a szótól, azt hiszik, hogy ez elszakadási törekvést akar palástolni, vagy ha nem azt, akkor legalábbis egyfajta elkülönülést, amely az ottani állami egységnek a kárára menne. Ezzel szemben azt kell mondanom, hogy a kulturális autonómia alapkövetelmény, tudniillik hogy mindenki ne csak az összes kulturális jogával élhessen, hanem az intézményeit is megteremthesse. Hiszen nem mindegy az, hogy egy iskolaigazgatót egy szlovák vagy román vagy szerb hatóság nevez-e ki, vagy pedig az illető magyar közösség tudja azt meghatározni, hogy ki legyen ott az igazgató, és kik tanítsanak. Tehát az intézmények is hozzá tartoznak a kulturális autonómiához.

– *Ehhez kapcsolódóan: az anyaországnak milyen szerepe lehet, illetőleg milyen szerepet vállalhat a határon túli autonómiatörekvésekben?*

– Azt hiszem, én nagyon egyértelműen képviseltem mindenhol, hogy melyek azok a nemzetközi standardok, amiket Magyarország is joggal elvárhat. Az utóbbi években sikerült elismertetni Európában, hogy az anyaországnak joga van segíteni a határon túl élő kisebbségeit anyagilag és politikailag is. Ezt én a szomszédos magyarlakta területeken lévő körútjaim során képviselem, azon kívül a környező országok elnökeivel, akik az én partnereim, igyekszem megértetni ezt a koncepciót, tudniillik azt, hogy a magyar nemzet mint kulturális nemzet egységet képez. Ez az egység nem válik hátrányára vagy kárára az illető szomszédos államoknak.

– *Köztársasági elnökként azokat az információkat, amelyeket a mai konferencián megszerzett az itt lévő vendégektől, hogyan próbálja hasznosítani, vagy – rossz szóval – továbbkommunikálni a szomszédos országok vezető politikusai felé?*

– Ezek a konferenciák legalább annyira formálják az én véleményemet, mint az olvasmányaim, mint a történelmi könyvek vagy forráskiadványok. Úgyhogy egészen biztos, hogy szinte váratlanul felbukkan egy-egy megjegyzésben, egy-egy gyors reakcióban, amit az ember nem is tudatosan készít elő, egy-egy ilyen tapasztalat. Én ezt megéltem már a Gasparovic elnökkel folytatott beszélgetés során, legutóbb Mesic elnök

úrral, és amikor vitatkoztunk Basescu elnökkel Bukarestben, szintén éreztem a hátam mögött az itt nyert muníciót.

– *A mai konferencián a regionalitásról, a regionális fejlesztésekről is szó esett. Gondolom itt a határ menti együttműködések célzották meg. Melyek kaptak nagyobb szerepet, hangsúlyosabb szerepet?*

– Az az érdekes, hogy csak a statisztikát tekintve az Európai Unió belül rendkívül sűrűek a határ menti együttműködések, rengeteg ilyen közös határ menti régió van szépen kicentizve a térképen. Egészen más viszont az, hogy ezeknek mi a konkrét tartalma, kimerültek-e abban, hogy megkötötték az egyezményt. Úgy látom, hogy ezek eléggé passzívak. Ez nem is csoda, hiszen a kommunikáció, a legprimitívebb közlekedési értelemben, nem állt helyre. Ezért szorgalmazom azt mindenhol, hogy azt a néhány száz méter vasutat, közutat, ami 70-80 éve nem működik, először is helyre kell állítani. A schengeni övezethez való csatlakozás után ez még gyorsabban fog menni. Ez az egyik. A másik, ami nagyon nagy kérdés, hogy azokat a fejlesztési terveket, amelyeket egyrészt ugye Magyarország kidolgoz – és a mi fejlesztési terveinkben azért vannak a határon kisugárzó vagy túlsugárzó fejlesztési elképzelések is – összhangba kell hozni helyi magyarságnak meglévő saját fejlesztési elképzeléseivel, és mindezeket az illető országnak az elképzeléseivel, amely nagyon gyakran nem az ottani magyarság érdekeire van tekintettel.

Interjú a Duna Televíziónak a *Határon túli magyarság a 21. században. Autonómia, regionalizmus, regionális fejlesztés* címmel rendezett konferencia után

2007. május 18.

– Elnök úr, ennek e konferenciasorozatnak, amely éppen egy esztendővel ezelőtt kezdődött, az a célja, mint a bevezetőben is kifejtette, hogy együtt keressék a magyar nemzetstratégia útjait és jövőjét határon túli magyar tudósokkal és értelmiségiekkel. A mai tanácskozás harmadik a sorban. Eddig mire sikerült rávilágítani?

– Azt kell mondanom, hogy minden tanácskozás ugyanarról szól, voltaképpen más-más megközelítésben, amikor arról volt szó, hogy milyenek a demográfiai trendek, hogy milyen a gazdasági helyzet, akkor is voltaképpen, miután mindenki megszólalt, mindegyik környező országból, egy nagyon pontos és árnyalt képet lehet kapni arról, hogy milyen sokféle a magyarság a Kárpát-medencében, mennyire különbözik a helyzete a különböző országokban, sőt azon belül is. A mai tanácskozásnak például tanulsága volt ez, hogy óvatosnak kell lenni Magyarországon, még abban is, hogy nem beszélhetünk egységes Kárpát-medencei magyarságról, de nem beszélhetünk például egységes romániai magyarságról, vagy egységes délszlóviaiakról, amelyet olyan szívesen mondunk, mert ott s teljesen különböző a helyzete a csallóközieknek, a gömörieknek, vagy éppen a Kassától keletre eső országrészeknek.

– A mai tanácskozásnak fő témája az autonómia és egy rokon téma, a regionalizmus. Ön Bukarestben a Cotroceni palotában nagyon határozottan fogalmazott: azt mondta, hogy kisebbségek kulturális autonómiája magától értetendő minimum, s ahol a feltétel és az igény megvan, ott a területi autonómia is megvalósítható. De mindezek megvalósításához tisztázandó párbeszédre van szükség. Miként látja: történt-e előrehaladás e a tekintetben a szomszédos államokban?

– Azt hiszem, hogy az nagyon nagy szó, hogy ezt az álláspontomat nagyon határozottan és egyértelműen tudom képviselni az összes szomszédos állammal. Legutóbb Horvátországban jártam, múlt héten, és ott ezt előadtam, és Mesić elnök úr részéről a legteljesebb egyetértéssel találkoztam. Tehát amennyiben Romániában voltak olyan hangok, amelyek ezt nem igazolták vissza, vannak olyan országok, ahol ezzel semmilyen probléma nincsen.

– Ennek a tanácskozásnak nem konkrét feladata megoldásoknak a kidolgozása, hanem sokkal inkább lehetőségeknek a tudatosítása. Milyen lehetőségei vannak a határon túli közösségeknek, ha ott nincs politikai akarat az autonómiák megadására? Melyek a lehetőségeik akkor?

– Hát mindenképpen tekintetbe kell venni azt, hogy Európában élünk, ezen belül most már majdnem minden szomszédunkkal az Európai Unió tagjai vagyunk. Ezen kívül vannak olyan közös európai normák, az Európa Tanács különféle határozatai például, amelyeket minden szomszédos állam elfogadott, s azt kell mondani, hogy a nemzetközi normák egyfajta minimális egyetértést kell, hogy tükrözzenek, amelyre mindenki jogosan építhet.

– *És azt hiszem, hogy nagyon jó példa a dél-tiroli önrendelkezés...*

– Én óvatosabb lennék, éppen a mai tanácskozásnak volt az a tanulsága, hogy mindenféle analógiával, Dél-Tirollal, katalánokkal, a skótokkal legújabbban, azért nagyon óvatosan kell élni, ahogy a koszovói analógia is, amit gyakran fel szoktak hozni, mindig azt mutatja, hogy egy ilyen megoldásnak a kialakulásában nagyon konkrét helyi történések, mondjuk a terrorizmus, ugye Dél-Tirolban nagyhatalmi érdekek, nagyhatalmi döntések játszanak közre. Tehát inkább azt mondanánk, hogy van egy egységes jogszabályi háttér, ennek egy lehetséges értelmezése, és ezen belül meg kell találnunk azokat a gazdasági és politikai eszközöket, amelyek itt a magyarság javára szolgálhatnak.

– *Lehet a területi autonómiák kivívásához az alap az önrendelkezési jog?*

– Az autonómia ugye eleve azt jelenti, hogy öngazgatás, önrendelkezés, itt, amihez leginkább kapcsolódhat a területi autonómia, ez egy olyan regionalizmus, ahol egy-egy fejlesztési régiónak a határa esetleg politikai jogokkal, önkormányzati jogokkal, felruházott régióknak a határa az etnikai határokhoz is igazodik. És itt nagyon sok elképzelés van: Romániában Basescu elnök azt mondta, hogy ő nagy híve annak, hogy legyen egyfajta decentralizáció, de akkor a Hargita-Kovácsna megye, mint egy egység, ne különbözzön például Brassó megyétől, tehát hogyha ugyanazok a jogai vannak, neki nincsen kifogása. Nagyon érdekes ugye belemenni abba, hogy ha mi az egyenlőség koncepcióját belevisszük ebbe az etnikai diskurzusba, akkor azt kell mondani, hogy nem szükséges erőltetnünk senkivel szemben a nemzetiségi többletjogokat. Lehet azt úgy koncipiálni, hogy az egyenlőséget követeljük, a nyelv használatának az egyenlőségét például.

– *A konferencia-sorozatban felvetődő nemzetpolitikai kérdésekkel kapcsolatban, ön mondta szintén a bevezetőjében, a politikának is megvan a maga felelőssége. Teljesíti ezt a politika?*

– A politika egy nagyon összetett dolog, egyrészt van az állam által képviselt politika, de hát politizálnak a pártok, politizálnak a civil szervezetek, és mindenki nyilván a maga területén kell, hogy tegye azt, amit tesz.

– *Szeretném, ha néhány konkrét kérdésre is válaszolna nagyon röviden. Könnyített állampolgárságot adna a Fidesz a szerbiai, tehát a jugoszláviai magyaroknak, lévén, hogy a beutazásukat 2008-tól megnehezítik a schengeni szabályok, a Magyarországra történő utazásukat. Ön mit gondol erről a javaslatról?*

– Hát ezek olyan kérdések, amelyekről az államfőnek nem illik előre állást foglalni. Nagyon élénken figyelemmel követem az összes ilyen kezdeményezést. Itt nekem legelőször akkor lesz bebeszélésom, ha ebből törvény lesz.

– *Malina Hedvig ügyében a magyar parlamenti pártok az eddigi gyakorlattól eltérően közösen foglaltak állást, független, politikai befolyástól mentes igazságszolgáltatást kérnek Szlovákiától. Robert Fico ezt beavatkozásnak minősítette. Miként látja ön ezt a kérdést?*

– Amikor ősszel maga az eset történt, Malina Hedvig megverése, akkor nagyon sokan mondták, hogy az elnök szólaljon meg. Ezt én átengedtem akkor a külpolitikának, a külügyminiszter asszony rögtön fellépett, én pedig azt írtam akkor Gasparovič elnök úrnak, hogy menjünk el Besztercebányára, és beszéljünk a hallgatókkal. Azt hiszem az elnöknek nem az a feladata, hogy ráduplázzon a parlamenti gesztusra, hanem meg fogom találni azokat a csatornákat, ahol én a magam egészen határozott álláspontját kifejezésre juttathatom majd.

Üzenet a VI. Kárpát-medencei Nyári Egyetem megnyitó ünnepségére

2007. augusztus 6.

Példaadó az az egész Kárpát-medencét felölelő együttműködés az ifjúsági- és diákszervezetek között, amely a nyári egyetemet életre hívta és élte. A szervezők és a diákok tudják és átérzik, hogy a nemzet fennmaradásában létfontosságú az oktatás és a kultúra. A magyar kultúra öntudatunk és közösségünk alapja. A magyar iskola pedig identitást adó tudásunk, közösségi önértelmezésünk és összetartozásnak egyik legfontosabb, életre szólóan meghatározó színhelye és műhelye. Ezért alapvető, hogy legyen magyar nyelvű oktatás az óvodától az egyetemig minden környező országban, ahol a magyar nemzet részei élnek, úgy, hogy biztosítsák emellett az adott ország hivatalos nyelvének és legalább az egyik hivatalos EU nyelvnek megtanulását is.

A rendszerváltás óta a határon túl is hol újjáalakult, hol megalakult a magyar nyelvű felsőoktatás. Nemcsak bizonyos szakok magyar nyelven történő elvégzésére van lehetőség, hanem magyar nyelvű egyetem vagy főiskola működik Komáromban, Beregszászon, Nagyváradon, Marosvásárhelyen, Kolozsváron és több más erdélyi városban, s ma már Szabadkán is. Az autonóm magyar felsőoktatási intézmények a kulturális autonómia hordozói. Miközben arra kell törekedni, hogy az anyaország határain túli felsőfokú oktatásban résztvevő magyar diákok száma elérje az ottani magyar népesség arányát, nem lehet háttérbe szorítani a minőség kérdését sem. S bár a felsőfokú végzettséggel rendelkező magyar fiatalok száma önmagában is nagy érték, célszerű olyan szakokat kiépíteni, amelyek a magyar közösség szempontjából a legjobban hasznosítható tudást nyújtják.

A magyar egyetemekkel és főiskolákkal szemben is felelősséget visel az anyaország. Ennek nemcsak az intézmények támogatásában, hanem közös kutatásokban, közös fejlesztésekben, igény szerint az oktatói utánpótlás képzésében kellene megmutatkoznia. Az utóbbiak jó része már az itthoni egyetemek hatáskörébe tartozik. Ám azt kellene elérni, hogy a magyar felsőoktatás és kutatás egészét a Kárpát-medencében működő összes magyar intézményre tekintettel tervezzék és fejlesszék. A nemzetstratégia ezt a szemléletet egyaránt megkövetelné a kultúrában és a gazdaságban.

Júniusban Budapesten adtam át a 16. Ifjúsági Tudományos és Innovációs Tehetségkutató Verseny díjait, ahol az 53 pályázatból 17 a szomszédos államokban élő magyar diákok munkája volt. Például a zentai magyar gimnázium egymaga több pályázattal is sikeresen szerepelt. A határon túli magyar iskolák sikere újabb bizonyíték arra, hogy szükséges és hasznos minden fillér, amelyet a határon kívüli nemzetrészek

anyanyelvi iskoláztatására fordítunk. Ezt a hozzájárulást leállítani, vagy akár csak csökkenteni súlyos kárt okoz az egész nemzetnek.

Mindehhez szorosan kapcsolódik az autonómia kérdése. Ismételten elmondom, hogy a kulturális autonómia az elvárható minimum, de ahol a lakosság elhelyezkedése lehetővé teszi, ott, ha igénylik, a területi autonómia is megvalósítható. A kulturális autonómia tartalmazza a felsőoktatási intézmények autonómiáját, önállóságát is, ahogy erre van példa Komáromban és Beregszászon. Miért kellene a magyar nyelvű felsőoktatást az államnyelven működő intézményekbe kényszeríteni? Az autonóm módon integrálódó közösségekhez hasonlóan, az autonómiával bíró felsőoktatási intézmények szabad, és természetes együttműködése az, mely tartós, egymás értékeinek tiszteletben tartásán alapuló viszonyokat teremthet az egyetemek között is.

A nyári egyetemek hagyományosan összekötik a nyaralást, a színes kulturális és szórakoztató programokat a tanulással. Legnagyobb hasznuk azonban, hogy közös élményekben összekapcsolják a más-más országból érkező hallgatókat, s erősítik azokat a láthatatlan, de eltéphetetlen szálakat, amelyek összetartják nemzetünket.

Beszéd a szlovákiai Deákiban rendezett Szent István napi ünnepeken

Deáki, 2007. augusztus 19.

Tisztelt Ünneplő Közösség! Deáki Lakosai!

Azért jöttünk, hogy együtt ünnepeljünk Szent István ünnepét. Együtt ünnepeljünk ennek a falunak a népével, amely már Szent István korában állt, és azóta is fennmaradt, és megmaradt magyarnak. Hogy együtt ünnepeljünk a Felvidék magyarságával. Hogy együtt ünnepeljünk minden magyarral, aki Szent István egykori országában él. Hogy együtt ünnepeljünk a világ magyarságával, bárhol is éljenek, bármelyik kontinensen. Hiszen ez a nap egységbe forraszt minket, ez a nap megmaradásunknak is az ünnepe. És ünnepelni hívunk mindenkit, aki nyitott szívvel velünk akar ünnepelni, hiszen Szent István egykor az ő őseiknek is a királya volt.

Szent István nagyon sok értelemben az egység királya, szentként pedig az egység szentje. Milyen kevesen vannak, akiket mind a nyugati egyház, mind a keleti ortodox egyház is szentként tisztel! De István király ilyen szent.

Gondoljuk meg, micsoda művet hagyott maga után! Bármerre járunk a Kárpát-medencében, a szívünk vidám lesz, ha látjuk, hogy azok a templomok, melyeket ő alapított, vagy az általa alapított kis templomokból teljesebben ki, mindenütt állnak. Állnak Deákiban, Gyulafehérváron, Pécsváradon, és szerte az országban. Van, ahol ezek a templomok már csak szigetként állnak ki a megváltozott népekből, de még mindig ellátják ősi feladataikat, mint ezt nemrég Gyulafehérvárott is tapasztaltam.

Gondoljuk meg, hogy István alatt milyen óriásit változott a magyarság élete! 38 évig uralkodott, és ez alatt teljesen megváltozott minden. Nem csak külsőleg, nem csak úgy, hogy épültek a templomok, épültek a várak, hanem úgy is, hogy szilárd szerkezetet kapott Magyarország, olyan alkotmányt, mely megtartotta több, mint ezer évig. Nem lehet eléggé dicsérni ezt az államszervező munkát. Istvánnak ez az igazi nagy műve, ami túlélte minden történelmi vihart. Ez alapvetés kapcsolta be Magyarországot az akkori modern Európába. Vonatkozik ez a technikai modernizációra is: a behívott német lovagokat a legmodernebb harci eszközökkel és harci technikával ellent tudtak állni a hódító törekvéseknek. Szent István országa volt Európának ezen a felén az egyetlen ország, amely nem lett hűbérese senkinek, se a császárnak, se a pápának. Hasonló teljesítményt annak idején csak a kontinens másik végén Franciaország nyújtott.

Nem csak művének a maradandóságára kell emlékeznünk, hanem emberi nagyságára is. Micsoda hatalmas király volt ő, kiteljesedett óriási személyiség, aki minden személyes tragédiája ellenére, fia elvesztését is

elviselve befejezte a művét. Nem csak vitéz király és nagy államférfi volt, hanem jámbor ember is. Nem ok nélkül kezdték őt rögtön halála után boldogságosnak nevezni. Nem egészen két emberöltő telt el halála után, amikor ezen a napon, az augusztus tizenkilencedikéről huszadikára virradó éjszakán megtörtént a csoda, és testét oltárra emelték. Azóta szentként tiszteljük.

Az ő emberi nagyságának a tükre az Intelmek, amelyet a templomban a püspök úr, és itt, előttem a polgármester úr is idézett, és amely mintegy tankönyve annak, hogy milyen az igazi király. Azaz milyen szellem kell, hogy áthassa az államot. Szokásosan egyes mondatokat idézünk belőle, például a soknyelvűségről. Ha azonban az egészet nézzük, ezen a művön keresztül átragyog István szellemisége. Mert mi van ebben a műben? Mi a latin címe is az erkölcsökre utal. Mást nem találunk benne, figyelmeztetést az erényekre: egyenességet, egyenes tekintetet követel a királytól, de alázatosságot és türelmességet is. Figyelmeztet arra, hogy mindenkit egyformán becsüljünk meg, mert minden ember azonos állapotban születik. Ne csak a nagyokkal törődjünk, a kicsiket is gyámolítsuk. Meg kell hallgatni a tanácsot. Mindez máig megszívlelendő.

Ma az a kérdés: mit tudunk mi ebből hasznosítani, mi válik a lelkünk javára, mi válik az ország javára? Hiszen az erények nem évülnek el. Ő ősi példákat követett, mint arra maga hivatkozik az Intelmekben. Istvánnak ezeket a tanításait mai fogalmakkal is ki tudjuk fejezni. Szent István intelmeiből sok érvényesül a mai jogállamokban is, sőt kell, hogy érvényesüljön. Ugyanis egy jogállam nemcsak az államszervezetet jellemző fogalom, hanem az alapjogok uralmát is jelenti. Minden emberi jog pedig erkölcsi követelményeket fordít le a jog nyelvére, és tesz kikényszeríthetővé. Mi áll az emberi jogok élén már az ENSZ Alapokmányától kezdve egészen a mai alkotmányokig? Az emberi méltóság. Az ember önazonosságához való joga. Ezért sorolhatjuk István érvényes példái közé azt, hogy ő mindenkit meg akart hagyni abban az állapotában, amelyben született. Külön tanítja az Intelmekben, hogy mindenkit a saját szokása szerint, a saját nyelve szerint kell kormányozni. Nem akart senkit asszimilálni, nem akarta egyneművé tenni országa lakosságát. Soknemzetiségű államában mindenkit meg akart hagyni a maga nyelvében, a maga szokásában. Óriási tanulság a mai kor számára. István törvényei máig híresek. Akkoriban azonban főleg azért volt hírük, mert István betartatta őket. Magyarország annak idején, ezer évvel ezelőtt, a jobbiztonság országa volt. Azért jöttek ide az idegenek, mert tudták, hogy itt vagyonzbiztonságot találnak, személyi biztonságot találnak. Az országban eleve sokfajta nép élt, István pedig még hívta is a különféle népekből való vendégeket. Akik a templomokat építették, gyakran voltak francia mesterek. Hívta az olaszokat, hívta a német lovagokat. Befogadta a keletről menekülő egész néptörzseket. Magyarország az ő példája nyomán később is befogadó ország maradt. A török elől fölfelé vonuló délszláv népek, török kiűzése utáni óriási német és szlovák telepítések csak fokozták a nemzetiségi sokféleséget az ország belsejében is.

Ebben a sokféleségben azonban a magyarok mindig megmaradtak ott, ahol Szent István korában letelepedtek. Ezt mutatják a helynevek, tanúsítják a régészeti leletek, a sírleletek, és ezt mutatja a magyarság mai elhelyezkedése is. egyes helyeken már csak szigetként, de máshol még nagy tömbben, egységként. A történelem során hányszor szabdalták határok a magyarságot! Három államba szakadva éltünk a török hódoltság idején. Milyen sokáig sokáig élt a köznyelvben a „két hazában” formula, Erdély önálló államjogi státusza idején! Az államhatár a magyar nemzetnek, ennek az összetartozó, nyelvében, kultúrájában egységes népek az egységét soha nem törte meg. Nem is törheti meg. Otthon vagyunk mindenhol, ahol otthon voltunk ezer évvel ezelőtt. Otthon is leszünk, adja Isten, még ezer év múltán is! Az egykori magyar királyság területén az első világháború után nemzetállamok osztoztak. Olyan népek államai, amelyek szintén őshonosként éltek itt. De azt nem tudta senki véghezvinni, hogy tiszta nemzetállamok alakuljanak ki. Még ja az akkor sokkal élesebb nyelvhatárokat követték volna is az új államhatárok, akkor is maradtak volna kisebbségek minden országban. Azonban a magyarságból került a legnagyobb rész más országokba.

Ebben a helyzetben a Kárpát-medencében az egyik legfontosabb követelmény, hogy a kisebbségi jogokat tiszteljék. A magyar Alkotmány meg is adja meg minden ott élő nemzetiségnek az államalkotó tényező státuszát. A nemzeti kisebbségeknek kollektív jogaik vannak nálunk. Joggal követeli a magyarság a szomszédos államokban azokat a jogokat, amelyeket most már egész Európa kodifikált. Joggal követeli, hogy a nemzetközi egyezményekben is lefektetett jogokat az ő államuk is érvényesítse. Meg kellene érteni, hogy a nemzetiség léte és jogaik gyakorlása nem jelent fenyegetést az államok egységére nézve. Az gazdagodást jelent.

Én mint Magyarország államfője, itt, Deákiban, ezen az ünnepen arról szeretnék beszélni, Magyarország mint anyaállam a magyar nemzetnek a magyar határok körül élő részeiért, amelyekkel ezeréves az egységünk, és amelyekért mi a magyar Alkotmány értelmében felelősséggel tartozunk. Ezt a helyzetet először is meg kell értetni egész Európával. Államfői törekvéseimnek ez az egyik fontos eleme. Minden találkozóm európai államfőkkel felhasználok arra, hogy ismertessem helyzetünket. Nem sérelmi és érzelmi felhangokkal, hanem elhelyezve a mai nemzetközi jogrendben, és hangsúlyozva, hogy ennek a kérdésnek a napirenden tartása nem fenyegeti, hanem szolgálja a stabilitást. Alapvető követelmény, hogy jogainkat megkapjuk, és hogy a jogainkkal élhessünk. Ezért kell azon fáradoznunk, hogy az Európai Unió alapokmányaiba bekerüljenek a kisebbségi jogok. Az Európai Alkotmány tervezetében magyar kezdeményezésre sikerült belevenni a kisebbségi jogokat, és sikerült elérni, hogy ezek benne lesznek a majd nemsokára megkötendő új alapszerződésben is.

Fontos eredmény az is, hogy Európa elismerte: az anyaországnak jogai vannak a határain kívül élő kisebbségei segítésére a nemzeti identitás fenntartása érdekében. Hiszen tudjuk, hogy még ott is, ahol egy kisebbség élvez a jogok teljességét, fenyeget a beolvadás. Ezért van szükség arra, hogy a kisebbségek pozitív

diszkriminációban, különleges jogokban részesüljenek. Ezért van szükség arra, hogy az alapoktól kezdve az egyetemig legyen anyanyelvű oktatásuk. Ezért van szükség arra, hogy a kulturális intézményeiket maguk igazgathassák, egyáltalán megteremtsék a saját intézményeiket.

A kapcsolat az anyaország és a magyar nemzet határon túli részei között, tudjuk, nem problémátlan. Nehéz egy magyarországbelinek átérezni azt, milyen lehet kisebbségben élni. Nekünk, akik soha nem tapasztaltuk meg ezt a sorsot, törekednünk kell ennek teljes megértésére. Ám mégiscsak az anyaország a központja a magyarságnak. Lélekszámánál, nagyságánál, gazdasági erejénél fogva, de mindenek előtt azért, mert szuverén állam, annak minden eszközével és lehetőségével. Éppen ezért szükséges az, hogy szót értsünk, és együtt dolgozzuk ki a nemzetstratégiát közös megmaradásunkért.

Alapvető változások történnek ezekben az években. Az Európai Unióban immár 12 millió magyar az unió polgára. Néhány hónap múlva leomlanak a határsorompók Szlovákia, Szlovénia, Ausztria és Magyarország között. Folytatódni fog ez majd Románia felé is, és ha majd belép az unióba Horvátország, idővel az ottani magyarság is a schengeni határokon belülre kerül. Olyan lehetőségek nyílnak meg a kapcsolatok új minősége előtt, amelyekről régebben nem is álmodhattunk. Helyreállhatnak azok a természetes egységek, amelyeket nem a politika, hanem a gazdasági élet, a természetes fejlődés alakított ki. Ehhez persze nem elég, hogy leszereljük a határsorompót és elvonul a határőrség. Helyre kell állítani azokat az egykor élő utakat, amelyek most a semmibe vezetnek, mert véget érnek a határnál. Fel kell építeni a hidakat. Miért nincsenek hidak a Dunán? Összesen három, azok közül is az egyik szinte csak gyalogoshíd. Miért nincsenek hidak az Ipolyon? Régóta megvannak a tervek. Elhatározás kérdése, és kölcsönös belátás kérdése, hogy a határrégiók fejlesztése az egymással szomszédos országoknak is érdeke. Azoknak az érdeke, akiket összeköt az, hogy egymás nemzetrészei kölcsönösen élnek államainkban. Az Európai Uniótól pénzügyi támogatást lehet kapni pontosan a határrégiók fejlesztésére. Miért van az, hogy a hétszáz kilométer hosszú határ Szlovákia és Magyarország között egy elmaradott régió? Itt van az óriási lehetőség a közös fejlesztésre.

De gondoljunk arra is, hogy nemcsak gazdasági közösségben vagyunk most már az Európai Unión belül, hanem jogközösségben is. Az Európai Unió megköveteli a maga jogi normáinak betartását, a jogállamiságot. Minden tagállamban megköveteli azt a normát is, hogy nem lehet diszkriminálni senkit nemzetisége, vallása, faja miatt. Nem lehet és nem szabad azt elviselni, hogy valakit is bántódás érjen azért, mert anyanyelvét használja. Megköveteli az Unió az igazságszolgáltatás pártatlan működését is.

Visszatérve a kapcsolattartásra, azt tartom természetesek és magáról értetődőnek, hogy a szomszédos államok államfői tartják a kapcsolatot a másik országban élő nemzetrészeikkel. Örülök annak, ha Gasparovic elnök úr megjelenik egy magyarországi szlovák faluban. Éppúgy legyen magától értetődő, hogy a magyar köztársasági elnök átjön Szlovákiába, elmegy Erdélybe, hogy közösen ünnepeljük nagy ünnepeinket, vagy

akár a hétköznapokon is. Mesic elnök Horvátországból minden évben átjön a magyarországi horvátokhoz, és ez magától értetődő. Mikor fogjuk a szívünket úgy kinyitni egymás iránt, mikor lesz annyi bizalom egymás iránt, hogy ezt úgy vesszük, ahogy szent István korában volt! Mi itt élünk és mi itt maradunk. Nem lesz még egyszer kiűzés, kitelepítés. Hanem békében, és a magyarságunkat megőrizve élünk itt továbbra is.

Szent István király ünnepén többször felcsendültek az ősi énekek. Amikor azt kérdezzük, hol vagy István király, ne azt a strófát folytassuk, hogy gyászban öltözötten, sírva állunk itt, hanem azt mondjuk, hogy ünneplő szívvel, vidám szívvel és bizakodva állunk itt. Ez fogja megőrizni egységünket!

Interjú a vajdasági Pannon TV-nek

2007. szeptember 13.

– Jó napot kívánok! Sólyom László, a Magyar Köztársaság elnöke ma Szabadkára látogatott. Gyakori határon túli látogatásaival az a célja, azt szeretné érzékeltetni, hogy az anyaország korántsem fordított hátat a határon túli magyarságnak. Vendégünk Sólyom László, a magyar államfő. Elnök úr, szeretettel köszöntöm a stúdióban!

– Jó napot kívánok!

– Mi a mostani szabadkai látogatásának az elsődleges célja?

– Szabadka meghívására jöttem, ünnepeljük a város napját. De én az egész vajdasági magyarságot akartam ezzel meglátogatni. Rendkívül örülök annak, hogy eddig mind a négy párt képviselőivel találkoztam, és egy meglepően pozitív képet kaptam, tehát nem széthúzást láttam, hanem egységet. Ez nagyon fontos. De szeretném hangsúlyozni, hogy én nem csak a politikusokhoz jövök látogatóba. Örülök, hogy elmegyünk egy iskolába, és nagyon remélem, hogy lesz olyan alkalom is, amikor el tudok menni még messzebb lefelé, dél felé, kis falvakba, oda, ahol nem szoktak járni politikusok.

– 2006 tavaszán ön indított egy konferencia-sorozatot *Határon túli magyarság a 21. században* címmel. A Köztársasági Elnöki Hivatal internetes oldalán az áll, hogy ennek a konferenciának a célja, hogy lerakják egy megújult szemlélet alapjait, mindenekelőtt a magyarországi közvélemény és a közélet számára, hogy megváltozzék a határon túli magyarokkal kapcsolatos anyaországi gondolkodásmód és cselekvés. Mi lenne ez az új szemlélet, és mik a tapasztalatok az elmúlt több mint egy év során, változott ez a gondolkodásmód?

– Azt hiszem, ez sokkal lassabban fog változni. Azt jól tudjuk, hogy Magyarországon a régi rendszerben nagyon keveset tudtunk a határon túli magyarokról, és valószínű, hogy ők is keveset tudtak rólunk. A rendszerváltások után a forgalom könnyebbé vált, sokat lehetett utazni, de ettől függetlenül az emberek hozzáállásában nagyon sok régi beidegződés maradt meg, nagyon sok érzelmi elem; tehát az ember fájdalommal gondol a veszteségekre, a szétszakadásra, ugyanakkor jó lenne tudni, hogy ez nem elég. Tehát mi ugyan búsonghatunk, de abból nem fog semmi születni, és ahhoz, hogy egyáltalán közös nemzetstratégiát lehessen felépíteni – amit rendkívül fontosnak tartok – pontosan tájékozódni kell arról, hogy az ottani magyarság mit gondol. Az a nagyon káros indulás, ami az első évtizedben alakult ki, hogy minden otthoni politikai párt megtalálta a maga leányvállalatát külföldön, és ezek a politikai szálak mentek mindenfelé, ez nagyon elvitte a fókuszról a valóban szükséges együttműködést. Az lenne a cél, hogy egyrészt valóban mindenki érezze, az itteniek és az otthoniak is, hogy a magyar nemzet egységet képez. Én

ezt mindenhol képviselem külföldön is. Nem könnyű megértetni nyugati államfőkkel, hogy itt nem nemzetiségi villongásokról meg területi igényekről van szó, hanem van egy történelmi-kulturális identitás, amit fönn akarunk tartani, fönn is fogunk tartani, és ennek szolgálatába állítjuk egyrészt az összes olyan gazdasági és jogi eszközt, amelyet az Európai Unió kínál.

– *Ön az elmúlt időszakban többször is nyilatkozta, hogy nyíltan síkra száll a határon túli magyarok kettős állampolgársága mellett, még hozzá az olyan kettős állampolgárság mellett, ami letelepedés nélkül lehetne megszerezhető. Az ön elképzelései szerint ez hogyan valósulhatna meg konkrétan?*

– Jogászként mindenképpen szeretném tisztázni, hogy helyesebb nem kettős állampolgárságról beszélni, hanem a magyar állampolgárság megszerzéséről egyéni kérelemre, anélkül, hogy megkövetelnénk az állandó magyarországi letelepedést. Ennek az aktualitása voltaképpen a Délvidékkel kapcsolatban áll fenn, hiszen az Uniós tagállamok és Magyarország között nagyon könnyű már a közlekedés. Január 1-jétől a schengeni államok között nem lesz határ, ami csodálatos dolog, ugyanakkor nagyon is megértem azt, hogy ott, ahol nincs még kilátásban az európai csatlakozás – tehát Kárpátalja, Szerbia, Horvátország esetében – nagyon komoly félelmek vannak a schengeni határral szemben. A kapcsolattartásnak az egyik technikai lehetősége az, hogy szabadon lehessen átjárni Magyarországra és persze tovább az egész Unióba, Fontos hangsúlyozni – mert a politikában is vannak olyan vélemények, hogy ez jogilag tulajdonképpen lehetetlen – tehát fontos hangsúlyozni, hogy sem a nemzetközi jogban, sem az európai jogban, sem a magyar Alkotmányban ennek nincs elvi akadálya. Ez az anyaország, tehát az állampolgárságot megadó ország politikai akaratától függ, aminek aztán persze az összes jogi következményét le kell vonni. Emellett én rögtön kiálltam, amint ez fölmerült, és ezt fogom továbbra is képviselni otthon. Azonban nem szabad elfelejteni, hogy vannak más, és valószínű realisabb lehetőségek, hiszen tudjuk, hogy az otthoni kormánypolitika nem ezt részesíti előnyben. Ki kell használni azokat is, tehát én azt szeretném kérni a délvidéki magyarságtól, hogy gondosan mérlegeljen, ne utasítson el egyetlen más megoldást sem. Schengen azért nem annyira szörnyű, mint szokták mondani. Magyarország is volt a schengeni határokon kívül, még nem Uniós országgént is, de azért tudtunk utazni. Nyilván a vízumkönnyítéseket meg tudjuk szerezni a délvidékiek számára, és a kishatárforgalom – jól tudom ennek a hátulütőit, azt, hogy nem megy be elég mélységbe, azt, hogy járhat itteni szerb betelepüléssel, és így tovább – még mindig egyfajta lehetőség. Ettől függetlenül a magyar útleveél valóban nagyon komoly érzelmi jelentéssel is bír.

– *Van is itt egy olyan negatív érzés a délvidéki magyarságban, hogy ezek: a magyar igazolvány, a nemzeti vízum, az ingyenes vagy kedvezményes schengeni vízum, amit most terveznek, illetve ez a kishatárforgalmi egyezmény, ez mind csak valamifajta elterelő hadművelet az anyaország részéről, ha szabad ilyen erősen fogalmaznom. A kérdés az, hogy miért vonakodik ennyire az anyaország a kettős állampolgárság megadásától?*

– Az elterelő hadművelet az valóban erős megfogalmazás, mert mitől terelne el? Mert hogyha mi valljuk a kulturális nemzet koncepcióját, és minden erővel igyekszem én is elfogadtatni ezt az Unión belül is és általában Európán belül is, akkor látni kell, hogy ennek a lényege pontosan az, hogy független az állampolgárságtól. De mondjuk Románia is és több más állam a politikai nemzet fogalmában gondolkodik, tehát egy nemzet az egyenlő az állampolgársággal. Mi azt mondjuk, hogy nem egyenlő, ez egy kulturális fogalom, amely átnyúlik az állampolgársági határokon. Én azt mondom, hogy a Magyarországon X faluban élő szerbek a szerb nemzet részei, és ez engem csöppet sem zavar. Vannak országok, amelyek ezt nehezen tudják elfogadni. Tehát itt nem hiszem, hogy hasznos állandóan arra hivatkozni, hogy az állampolgárság oldaná meg a problémákat. Az állampolgárság voltaképpen – főleg, ha bekerülünk az Unióba – nagyon sokat veszít a jelentőségéből, ugyanakkor a regionális együttműködések, a másfajta közösségi együttműködések jelentősége megnő. Tehát hogyha azt meg tudjuk csinálni, hogy ezt a kulturális egységet elfogadtatjuk – márpedig ez jogilag is sikerült már, az Európa Tanácsnak vannak ilyen dokumentumai, jogai vannak az anyaállamnak a kinti nemzetrészekkel kapcsolatban, más országokban élő nemzetrészekkel kapcsolatban – ez a fejlődésnek az iránya. Mindemellett itt ez egy technikai kérdés, ezt azért látni kell. Itt valóban a könnyű kapcsolattartás nagyon tudja segíteni a magyar útlevét.

– *A kapcsolattartásnál maradvá: nemrégiben találkoztak a Duna-Dráva összefolyásnál, csodálatos természetvédelmi területben a horvát és a szerb elnök urakkal. Ott, ha jól tudom, környezetvédelmi és vízgazdálkodási témákról volt szó. Sikerült-e a kettős állampolgárság témájában is megbeszéléseket folytatni?*

– Beszéltünk mind a két elnökkel természetesen, és tájékoztattam őket az álláspontomról. Arról is tudnak, hogy ezt én itt felvetem nyilvánosan, úgyhogy ennek semmi akadálya nincs. Másrészt örömmel konstatáltam, hogy ezt nem tekintik olyan lépésnek, amely ellen bármilyen kifogást emelnének.

– *Ön személy szerint mit tud tenni a kettős állampolgárság érdekében, hiszen hallottuk, hogy legfőbb közjogi méltóságként azért a hatáskörei e tekintetben bizonyos értelemben korlátozottak.*

– Azt tudom tenni, amit eddig. Nyilvánosság előtt képviselem, az otthoni politikában képviselem és kiállok mellette. Elhangzott az a kérés is, noha nagyon óvatosan, hogy terjesszek be törvényjavaslatot a Parlamentben. Jól tudjuk, hogy ezt leszavaznák, tehát tulajdonképpen ezt hosszasan elő kell készíteni, ha pedig elő tudjuk készíteni és van egy ilyen politikai akarat, akkor nem kell az elnöknek bemennie egy ilyen törvényjavaslattal.

– *Említette a nemzetstratégiát. Régóta tervezik ezt a hosszú távú nemzetstratégiát, nekünk azonban a határ innenső oldaláról úgy tűnik, hogy eddig még mindig áldozatul esett ez a hosszú távú nemzetstratégia az éppen aktuális kormány rövid távú céljainak. Elnök úr lát arra esélyt, hogy ez közmegegyezéssel mégis valamikor létrejöjjön?*

– Nemzetstratégiát, általában hosszú távú stratégiákat én minden területen szorgalmazom. Tehát ugye kellene hosszú távú energiasztratégia Magyarországnak, kellene hosszú távú ipari, fejlődési, közlekedési stratégia, és így tovább. A nemzetstratégia azonban más. Ez a konferencia-sorozat, amelyről az indításban beszéltünk, ez pontosan azt célozta, hogy gyűjtsük össze mindenkinek a véleményét. Persze az elnökre az tartozik, hogy a civil társadalomnak a véleményét gyűjti össze. Ott ezen a konferencián nem ülnek pártok és nem ülnek politikusok. Rendkívül értékes információkat kapunk. Én nem szeretném azt, hogyha ez konferencia-sorozat megragadna egy könyv kiadásánál – amely a találkozók után meg szokott jelenni -, és akkor azt gondolhatjuk, hogy nagyon szépen megtettük a magunkét. Amint nagyjából lezárul ez a sorozat – mondjuk egy év múlva – és a legtöbb alapkérdést érintettük, utána ezt én szeretném becsatornázni a politikába, és talán a ciklus végére hozzá tudunk ahhoz járulni, hogy kialakuljon egy nemzetstratégia.

– Említette elnök úr azt, hogy örömmel tapasztalta, hogy itt a Délvidéken a pártok között tapasztalt valamiféle közeledést. Az anyaországban azonban rendkívül kétpólusú a politikai élet és az egész társadalom. Az anyaország és a határon túli magyarság kapcsolata sem tökéletes. Mi az elnök úr véleménye a magyar-magyar megosztottságról, ilyenek vagyunk mi, magyarok?

– Ha az ember találkozik egy lengyelrel, akkor ugyanazt mondják magukról, ugye a lengyel átok, nem csak magyar átok van. Nagyon sok helyen tapasztalom azt, hogy súlyos belpolitikai vagy társadalmi megosztottságok vannak. Azonban otthon ez már aggasztó méreteket öltött, és teljesen irracionálissá vált, tehát hogyha családokon belül vannak ilyen választóvonalak, akkor az azt mutatja, hogy nincsen ennek gazdasági vagy más racionális alapja, egyre inkább indulati töltetűvé válik. Ugyanakkor nagyobb bajnak látom azt, hogy ez intézményesül. Tehát mindegyik oldalnak megvan a maga sajtója, a maga véleményformáló köre, megvan a maga gazdasági támogatottsági köre, s ez nagyon nehézzé teszi azt, hogy valóban sikerüljön közös hangot találni. Ugyanakkor azt hiszem, hogy Magyarország az otthoni helyzet miatt elérkezett arra a pontra, hogy legalább néhány pontban való megegyezés nélkül nincsen út tovább. Én néhány napja felszólaltam a Parlamentben, próbáltam összehozni a pártokat egy költségvetési reform, egy hosszabb távú startégiai tervezés ügyében. Ezt alapvetőnek tartom, hogy ezt lássák be. Ami az illeti, nekem voltak más országokban az ottani kisebbségnél nagyon keserves tapasztalataim, amikor a jelenlétemben estek egymásnak a pártok és kezdték el a szokásos vitáikat és nem bírták legyőzni az indulataikat. Én azért örülök ennek a szabadkai látogatásnak, mert nagyon szépen itt volt mind a négy párt, és nem arra használták ki ezt, hogy egymást kritizálják, hanem arra, hogy ezek meg ezek a közös célkitűzések, és azt hiszem, hogy erre az itteni magyarságnak nagyon nagy szüksége van.

– Szerbiában érdekes a helyzet, itt Boris Tadić az államfő, egyben az egyik legjelentősebb politikai párt elnöke is, ez olyan ugye, mint ha Magyarországon Orbán Viktor vagy Hiller István lenne egyben a köztársasági elnök

is. Amikor önt beiktatták, akkor hangsúlyozta, hogy nem csak a politikai pártoktól, hanem a közvéleménytől is szeretne független lenni, vagyis teljesen semleges. Ön szerint sikerült ezt az elmúlt két évben megvalósítania?

– A semlegesség nem azt jelenti, hogy az embernek ne lenne nagyon határozott álláspontja. Tehát nem egy színtelen-szagtalan jellegtelen álláspontról van szó, és nem is egy olyan törekvésről, amely azt jelenti, hogy mindig középen állni és mindenkinek eleget tenni, hanem azt, hogy az én álláspontom nem függ a pártoktól. Az elnöki székbe is úgy kerültem, hogy nem pártok jelöltek, hanem zöld szervezetek, és azt hiszem, hogy sikerült a kétéves működésem alatt azt hihetővé tenni mindenki számára, hogy nem pártok mozgatnak, hanem egy magasabb nemzeti érdek, amit én persze a saját eddigi múltam és működésem alapján interpretálok és próbálok megvalósítani. Ebben a szétszakított helyzetben erre nagyon nagy szükség van, és azt hiszem, hogy különös értéke van annak, hogyha jelen van a politikai térben egy ilyen semlegesnek nevezett hang is.

– Hallottuk, hogy a magyarországi statisztikai felmérések alapján esett az ön népszerűségi mutatója. Tulajdonít ennek jelentőséget, ez annak a jele, hogy önnek igenis van véleménye, és nem igyekszik kedvében járni senkinek, illetve van-e köze ennek a ténynek ahhoz, hogy ön kiállt a kettős állampolgárság mellett?

– Túlzott jelentősége nincs. Én nem akarom magam újraválasztatni, és nem is az a célom. Más a helyzete egy olyan politikusnak, akinek állandóan oda kell nézni. Az én megbízatásomnak van eleje és van vége, és az benne a jó, hogy én ezt függetlenül szeretném csinálni. Ugyanakkor szükség van azért arra, hogy az emberek megértsék, hogy mit akarok. Nem könnyű az elnöknek, hiszen ritka megszólalási lehetőségei vannak, és nem is szeretném elhasználni ezeket túlságosan. Érdekes megnézni azért, mert vannak statisztikák, hogy ezt a bizonyos népszerűségi szint pártmegoszlás szerint hogyan alakul, és akkor látszik, hogy az ember az egyik oldalról nagyon jól, a másik oldalról nagyon rosszul áll. De ami itt elszomorító vagy meggondolandó, hogy ezek a pozitív vagy negatív vélekedések szinte függetlenek attól, hogy mit mondok és mit csinálok. Tehát ez nagyon tanulságos, épp olyan érzelmi-indulati és a saját pártok véleményét követik. Hogyha ezt át tudom törni akár ebben a kérdésben, hogy hogyan állok ki a határon kívüli nemzetrészek ügyében, annak én nagyon fogok örülni. Annak nagyon örülök, hogy legalább a határon kívül el tudom hitetni, és valóban úgy tapasztalom, hogyha én odamegyek, akkor nincs abban kétség, hogy ez nem pártpolitika, hanem ez valóban azt jelenti, hogy Magyarország nem fordít hátat. Ezt a fajta koncepciót, hogy az egységes magyar nemzet mint kulturális közösség kapjon helyet Európában, és ezért minden kapcsolatot igyekszem kiépíteni, ezt itt valóban elhiszik, és ezért van értelme idejönni voltaképpen.

– Összegezvén az eddigi beszélgetésünket, elnök úr, mit üzen a délvidéki, vajdasági magyarságnak?

– Én ahányszor elmegyek egy ilyen közösségbe, mindig nagyon örülök annak a könyvcsomagnak, amit kapok. Már kaptam két nagy csomag könyvet. Ezek mutatják azt, hogyan viszonyulnak az itt élők szülőföldjükhöz, mert a kiadványok között vannak helytörténeti munkáktól kezdve jogi szakmunkákon keresztül gazdasági áttekintésekig, statisztikáig kiadványok, és ez azt mutatja, hogy él a közösség. Én érdeklődtem, hogy mi a helyzet a közösség gazdasági erejével, nem reménytelen. Tehát én azt szeretném üzeni, hogy egységben vagyunk, tehát a magyar nemzet egységes, nem fordítottunk hátat. Ezeknek az utazásaimnak szinte a missziója, hogy igyekezem azt a sebet gyógyítani, amit az otthoni érvénytelen népszavazás okozott. Én az akkori érveket mindig rendkívül súlyosan kritizálom. Nagyon kár, de ezen túl vagyunk, most már a jövőt kell közösen építenünk, ez magába foglalja azt is, hogy Magyarországnak kötelessége az összes olyan lehetőséget fölhasználni, amit most az Európai Unió tagsága jelent, mind a politikai összeköttetésekben, mind pedig a gazdasági lehetőségekben, különösképpen a határ menti együttműködési pénzügyi lehetőségekben. Én azt hiszem, hogyha ezeket megragadjuk – most lehet az Unióban egy újfajta instrumentum, tehát egy újfajta pénzügyi alap erre -, tehát ha ezeket megragadjuk, nagyon sokat tudunk használni mind a két közösségnek. Magyarország rá van utalva, nehogy azt higgyük, hogy nincs, arra a szellemi erőre is, és arra a voltaképpen egységre, ami vagyunk, tehát 12 millió magyar még mindig van itt a Kárpát-medencében.

Beszéd Révkomáromban, a Selye János Egyetemen (részletek)

Révkomárom, 2007. október 2.

Ezek a nem hivatalos látogatások arra szolgálnak, hogy a magyar államfő és a szomszédos országokban élő magyarság kapcsolatát erősítsék. Ez kifejezi teljes egészében azt a természetességet, amivel a magyar államfő a nemzet határon túl élő részeit meglátogathatja és azt a nyitott szívűséget és bizalmat is amely a szomszéd államok iránt érződik. Hiszen itt Európában azt kell feltételeznünk hogy szomszédos államok, amelyeknek kisebbségeik élnek egymás országában így éreznek egymás iránt. [...] Ebben a szellemben tehát az összes szomszédos államfőt szeretettel várjuk Magyarországra a kisebbségi közösségeik köreiből. Mint ahogy ezzel a lehetőséggel már Gašparovič elnök úr és Mesić elnök úr is élt.

[...] Örömmel láttam, hogy beköltöztek ebbe az impozáns és egyetemhez illő épületbe. [...] A Selye János Egyetem olyan egyetem, ahol a magyar nemzet határon túl élő részének fiataljai egy állami, magyar nyelvű egyetemen tanulhatnak. Ezt semmilyen más környező országban nem tudta elérni a magyar kisebbség. Romániában – mint tudjuk – vannak állami egyetemen magyar nyelvű szakok, de önálló egyetem csak magánegyetemként működik, a Sapientia. Kárpátalján a II. Rákóczi Ferenc Főiskola állandóan küzd a fennmaradásért, szintén magán-, alapítványi iskolaként. Gašparovič elnök úr, ahányszor szó van a magyarokról, mindig hangsúlyozza, hogy ez egy állami egyetem, aminek a fennmaradását pontosan az állami mivolta garantálja.

[...] Én is nagyon remélem, hogy azok a hírek, amelyek a magyar sajtót mostanában bejárják, és nagyon foglalkoztatnak mindenkit, hogy tudniillik a Selye János Egyetem jövője bizonytalan, nem jelentenek fenyegetést sem az egyetem további finanszírozhatóságára, sem pedig egyetemi rangjára nézve. Ha jól értem az itteni jogszabályokat, akkor a visszaminősítésről egyszerűen a törvény erejénél fogva az elkövetkezendő két és fél, három évben nem lehet szó. Rendkívül sajnálom, hogy ilyen hivatalos nyilatkozatok hangzanak el, és megrendítik a magyar közönség és a jövődől hallgatók a bizalmát abban, hogy az egyetem továbbra is működni fog.

Ahhoz persze, hogy az egyetem álljon, nagyon komoly erőfeszítésekre van szükség. [...] Elsősorban a tanárok és a diákok közös munkáján múlik, hogy az egyetem milyen rangot vív ki magának. [...] Ezért örülök a jó híreknek, amit a rektor úr mondott, hogy az Európai Egyetemi Szövetség is jó minősítést adott az elvégzett vizsgálat után. [...] Voltaképpen kegyetlenül hangzik, de igazából úgy van értelme egy kisebbségi

közösségnek egyetemet működtetni, ha az valóban versenyképes, még hozzá világszínvonalon. Nagyképpén hangzik, de az lenne a következő lépés, hogy idegen nyelvű kurzusok is induljanak.

Nagy örömmel hallottam, hogy idén szlovák nyelv és irodalom szakot indítanak itt az egyetemen, azaz szlovák nyelv-tanárokat képeznek. Rendkívül fontos, hogy a magyar gyerekek nagyon magas szintű oktatást kapjanak már az általános iskolában, s ehhez szükség van szlovákot tanító magyar tanárookra is. Ezt nagyon komolyan kell venni. Alapvető érdeke a magyarságnak, hogy mindenki kifogástalanul beszélje az állam hivatalos nyelvét is.

[...] Magyarországon nehéz azt elképzelni, hogy az itteni diákság kettős követelményeknek kell, hogy megfeleljen. Mert egyrészt könnyen hirdethetjük otthonról egész Európában, hogy a magyar nemzet fogalmát kulturális nemzetként fogjuk fel. A magyar nemzetnek tehát történelmi, kulturális és nyelvi identitása van, ezen az alapon egységes közösség, teljesen függetlenül az országhatároktól, és teljesen függetlenül attól, hogy ki milyen állampolgár. De ugyanakkor mindenkinek megvannak az állampolgári kötelességei, s integrálódnia kell állama közösségébe is. Nemzetiségnek lenni nem gettót jelent, ahol elszigetelve élünk. Amikor Önök, elvégezve az egyetemet, dolgozni és alkotni fognak, akár mint tanárok, akár közgazdászként, vagy a most tervezett szakokon majd mezőgazdászként vagy biológusként, a szlovák állam anyagi és szellemi tőkét kell, hogy növeljék. Minden itteni író és művész a szlovák kultúra része is, elválaszthatatlan része. [...] Ugyanakkor mindenki, aki vállalja magyar identitását, része és fenntartója a magyar nemzetnek, és alkotása része a magyar nemzeti kultúrának.

[...] A történelem alapos tudása ránk tartozik, nagyon is ránk tartozik. Meg vagyok arról győződve, hogy persze a jövővel kell foglalkozni. Amikor tavaly Gašparovič elnök úrral előadást tartottunk Besztercebányán az egyetemen, akkor is hangsúlyoztam, hogy az Önök generációjának mindenképpen előre kell néznie, nem szabad sérelmi politikát folytatni. Azonban a jövőt nem lehet tudatlanságra építeni. Hogyha mind a szlovákokban, mind a magyarokban, de ugyanígy a románokban vagy a szerbekben csak töredékes emlékek élnek a múltból, ha nem tudják pontosan, mi is történt, akkor nem tudják pontosan elhelyezni az eseményeket múltban. Nem tudják összefüggéseikben látni azokat a történeteket és utalásokat sem, amiket a médiában hallanak, vagy a nagymama mesél. A tiltások értelmét sem fogják tudni, miről miért nem volt szabad, esetleg most sem tanácsos beszélni. Így el lehet fojtani, tudat alá lehet szorítani a múltat. De hát tudjuk Freudtól, hogy ennek mi a következménye. Hiszen a tudatalattiból feltörnek azok a bizonyos elszólások és „elvételek” (Fehlleistung), amik ugyebár ha elhangzottak, nagy bajokat okozhatnak. A rossz lelkiismeret agressziót szül.

Igenis szükség van arra, hogy tisztázzuk a múltat: tudományosan, objektív alapossággal, és nem érzelmi hozzáállással. Fel kell tárni az események teljes környezetét is, az összefüggéseket. Vonatkozik ez a most

napirenden lévő, rendkívül fájó múltbeli történésekre is. A háború utáni 2-3 év története most újra és újra megjelenik előttünk. Ezt nem lehet csak a szlovák-magyar viszonyra korlátozni. A háború utáni rendezés teljességét meg kell vizsgálni, a nagyhatalmak magatartásától kezdve az összes érintett közép-európai ország törekvéséig, feltárva érdekeiket, szempontjaikat, nemzetközi támogatottságukat és azok okait. Ezután lehet csak mondani, hogy tiszta képpel rendelkezünk, ennek alapján tudomásul vesszük, ami történt, és ennek a tudásnak a birtokában lehet levonni a megfelelő következményeket. Csontvázakat tartani a szekrényben nem jó dolog, mert egyszer úgyis kibuknak.

A történelem tudása biztosan segít a megbékélésben. Minél műveltebb valaki, annál belátóbb; minél műveletlenebb, annál inkább ki van szolgáltatva a manipulációknak, és ki van szolgáltatva az érzelmeinek is. Annak hogy egy nemzeti közösségnek legyen egyeteme, ez is az egyik feladata. [...]

– *Hogyan jellemezné a magyar-szlovák viszonyt?*

Ez egy nagyon összetett kérdés, erre nehéz lesz válaszolni.

– *Az aktuális helyzetre gondolok.*

Az aktuális helyzetről az a véleményem, hogy ez a viszony meglehetősen feszültté vált. Úgy éltem át ezt, hogy éppen a Visegrádi Négyek elnökei találkoztak Keszthelyen, vártam a vendégeket. Fölsorakoztunk az ünnepélyes fogadásra, s mint a derült égből a villám sújtott le a hír, mikor a fülembé súgták, hogy a szlovák parlament megszavazta a határozatot [a Beneš-dekrétumok megerősítéséről]. Ez a villámcsapás mindvégig tartott, bár az elnökök között nem került szóba, hiszen ez nem V4-es téma, hanem egyrészt kétoldalú, másrészt viszont európai jelentőségű ügy. A találkozó végén, a Gašparovič elnök úrral való kétoldalú találkozó után viszont nyilatkoztam a sajtónak, és azt mondtam, hogy érthetetlennek és károsnak tartom ezt az aktust. Visszahozott egy olyan szellemet, legalábbis amíg nincs világos elhatárolódás, azt kell mondanom, hogy visszahozta azt a szellemet, ami a Beneš-dekrétumok születésekor meghatározó volt.

Szeretném hangsúlyozni, hogy ennek kapcsán senki nem vonja kétségbe, és nem minősíti a Csehszlovák köztársaság születését, sem annak idején, Masaryk idején, és a háború után sem. Tisztában vagyunk vele, hogy a 145 dekrétum közül 13 az, ami nem felel meg az európai normáknak. Viszont ezek súlyosan érintik a magyarokat. Ezt a meg nem felelést világosan kijelentette az Európa Tanács, amikor Csehszlovákia tagként csatlakozott, és kérte, hogy ezeket a dekrétumokat töröljék el. Megmondta az Európai Unió is a csatlakozási tárgyalásokon, hogy noha visszaható hatállyal nem támaszt követelményeket, vagyis a belépésnek nem feltétele a kollektív bűnösséget kimondó, jogfosztó dekrétumok hatályon kívül helyezése, mégis leszögezi, hogy ezek nem felelnek meg az európai normának.

Szembe kell tudni nézni a saját történelemmel. Ezért beszéltem arról az előbb is, hogy kell tudni, mi volt a dekrétumok háttérében. Egy válasz keretében ebbe sajnos nem mehetek bele, de a források rendelkezésre állnak. Még egyszer azt kell mondanom, hogy kár volt meghozni ezt a határozatot, mert a bizalmatlanság légkörét éleszti fel, és táplálja. Hiába mondja azt a preambulum, hogy elítéli a kollektív bűnösséget, amikor a harmadik pontban megerősíti, hogy a dekrétumok teljes tartalma érinthetetlen és szent.

Nagyon meg tudom érteni, hogy egy fiatal állam számára minden alapokmánya szent. De ha az alapfalban száznegyvenhárom téglá közé tízegynéhány olyan keveredett, ami tarthatatlan, azt felül lehet vizsgálni. A háború utáni helyzetben valóban más volt a légkör, céloz erre a helyzetre a preambulum is. Nyilvánvaló, amikor mindenütt hullahegyek voltak Európában, amikor csak romok voltak, pusztulás volt, és öt év háború mögöttünk, mindenki másként gondolkozott, más volt az érzékenység is. A jövő akkor elképzelt biztonsága érdekében könnyen határoztak el drasztikus lépéseket, mozgatták emberek millióit. De hát azóta elmúlt több mint hatvan év, és most már nyugodtan meg lehet állapítani, hogy a ma érvényes normákkal egyes lépések ellentétesek voltak.

1945-ben Magyarország is alkalmazta a kollektív bűnösség elvét. De 1991-ben az Alkotmánybíróság az összes ilyen törvényt hatályon kívül helyezte, megállapította, hogy azok a hatályos alkotmánnyal ellentétben vannak. Nem azt mondtuk róluk, hogy szentek és sérthetetlenek, hanem azt mondtuk, hogy kiiktatjuk ezeket a magyar jogrendszernek még a holt részéből is. Ugyanis ezek a jogszabályok mindenütt már teljesebbé mentek, többé nem alkalmazza őket senki. De formálisan mégis ott vannak a jogrendszerben, noha lenn a mélyben. Megtisztítottuk az ilyen maradványoktól a magyar jogot. Ezzel lehetővé tettük azt is, hogy az elűzött németek ugyanúgy kárpótlásra legyenek jogosultak, mint mindenki más, aki otthon van Magyarországon, és akit mai szemmel nézve alkotmányellenes kisajátítások és elkobzások sújtottak. Nem nemzetiség szerinti privilégiumot osztottunk, hanem visszamentünk 1938-ig, amikor elkezdődött a faji és nemzetiségi diszkrimináció, és ezen az alapon a vagyonok elvétele. Mindenki jelentkezhetett, és szimbolikus kárpótlást kapott, tehát nem rokkant bele az állam. Viszont ennek a megoldásnak erkölcsi üzenete van.

Ahogy a szlovák parlament 1990-ben a zsidóktól tudott bocsánatot kérni, 1991-ben a németeknek azt mondta, hogy baráti jobbot nyújtunk, érthetetlen számomra, hogy pont a magyaroknak miért nem tudott baráti jobbot nyújtani, és miért nem akar most sem. Hogy idézzek itteni nyilatkozatot, arcátlanságnak tartja annak felvetését is, hogy ezt a kérdést rendezni kellene.

Én egész elnöki működésemmel azt szeretném elérni, hogy a szomszédos országokkal kifejezetten jó viszonyunk legyen. Azt hiszem, hogy Szlovákia az olyan szomszédunk, akivel a legtöbb a kulturális közös vonásunk. Már elnézést, de a régi megyei élet az ugyanaz volt Árva megyében, mint Baranya megyében,

ugyanaz a mentalitás uralkodott, rengeteg közös vonásunk van. Azt a kultúrát, ami a magyar királyságon belül létrejött, közösen alkottuk. Én nem vagyok féltékeny arra, ha valaki itt azt mondja, hogy Mednyánszky szlovák volt. Ő nekem is festőm, a szlovákoknak is lehet. Bél Mátyás nekem éppúgy kultúrkinccsem, mint bárki itteninek. Miért nem lehet ezt nyitott szívvel elintézni? Végül is ahogy békességben lehetett élni 1848 előtt, és senkit nem izgatott, hogy a másik faluban más nyelven beszélnek, mint ezt Mikszáth olyan szépen bemutatja A jó palócok és a Tót atyafiak novelláiban – ugyanígy el lehetne ezt kezdeni újból, ha nincsenek ilyen feloldatlan görcsök. De egy ilyen aktus, ami nem veszi azt tekintetbe, hogy most a van a kitelepítések hatvanadik évfordulója, amikor még sokan élnek olyanok, akiket ez személyesen érintett, akkor ők is, és az elűzött vagy szétszakított családok is szeretnének annyit kapni, mint amennyit a többi üldözött legalább gesztusként megkapott. Az ellenkezője történt. Ez egy rendkívül megalázó és súlyos aktus volt, ami mellett nem fogok elmenni szó nélkül.

Interjú a Népszabadságnak (részlet)

2007. október 6.

A függetlenség nem magány

Sólyom László az országjárásról, a politikákban megrendült bizalomról, és a Benes-dekrétummal kapcsolatos vitáról

– *Néhány nappal ezelőtti komáromi látogatása nagy vihart kavart. Utólag, a történetek fényében is szükségesnek érzi ezt az utazást?*

– Igen, nagyon jó és fontos látogatás volt. Magától értetődik, hogy egy államfő felkeresi a határon túl élő nemzetrészeket, és erősíti az összetartozást. Komárom a felvidéki magyarság szellemi központja: ott van a magyar egyetem, a magyar színház, a magyar múzeum – amelynek éppen most akarják elvenni a nevét. Sem Románia, sem Szerbia nem kifogásolta hasonló útjaimat hasonló találkozókkal és beszédekkel, hanem technikai segítséget nyújtott. Számunkra is magától értetődő volt, hogy Ivan Gasparovic szlovák elnök találkozott a szlovákok magyarországi közösségeivel a Pilisben. Mint ahogy minden más esetben, a diplomácia valamennyi szabályát a komáromi látogatás előkészítése és lebonyolítása során is pontosan betartottuk. Ami megnyilatkozásaim tartalmát illeti, azoknak a nem elfogult és valóban jó kapcsolatot kívánó szlovákok csak örülhetnének. Megszólalásaimat fölvevük, olvashatók hivatalom honlapján. A Benes-dekrétumok megerősítéséről a szlovák televízió kérdezett. Természetesen megismételtem elítélő véleményemet, amely összhangban áll az európai normákkal, és amelyet a szlovák elnökkel és a nemzetközi sajtóval már korábban közöltem. Mivel a szlovák kormánypártot többek között a Benes-dekrétumokat megerősítő határozat miatt és szélsőségesen nacionalista koalíciós partnere miatt továbbra sem vették vissza az Európai Szocialista Pártba, talán ezt a friss kudarcot próbálják ellensúlyozni a szintén nem európai nyilatkozatokkal.

– *Nem került két tűz közé azzal, hogy az EBESZ kisebbségi főbiztosa levélben figyelmeztette: a kettős állampolgárság károsíthatja a szomszédos államokkal való viszonyt?*

– A Népszabadságban ismertetett levelet az EBESZ titkársága bizalmas jellegűnek nevezte, és nem volt hajlandó kommentálni. Természetesen a levélről én sem nyilatkozom. De emlékeztetni szeretnék arra a nyilvánosság előtt is ismert tényre, hogy Szerbia nem kifogásolja a magyar állampolgárság megnyitását a vajdasági magyarok számára. Tadic elnök éppen azért jött el Szabadkára látogatásom estéjén, hogy ezt

együtt jelentsük be a sajtónak. Ez a gesztus is pontosan azt fejezte ki, hogy ha létrejön egy ilyen megoldás, akkor az a két állam megegyezésén alapul majd.

– *Ciklusa elején azt mondta, hogy a magyar nemzetpolitika újragondolása elodázbatalanná vált, jóllehet ennek még a szempontjai sem állnak készen. Változott-e a helyzet?*

- Jelentősen, ugyanis több konferenciát szerveztünk határon túli értelmiségiek részvételével. Ezeken végiggondoltuk a tömbben és a szórványban élők helyzetét, az oktatásban rejlő lehetőségeket, illetve ehhez kapcsolódóan az autonómiakoncepciókat. Készülünk foglalkozni a gazdasági kapcsolatok jelentőségével, a közlekedésben rejlő lehetőségekkel. Mindezeket egy nemzetpolitikai koncepció formájában fogom összesíteni és felajánlani. Ez az elnöki periódusom harmadik éve, nem várhatok tovább.

Beszéd a Duna Televízió 15 éves fennállásának alkalmából rendezett ünnepségen

Budapest, 2007. december 12.

Tisztelt Ünneplő Közönség, Hölgyeim és Uraim!

Tíz évvel ezelőtt a Duna Tv vendégkönyvében már gratuláltam ahhoz, hogy a Duna Televízió kitartott eredeti küldetése mellett. Értéket és minőséget közvetített a Kárpát-medence, majd később az egész világ magyarsága számára.

Amikor a Duna Tv elindult, csak állami, közszolgálati televíziók voltak Magyarországon, és a monopolhelyzetben lévő adók feletti politikai befolyásért ádáz harc dúlt. A médiaháború majdnem megakadályozta a Duna Tv megalapítását. Azután hamarosan megjelentek a kereskedelmi televíziók, és a politikai irányzatok kiépítették a maguk birodalmát. A közszolgálati médiumokkal szembeni követelmények nem változtak, de ebben a környezetben – éppen az ellentét erejénél fogva – még erőteljesebben kirajzolódtak vonásaik. A kötelező pártatlanságnál és kiegyensúlyozottságnál talán még fontosabb a tartalmi kontraszt. Itt nem szenzációk töltik ki a híreket, nem szappanoperák, vetélkedők, bűnügyi és akciófilm-sorozatok futnak; nem a rövidség és leegyszerűsítés a fő szempont. A közszolgálati média mellett nem reménytelen vállalkozás, és nem vert sereg. Büszkén vállalhatja az ellenkultúra szerepét a bulvárral és a pusztá szórakoztatással szemben – ha képes megtalálni korszerű nyelvét. A Duna Televíziót sajátos feladata végül is segíti ebben, hiszen az általános profilú köztelevíziókat sokkal inkább fenyegeti az engedelmények csapdája. Ennek a csatornának azonban egyértelmű a küldetése: az összmagyarság szolgálata, az összetartozás erősítése. Azonban e téren is alapvető változások történtek a Duna Tv tizenöt éve alatt. Elmúlt az a korszak, amikor a még egyöntetűnek elképzelt határon túli magyarság intézményeinek feltámasztása folyt, budapesti központtal és támogatással. Az akkor még egyedüli Duna Televízióknak jutott az egységes és központi médium szerepe. Már 12 millió magyar él az Európai Unióban belül, és megkezdődött a fizikai határok eltűnése is. Ugyanakkor világossá vált, hogy az egyes közösségek helyzete és önképe is nagyon eltérő, s a magyar társadalmak még az egyes országokon belül is változatosan tagoltak.

Az anyaországhoz való viszony is változik. Ma a magyar nemzetet több országban élő, több központú, regionális kulturális nemzetként kell felfognunk. Ezt elfogadva még fontosabb a Duna Televízió missziója. Közvetítő szerepe három irányban egyaránt fontos. Az első két irány abból adódik, hogy a nemzettudatnak legalább annyira szüksége van a határon túlról az anyaországba irányuló információra, mint az innen kifelé közvetítettre; de a harmadik irány is nélkülözhetetlen, hiszen az egyes, önálló karakterű nemzetrészeknek

hasonlóképpen szükségük van tájékozódásra egymásról. Ha ehhez hozzávesszük a távolabb, mind az öt földrészen élő magyarok igényét, akkor elmondhatjuk, hogy a Duna Tv abban az értelemben „világ-adó”, ahogy gyermekkorunkban, éppen fordítva, világvevő rádióról beszéltünk. S a Duna Tv a műholdas adás mellett az Internetes változatban is elérhető.

A híreken és a kultúrán kívül a magyarság összetartozását másként is tudja szolgálni a csatorna. Emlékezzünk 2005 augusztusában az Összefogás Napjára, amikor a Duna Tv egész napos műsorát megváltoztatva adományt gyűjtött a székelyudvarhelyi árvízkárosultaknak.

A regionális magyar identitásnak felel meg a Duna Tv szervezete: saját stábját működteti (Ausztriát kivéve) minden szomszédos országban, van, ahol több helyen is, sőt, Erdélyben például három stúdiót tart fenn. Ez a közvetlen, élő kapcsolat, az első kézből vett információ pótolhatatlan értéke a csatorna hírműsorainak. A teljes régió magyar közéletéről legtöbbször csak innen kaphatunk képet. A Duna Tv szoros kapcsolatai a helyi magyar televíziókkal, együttműködése az adott ország partner, vagy technikai háttérrel nyújtó televízióival, a kisebbséget nem elzárkózás-ként megelőző felfogása egyúttal regionális, és immár nem nosztalgikus közép-európai identitást is formál. Örömmel állapíthatjuk meg, hogy a Duna Tv a hírműsorokon kívüli kínálatát is ebben a szellemben, a nemzet egysége és európai identitása jegyében alakítja. Más magyar nyelvű adásokkal összehasonlítva sokkal több itt az európai film, és ezen belül is hangsúlyos a közép- és kelet-európai filmtermés bemutatása. Példamutató szerepe van a Duna Tv-nek a magyar dokumentumfilm életben tartásában. A rohanó felületesség elsorvasztja még az igényt is az elmélyülésre – míg a Duna Televízió a dokumentumfilmekkel éppen az igényességet tartja fenn.

Karácsony közeledvén végül hadd emlékezzem meg a Duna Televízió szép karácsonyi körkapcsolásáról, amellyel az öt földrész magyarjait köti össze, hogy egyszerre és együtt köszönthessék a karácsonyt és minden magyart. Ezt a köszöntést szeretném ma este megelőlegezni, de most a Duna Televízió számára.

Beszéd a XII. Csángó Bál ünnepélyes megnyitóján

Budapest, 2008. február 2.

Tisztelt Bálozók! Hölgyeim és Uraim!

Farsang van! Azért jöttünk össze, hogy táncoljunk, énekeljünk és mulassunk – és hogy együtt legyünk, örüljünk egymásnak. Hiszen a táncalkalom ősidők óta az egyik legfontosabb közösségi intézmény.

Ez már a tizenkettedik csángó bál. A Petőfi csarnok most is megtelt, ez a bál töretlenül népszerű. A csángó bál nem olyan, mint a többi nagy rendezvény. Nem a gazdagok felvonulása és a hiúság vására, hanem akik ide eljöttek, vidámságban és szeretetben vannak együtt. Már délután elkezdődött a bál a kicsik táncházával, és a felnőttek majd folytatják hajnalig.

Együtt vagyunk – mondtam –, mindenek előtt azokkal, akik eljöttek a különböző csángó vidékekről, főleg Moldvából és Gyimesből, hogy nekünk muzsikáljanak. Szívből köszöntöm őket, valamint azokat a csángókat is, akik kijöttek Magyarországra dolgozni, és akik közül sokan szintén itt vannak. Ez az együttlét azt is kifejezi, hogy máskor is, mindig együtt vagyunk a csángókkal, kiállunk mellettük, és segítünk.

A csángók kultúrája, nyelve, zenéje, táncai és viselete a magyar kultúrának egy szépséges része – és tegyük hozzá, a legveszélyeztetettebb része is. Hiszen a moldvai csángóknak még magyar voltát is kétségbe vonták és vonják, s még a katolikus egyház sem állt melléjük, sőt.

Pedig meg kellene hallani annak a pusztinai asszonynak a szavát, aki ezt mondta: „Jobban tudok románul imádkozni, de akkor a fejem máshul van, s mikor mondom magyarul, az belemegy a szívembe.”

Kallós Zoltánt Domokos Pál Péter könyve indította el Moldvába, hogy lészpedi tanítóként, majd titkos és nyílt gyűjtőutakon mindent megtegyen a csángó népi kultúra megismeréséért és fennmaradásáért. A mi nemzedékünk itthon, Magyarországon Kallós Zoltán gyűjtéséből, a Balladák könyvéből ismerhette meg e kincs egy részét. Harmincöt évvel később Kallós Zoltán ezt írta be az én régi példányomba: „Ennek a könyvnek minden betűjéért, véres verejtékkel, sok magaláztatással és szabadságommal fizettem.”. Ezért ma köszönetet kell mondanunk neki, továbbá a tanítóknak, papoknak, és mindenkinek, akik támogatják a moldvai csángókat identitásuk megőrzésében – de mindenek előtt azoknak, akik ott élnek, és ragaszkodnak magyar nyelvükhöz.

Egy másik mondatra is nagyon érdemes odafigyelnünk.

Úgy szeretjük a csángókat, ahogyan őrzik a hagyományt – mondta valaki Pesten Nyisztor Tinkának. Akkor ne szeresse a csángókat – volt a válasz –, mert ők nem őrzik a hagyományt, hanem benne élnek valamiben. Ez nem őrzés. Meg kell érteni, hogy itt fejlődni akarnak, újítani.

Nemcsak a csángók, hanem a Magyarországon kívüli összes nemzetrészes élete gyökeres változásokon megy át, mind a tömbmagyarságban, mind szórványban – mint ahogy az anyaország társadalma is változik. Ezekre a változásokra tekintettel kell terveznünk a közös jövőt, ha van bennünk közös akarat arra, hogy együtt folytassuk azt, amit a magyar nemzet örökségeként kaptunk.

A mai nap azonban nem a töprengés és a keseregés ideje, hanem itt az alkalom, hogy ezt a közösséget vidáman, zenében, táncban megéljük. Következzék hát az ünnepi műsor, és azután kezdődjék a táncház!

Mindenki mulasson jól!

Interjú az Info Rádióknak (részlet)

2008. február 7.

– *A magyar külpolitika jelentős eseménye volt, hogy az ország csatlakozott a schengeni övezetbe, ami a határon túli magyarokat nagyon sokféleképpen érinti, hiszen nagyon sokféle helyzetben élnek a magyarok a határon túl. Ön szerint mi a magyar politika feladata az új helyzetben a határon túli magyarsággal kapcsolatban?*

– A schengeni határnyitás következményei rendkívül pozitívak a szlovákiai és a szlovéniai magyarság számára. Tegyük hozzá Burgenlandot is, bár ott nagyon alacsony a szórványmagyarság lélekszáma. A Romániában élő magyarok számára előbb-utóbbi megnyílnak a határok, de maradt két ország Délvidék és Ukrajna, ahol nem tudjuk, mit hoz a jövő. Semmiképpen nem szabad megengedni, hogy a határon túli nemzetrészek közül ez a kettő hátrányosabb helyzetbe kerüljön. Ukrajnával az unióban úttörő módon sikerült megkötöni a kishatárforgalmi egyezményeket, amelyeket az ottani magyarság – mint ezt tapasztaltam két héttel ezelőtt személyesen is – pozitívan vett, tudnak vele élni, és azt is tudják, hogy ennél többet pillanatnyilag nem nagyon tudunk elérni. Ha őket technikailag is könnyen át tudjuk engedni a határon, nemcsak a papírjaik lesznek meg, akkor a velük való kommunikáció a körülményekhez képest megoldott.

A délvidékieknél az a helyzet, hogy ők elutasították a hasonló kishatárforgalmi egyezményt, mondván, hogy rájuk nézve ennek több hátránya lenne, mint előnye. Megígértem nekik már jóval korábban, hogy támogatom azt a követelésüket, hogy kaphassanak magyarországi letelepedés nélkül magyar állampolgárságot. Ezt az ígéretemet tartom. Tárgyaltam az érintett elnökökkel, a szerencsére a következő öt évben is elnöklő Borisz Tadic szerb államfővel, a szerb miniszterelnökkel és a horvát elnökkel is. Maga Tadic elnök jelentette be Szabadkán, hogy ezzel a megoldással egyetért. Most csak a magyar részen múlik, hogy hajlandók volnánk-e ezt a kedvezményt megadni.

– *És hogyan látja a magyar részt?*

– Annyit tudok, hogy az Országgyűlés készül ötpárti egyeztetést kezdeményezni erről a témáról. Ezzel szemben azt lehet felhozni, hogy Szerbia előbb-utóbb meg fogja kapni a vízummentességet, de hát én úgy látom, hogy az nem a közeljövőben lesz. Addig is ez mindenképpen megoldás a délvidéki magyaroknak, és én nem látom olyan hátrányait, hogy ezt ne lehetne egy kétoldalú egyezménnyel és egy magyar törvénymódosítással igen gyorsan megoldani.

– *A schengeni szabályok értelmezésén túl, ön szerint milyen feladatai vannak a magyar politikának, hogy a magyar közösséget a Kárpát-medencében összetartsa?*

– Az elnökségem egyik programja volt az egységes magyar nemzet képviselése. Nem politikai képviselése, hanem annak a koncepciónak a képviselése, hogy a magyar mint kulturális nemzet, mint történelmileg kialakult identitás megmaradjon. Ez nem kötődik a mindenkori államhatárokhoz, viszont attól függ, hogy van-e ebben a közönségben valóban közös akarat arra, hogy továbbvigye azt az együttműködést, amit a történelemből örökségül kapott.

Ez azt is jelenti, hogy Magyarországnak föl kell adnia a sokszor még a Trianon utáni időkben, a húsz-harmincas évekből táplálkozó illúziókat, hogy politikai egység teremthető meg. Világosan kell látni az illető nemzetrészek és az általuk lakott területek történetét is, hogy Erdélyben már a XVIII. században román többség volt, noha nálunk ezt nem nagyon tudják. Kell tudni, hogy melyek voltak a tót vármegyék, amelyek mindig is ezen a néven szerepeltek, már a XVI. században, és nem voltak magyarlakta vidékek. Tudni kell, hogyan változtak a nyelvhatárok a XVIII-XIX. században. Sok mindent kell ahhoz tudni, hogy az ember elfogulatlanul, reálisan, ugyanakkor optimistán szemlélje, hogy az a nagyrészt kompakt magyarság, a szórványok, a Székelyföld identitását és a jövő alakítását tekintve egységes maradjon.

Ehhez azt is számításba kell vennünk, hogy ez nem képzelhető el úgy, hogy majd központosítva, Budapestről irányítjuk őket. Ezt csak úgy lehet elképzelni, hogy most már a magyarság többfajta társadalomra oszlott többfajta központtal, amelyeknek megvan a saját politikai kultúrájuk is. Ha valaki Kolozsvárról vagy Marosvásárhelyről politizál, annak alkalmazkodni kell a bukaresti stílushoz és az ottani módhoz. Az anyaországból ki tudja elképzelni, milyen kisebbségben élni, milyen kihívás a csángó bállal kapcsolatban említett kettős tudat, kettős félelem? Ezek nagyon bonyolult és nehéz kérdések, nem kell azt képzelni, hogy mi, akik itthon megvagyunk magunkba zárkózva, pontosan tudjuk.

Hiába vannak különféle kormányzati elképzelések, nem világos előttem, hogyan képzelik ezt a plurális központú, de mégis együttműködő és mindenképpen egységes jövőt építő magyar nemzetet. Amennyire lehet, én hozzájárulok az elnöki hivatalban tartott konferenciákkal, a határon túli útjaimmal. Nagyon remélem, hogy a magyar közhangulat és a politikusok szemlélete is változik az elnökségem végére.

– *A magyar külpolitikában talán a legtöbb vita az Oroszországgal kapcsolatos viszonyt érinti. Sokan azt mondják, hogy le kell számolni azzal az elavult gondolattal, hogy Magyarország valamiféle összekötő kapocs a Nyugat és Oroszország között. Mások azt mondják, hogy ez nagyon fontos a magyar külpolitikának. Ön hogyan gondolkodik erről, és mit gondol Oroszország az utóbbi években tapasztalható erőteljesebb pozíciószerezési kísérleteiről a térségben?*

– Teljesen nyilvánvaló, hogy Oroszország építi a pozícióit, és óriási súlya van mint nyersanyagszállítónak, mint katonai nagyhatalomnak, mint világpolitikai szereplőnek, mint a Biztonsági Tanács vétójoggal rendelkező tagjának. Nevetséges lenne, ha nem vennénk róla tudomást, ugyanakkor az Európai Unió

tagjaként kell az Oroszországhoz való viszonyról is gondolkodnunk, és nekünk elsősorban nem Magyarország és Oroszország kétoldalú viszonyán kell dolgoznunk, hanem hogy az unió milyen helyet foglal el a nagyhatalmak között, az Amerikához, az Oroszországhoz, a Kínához való viszonyban.

– *Tehát nem híd, hanem hídfőállítás.*

– Én nem szeretem ezeket a vizes hasonlatokat, sem a kompot, sem a hidat. Mi itt vagyunk lehorgonyozva a Kárpát-medencében, és itt is maradunk. Ezekkel a kérdésekkel nagyon józanul, pragmatikus alapon és az új szövetségi kööttségünket figyelembe véve kell foglalkoznunk.

Üzenet a *Veszélyeztetett Örökség – Veszélyeztetett Kultúrák* című bákói nemzetközi tudományos konferencia résztvevőihöz

2008. május 8.

Tisztelt Konferencia! Hölgyeim és Uraim!

Európa egyesül, de nem uniformizálódik. Mint ahogy az élővilágét is, Európa tartalékát és jövőjét is a sokféleség hordozza. A szubszidiaritás, a regionalizmus és a demokrácia alapelveiből következik, sőt érvényesülésük próbája az európai szervezeteknek a kis és veszélyeztetett nyelvekre és kultúrákra irányuló figyelme. Elválaszthatatlanok ettől azok az erőfeszítések és jogi dokumentumok, amelyek a kisebbségi népcsoportok és kultúrák védelmét és fennmaradásukat szolgálják.

A moldvai csángó kultúra a középkori európai kultúra gyöngyszeme, az európai katolicizmus keleti végvára. Nincs még egy olyan népcsoport, mely szokásaiban, viseletében, énekeiben, ily híven őrizné az európai középkor világát. A csángók vallásos népi énekeiben ma is megtaláljuk a gregorián dallamokat, itt még ma is él a középkori Európában elterjedt műfaj, a ballada. A csángók azonban egyszersmind a kulturális értelemben vett magyar nemzet részei. Elszigeteltségükben megőrizték a magyar népzene legrégebbi rétegeit, és a magyar nyelv egy évszázadokkal ezelőtti állapotát.

A csángók nyelve, zenéje, táncai, viselete a magyar kultúrának nemcsak egyik legszebb része, de a leginkább veszélyeztetett része is. Hiszen a moldvai csángóknak még a magyar mivoltát is gyakran kétségbe vonják, és rendkívüli asszimilációs nyomásnak voltak és vannak kitéve. Templomaikban soha sem imádkozhattak, iskoláikban egy rövid időszaktól eltekintve sohasem tanulhattak magyarul. A folyamatosan megfogalmazott igény ellenére Moldvában ma sincs sehol lehetőség a magyar nyelven történő misézésre. Az anyanyelvi oktatással kapcsolatosan ugyanakkor öröndetes tény, hogy egyre növekszik a magyar nyelvű képzésben résztvevő gyermekek száma. Ugyanakkor aggasztónak tartom, hogy a magyar nyelv oktatásának finanszírozása szinte kizárólag magyarországi támogatásokból folyik, abban a román állam nem vállal szerepet.

Természetesen nem önmagában archaikus európai vagy magyar kulturális kincsek megőrzéséről van szó, hanem egy szigetként elhelyezkedő nemzeti kisebbség létéről, fennmaradásáról. A csángó népi kultúra gyűjtése, publikálása sokáig hivatalos ellenállásba ütközött. Az én nemzedékem számára megrázó felfedezés volt Kallós Zoltán gyűjtése, a *Balladák* könyve. Harmincöt évvel később, tavaly ezt írta be Kallós Zoltán az én régi példányomba: „Ennek a könyvnek minden betűjéért, véres verejtékkel, sok megaláztatással és

szabadságommal fizetem”. Ezért ma köszönetet kell mondanunk neki, továbbá a tanítóknak, papoknak és mindenkinek, akik támogatták a moldvai csángókat identitásuk megőrzésében – de mindenk előtt azoknak, akik ott élve ragaszkodtak magyar nyelvükhöz.

Ez a konferencia azonban a változást jelzi. Örülök, hogy az Európa Tanács moldvai csángókról szóló ajánlásainak megfelelően magyarországi és romániai civil szervezetek segítségével és közreműködésével itt, Bákóban, nemzetközi részvétellel valósulhatott meg ez a konferencia. Az előadások a csángó kérdést szélesebb összefüggésekbe ágyazzák. Hallhatunk rokon problémákról más országokban, illetve más kisebbségek helyzetéről. Történelmi, néprajzi, nyelvészeti és politikai szemszögből is megvilágítják az előadók a csángók „veszélyeztetett örökségét”. A tudományos párbeszédre nagy szükség van ahhoz, hogy a politikusok objektív ismeretek alapján döntsenek, és hogy a nagyközönség is így tájékozódva formáljon véleményt. Ha a tudomány értéktrendje érvényesül, hozzájárulhat a konfliktusok feloldásához. Nem kevésbé fontos, hogy csángók és elkötelezett segítők a helyzetet egy alapos tudományos vita tükrében, és tanulságaival együtt is lássák.

A csángók ügye nem korlátozódhat a népi kultúrára. Megmaradásukat nem az szolgálja, ha rezervátumként „őrzik a hagyományt”. Ők valóban benne élnek még egy hagyományosabb világban, de nyilván összhangba akarnak kerülni a korrallal. A legfontosabb, aminek megőrzése létüket jelenti, a magyar nyelv használata.

Nemcsak a csángók, hanem a Magyarországon kívüli összes magyar nemzetrész élete is gyökeres változásokon megy át, mind a tömbmagyarságban, mind szórványban – mint ahogy az anyaország társadalma is változik. Ezekre a változásokra tekintettel kell terveznünk a közös jövőt, ha van bennünk közös akarat arra, hogy együtt folytassuk azt, amit a magyar nemzet örökségeként kaptunk.

Üzenet a Határon Túli Magyar Színházak XX. Fesztiváljának alkalmából

2008. június 19.

A nemzeti összetartozás, az annak átéléséért napra nap vívott küzdelem jubileumát üljük ma. Egy pillanatra felejtsük el a huszadik találkozó előkészületeinek nehézségeit, az időjárás okozta izgalmakat és a következő tíz nap előadásaira való várakozás feszültségét. Majd két évtized elégedettségével és örömeivel tekintünk vissza az I. Nemzetiségi Színházak Találkozására, amit 1989. június 23-29. között még a kisvárdai November 7. téren rendeztek meg, és az azóta lezajlott tizenkilenc színházi találkozóra.

A Csehszlovákia, Szovjetunió, Románia és Jugoszlávia ölelésében útjára indult Kisvárdai Fesztivál ma, Csehszlovákia, Szovjetunió és Jugoszlávia felbomlása után, Ukrajna és az Európai Unió tag- és társult államai részvételével, Európában valóban egyedüli kezdeményezésként él. Sőt: élni akar és élni képes!

E hatalmas közös elszánás és munka motorja a nemzeti összetartozás érzése, a Fesztivál ennek hiteles kifejeződése. A színház képes a leírt, elolvasható szöveg sokszoros erővel történő megjelenítésére. Így ad új életerőt a magyar nyelv és kultúra összetartó erejének, a nemzeti összetartozásnak.

A Határon Túli Magyar Színházak Fesztiválja már kialakult hagyománnyá vált, intézmények, saját irodalom veszi körül. Az idén műsorra tűzött több mint negyven színdarab mellett, holnap mutatják be Darvay Nagy Adrienne második könyvét a fesztiválról, de további könyvbemutatók, kávéházi beszélgetések sora, táncszínház és gyerekműsorok várják a nézőközönséget. Olyan igazodási ponttá vált ez a rendezvénysorozat, amely már nemcsak, sőt, elsősorban nem egy nemzetközileg is elismert kulturális fesztivál, hanem a magyar nemzet határon túli és inneni része egységével és ennek az egységnek a működésével kapcsolatos elgondolások és elvárások találkozása is.

Beszéd Szent István Ünnepeén Beregszászon

Beregszász, 2008. augusztus 19.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Meghatottan és örömmel állok itt, látva, hogy ilyen sokan eljöttek ünnepelni Szent Istvánt, ma, itt Beregszászon. Hiszen minden ünnepnek az a lényege, hogy együtt vagyunk. Felidézünk egy egykori eseményt, és újra átéljük; felidézünk egy egykori személyt, és átéljük vele való kapcsolatunkat, azonosságunkat.

Az ünnep természete szerint közösségi. Amikor megjelenítjük István király tetteit, és örülünk annak, hogy ő a mi szentünk, a mi királyunk, egyben örülünk annak is, hogy megmaradtunk, együtt vagyunk. Ha az együttlét felemelő érzése és múltunk idézése az ünnep lényege, akkor hadd mondjam azt, hogy nemzetnek lenni nagyon hasonlít ehhez. Hiszen a nemzetet is a közös múltunk és gazdag örökségünk teszi azzá, ami. Ezt őrizzük, ezt az örökséget idézzük fel ünnepélyesen, tesszük jelenvalóvá és azonosulunk vele. Ez alkotja a nemzetet, együtt azzal a közös akarattal, hogy meg kívánjuk őrizni az örökséget, folytatni akarjuk azt, amit Szent István ránk hagyott. Ezért mondta nagyon szépen, több mint kétszáz évvel ezelőtt egy angol filozófus: a nemzet a holtak, az élők és a még meg nem születettek egysége. Gondoljunk ebbe bele, ez a magyar nemzet is, és ne engedjük el se a múltunkat, se a jövőnket. Éppen ez az értelme annak, hogy ma Szent Istvánt ünnepeljük itt közösen, Beregszászon, mint ahogy azt az egész világon ünnepli minden magyar, hiszen ez a nap a magyarság megtartó ünnepe is.

Idézzük föl Szent István nagyságát! Neki köszönhetjük azt, hogy megmaradtunk. Nem kell most felsorolni az ő nagy tetteit, hiszen mindenki tudja, hogy egy modern államot alapított meg Európában, hogy a magyarságot a keresztény hitre térítette. De azért ki kell emelni, hogy olyan szilárd struktúrát hozott létre, amely a megerendszertől kezdve az egyházszerzésig kibírt ezer évet, és tart még sokáig szilárdan. Azt is fel kell idézni, hogy perspektívát adott a magyarságnak, bevezette Magyarországot Európába azzal is, hogy bekapcsolta a nagy kereskedelmi útvonalakba kelet és nyugat között, hogy törvényeket alkotott, hogy jobbiztonságot teremtett, hogy a katonaságot modernizálta, hogy idegen kézműveseket hívott be. Harmincnyolc évnél uralkodása alatt egy új országot teremtett, s amikor meghalt, egy egész más népet hagyott maga után, mint amikor elkezdte uralkodását.

Legalább ennyire emlékeznünk kell az ő emberi nagyságára: nemcsak nagy államférfi volt, de kiváló ember, aki mindazt a kegyességet, erkölcsöt, amit az intelmeiben hátrahagyott, gyakorolta. Ő valóban

olyan ember volt, akinek a rendkívüliségét már a kortársak is elismerték, hiszen tudjuk, hogy már életében boldogságosnak nevezték, ami annak idején a szentet jelentette. Amint meghalt, az egész nép szerette volna őt a legmagasabb tisztességben tudni, a szentek seregében.

Jóllehet, voltak nagy királyaink utána is. Például Szent László és Hunyadi Mátyás, az igazságos. Mi maradt fenn Szent László emlékezeteként? A vitézség. Milyen kép maradt Mátyás után, akit a nép szeretett? Okosság, igazságosság, népmesei csalafintaság. Nagy Lajosról? Magyarország nagysága. De a fenségességet, ami Szent Istvántól sugárzik, azt csak ő, az első királyunk jeleníti meg. Ez az, amit a nép megérezett, s átélte, amikor Szent László uralkodása alatt Fehérvárott a Bazilikában csodáért könyörögtek. Szent István egyetemes király volt. A Kárpát-medence egész népét összefogta, mind a két egyháznak, a nyugati és a keleti egyháznak is szentje lett. Éppen ezért erősödünk meg az ő példáján.

A magyar nemzet, amely tőle megkapta szilárd állami keretét, hogy megmaradjon, persze nem változatlan. A nemzet, mint mondtam, nemcsak a holtak, hanem az élők és a jövőbeli nemzettagok egysége is. A nemzet mindig egy terv, amit meg kell valósítani, állandóan meg kell újítani. Gondoljunk arra, Szent István óta milyen sok alakot vett a magyar nemzet, milyen sokfajta államban élt, mikor melyik része volt jó vagy balsorsban. A tatárok szinte kiirtották az országot, és egy dalmáciai várig szorult vissza a magyar király. A törökök elfoglalták az ország közepét, Buda török város lett, és így sorolhatnánk végig a történelmet. De mindig volt valahol egy magyar királyság, volt egy olyan központ, ahonnan újra felépülhettek a megtartó intézmények és kiindulhatott az újjáépítés. És ezt vessük jól eszünkbe! Itt, Kárpátalján nyolcvan év alatt hányszor változott az impérium!

A határok változhatnak ugyan, de a magyar nemzet megmarad. Ez független a határoktól. Akik magyarok akarunk maradni, legyünk bárhol, magyarok is fogunk maradni.

Persze a nemzeti identitás megőrzése manapság nem megy úgy, mint amikor be lehetett zárkozni egy-egy faluba, az ősi életmódba, folklórbá. Így talán törzsek fönnek tudnak maradni, de nemzet nem. Egy nemzetnek ahhoz, hogy fennmaradjon, korszerű intézményekre van szüksége. Egy teljes társadalmat kell képeznie. Különösen fontos ez azon nemzetrészek számára, amelyek Magyarország határain kívülre kerültek. Ez a fő mondanivalója ennek a megemlékezésnek is: alkossatok intézményeket és őrizzétek meg a meglévő intézményeinket! Az a kisebbség, amelyik csak a nyelvét képes megtartani, a jövőben biztos nem fog tudni megélni. Az a kisebbség tud csak fennmaradni, ha Magyarországon kívül él, amely egy teljes társadalmat képez: megvan az anyagi ereje, vállalkozói, munkáskezzei, megvan a szellemi ereje, az értelmisége, megvannak iskolái, megvannak a templomai, megvan az összes olyan politikai intézménye, amely érdekeit képviseli.

Kárpátalja ebből a szempontból szerencsés helyzetben van, hiszen megvannak még a magyar iskolák, megvannak a templomok, és vannak politikai pártok is. A legfontosabb, hogy ezek megmaradjanak. Jól tudjuk, hogy a magyar iskolákat milyen veszély fenyegeti. Jól tudjuk, hogy miniszteri rendelet született arról, hogy a magyar iskolákat kétnyelvűvé kell alakítani. S ki tudja a további sorsukat?. Tapasztalhattuk számtalan helyen, más határon kívüli közösségeknél, hogy a kétnyelvű iskola a nyelv elvesztésének az iskolája. Természetesen megértem, ha azt mondják, könnyű Magyarországról üzenni, hogy őrizték meg az iskolákat és küldjétek magyar iskolába a gyerekeket. Megértem annak a szülőnek a dilemmáját, aki azt mondja, boldoguljon a gyerek, menjen ukrán iskolába, akkor majd tovább jut. De ha ukrán iskolába adják, annak a gyereknek a gyerekei már nem fognak tudni menni semmilyen magyar iskolába, csak az ukrán iskolába.

Őrizték meg a magyar iskolákat! Én mindent megteszek a tárgyalásaimon, és a magyar kormány is mindent megtesz az elkövetkező üléseken, a kisebbségi vegyes bizottsági üléseken annak érdekében, hogy a nagy nehezen kivívott önálló magyar iskolarendszer, az elemi iskolától kezdve egészen a főiskoláig megmaradjon. Ez azonban nem sikerülhet Önök nélkül, ezért ismételtlen kérem közreműködésüket, hogy mindez fönmaradhasson. Büszkesége lehet a kárpátaljai magyarságnak, hogy egyetemi oklevelet nyújtó főiskolája van itt, Beregszászon – de ez is abból táplálkozik, hogy vannak magyar elemi és középiskolák.

Épp ilyen fontos, hogy az összes kulturális egyesület és politikai szervezet is működhessen. Sajnos a legutóbbi alkotmányreformmal megszűnt az egyéni parlamenti képviselők választásának lehetősége. Ezzel a kisebb nemzetiségek, amelyek létszámuk miatt nem tudnak a parlamenti küszöböt átlépő pártot alapítani, elesnek a képvisellettől. Magyarország szorgalmazza, hogy a magyarhoz hasonló létszámú nemzetiségek is parlamenti képviselőkhöz jussanak.

Szólni kell az anyaország és az országon kívüli magyar nemzetrészek közötti kapcsolatról is. Sosem használom sem a határon túli magyarok, sem a határon túli kisebbségek megjelölést, mert meggyőződésem – és ezért vagyunk itt, ezért ünnepeljük itt Szent Istvánt –, hogy a magyar nemzet, amelynek egy része a magyar határokon belül, a másik kívül él, egységet alkot. Ez a közösség itt, Kárpátalján nagy és kompakt magyar közösség. Persze vannak nagyobbak, Romániában másfél millió, Szlovákiában hatszáz-ezer, de a kárpátaljai magyarság egy nagy létszámú, jelentős és erős közösség, éppúgy, mint a délvidékiek.

Erre a valóban jelentős lélekszámú és erős közösségre a magyarságnak szüksége van, mindnyájunk elemi érdeke, hogy fennmaradjon. Kérem Önöket, hogy ezzel az öntudattal éljenek. A magyarok az ukrán népességben nagyon kis hányadot alkotnak, s a nagy nemzetiségekhez képest első látásra nincsen nagy szava. De igenis szava van azért, mert van anyaországa, amely támogatja Ukrajnát abban, hogy csatlakozhasson az Európai Unióhoz, hogy megkapja a szabad jelzést a NATO felé. Ez egy olyan helyzet, amelyben Magyarország képes az Önök véleményét, a kárpátaljai magyarság szavát is nyomatékosan

képviselni. Ugyancsak meg tudja tenni azt a Magyar Köztársaság, hogy az Európai Unióban napirenden tartja a nemzetiségi kérdést, napirenden tartja a nyelvi és nemzeti kisebbségek jogainak érvényesítését, egészen a kollektív jogok elismertetéséig, ahol lehet, egész az autonómiáig. Célunk, hogy ezeket Európai Unió támogassa.

Meggyőződésem, hogy az egyetlen jövőbe vezető út, ha együtt vagyunk, ha az anyaország és a határon túli részek nemcsak tartják a kapcsolatot, de közös jövőképet, stratégiát dolgoznak ki. Persze ezt nem lehet úgy megvalósítani, hogy Budapest diktál. Most éppen olyan korszakot élünk, amikor a magyarságnak sok központja van. Belátom, tudom, hogy minden közösség a saját országa stílusában politizál. Más a helyzete ott, ahol összefüggő területen többséget alkot, más, ahol szórványban él. Lehetőségei függnek létszámától, az adott ország politikai kultúrájától. Ehhez alkalmazkodni kell. Alkalmazkodunk is, de az egység a legfontosabb. Arra is buzdítani szeretnék, hogy a nemzetrészek egymás között is tartsák a kapcsolatot. Tartsa a kapcsolatot a kárpátaljai magyar a szlovákiaival, a romániaival, a délvidékivel, akár az amerikaival is, mert egy pillanatig nem szabad lemondani arról, hogy ne egységet képezzünk.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

A magam részéről mindent megteszek, hogy ezt az egységet képviseljem. Nagy örömmel jöttem ide, hogy Szent Istvánt Kárpátalján ünnepeljük. Tavaly Deákiban voltam, Szlovákiában, előtte Kolozsváron mondtam el a március 15-i beszédet. Minden eszközzel szeretném tudatosítani otthon és a környező államokban, hogy mi egységesek, egy nemzet vagyunk. És ez, mint Szent István korában is, mindnyájunkon múlik. Énekeltük bent a templomban, hogy Hol vagy István király, hogy gyászba öltözötten várunk rád, kérdeztük, ó hol vagy magyarok tündöklő csillaga. Ezekkel a 17-18. századi panaszos énekekkel a magyarság szorongatásában fordult Szent Istvánhoz. Én azt kívánom, hogy Szent Istvántól tanuljunk pozitívumot is. Az ő hihetetlen elszántságát, ahogy végigvitte uralkodásának harmincnyolc évét, emberi tragédiával, fia halálával, belső harcokkal. Kibírta, és azt példázta, hogy önbecsüléssel nagyon sokra lehet menni. Szent István nem csatlakozott se a pápához, se a császárhoz, hanem megőrizte Magyarországot szuverénnek és függetlennek, amit rajta kívül akkor csak Franciaország tudott megtenni.

Ő meg tudta ezt tenni. Azt szeretném itt hagyni látogatásom legfontosabb üzeneteként, hogy ne legyünk kicsinyhitűek. Legyen olyan öntudatunk, legyen olyan küldetésstudatunk, mint Szent Istvánnak volt annak idején, és akkor bízhatunk abban, hogy száz év múlva, ötszáz év múlva és akár ezer év múlva is itt leszünk, ahol Szent István kora óta mindig is voltunk.

Beszéd az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulóján a Gloria Victis emlékműnél tartott
ünnepi megemlékezésen, Csíkszeredán

Csíkszereda, 2008. október 23.

Tisztelt Nagygyűlés! Tisztelt Elnök Úr!

Október 23-a nemzeti ünnepünk, minden magyar ünnepe.

Ünnepünk azonban egyetemes is; nemcsak nekünk, hanem más népek, és minden szabadságszerető ember számára ünnep.

1956-ban a magyarországi forradalom ugyanazt mondta ki, amit a szovjetrendszer igájában sínylődő összes európai nép kívánt. Szabadulást az embertelen diktatúrától, az orosz csapatok kivonulását, szólás- és sajtószabadságot, szabad, demokratikus választásokat.

Ezek a követelések, így, szinte szakszerűen felsorolva nem tudják visszaadni azt a határtalan felszabadulást, örömet, azt a reményt, amely azt az október végét oly nagyra tette, hogy abból évszázadokig táplálkozhatunk. Mindennél hatalmasabb volt a végre visszanyert emberi méltóság öröme – s ezzel szemben nem számított semmilyen veszély, semmilyen túlerő, a halál sem. S az emberek magukra találása egybeesett a nemzet magára találásával: a nemzeti egység bizonyosságát érezte mindenki.

Azok, akik nem Magyarországon éltek, s nem vettek részt a forradalomban, ezt érezték meg. Magam is meglepődtem, a világot járva hány emberrel találkoztam az utóbbi években – köztük államfőkkel –, akik örömmel idézték fel akkori, gyermeki vagy fiatalkori lelkesedésüket.

Azoknak pedig, akik a szovjetrendszerben éltek, a magyar forradalom a reményt hozta el. Hátha itt is – Romániában, Szovjet-Ukrajnában vagy a balti köztársaságokban, Bulgáriában vagy Csehszlovákiában – történhet valami hasonló! Itt, Romániában a magyarok és magyarul értők a magyar rádióból azonnal és részletesen nyomon követhették az eseményeket; de a külföldi román rádióadásokból mindenki más is tájékozódhatott. Egy időben jelentek meg röplapok a Bolyai és a Babes egyetemeken; Bukarestben, Craiován és Brassóban is szervezkedtek az egyetemisták. A diákok fogalmazták meg legvilágosabban a politikai követeléseket is. De sokan viseltek fekete szalagot, említették prédikációban a magyar forradalmat. Nemcsak Erdélyben, a Kárpátokon túl is megjelentek a röplapok. Az emberek szabadabban beszéltek. Voltak kisdíákok, akik nekivágtak a magyar határnak, hogy segítsenek a felkelőknek.

Hogy milyen széles volt a nemzetközi szolidaritás a magyar forradalommal a szovjet blokkban is, csak a rendszerváltások után kezdett ismertté válni. Ezt meghatottan és köszönettel vesszük tudomásul. Hiszen nagy kockázatot vállalt mindenki, és sokan hoztak súlyos áldozatot. Öröm számunkra, hogy ezt a szolidaritást viszonzhattuk Romániának az 1989-es forradalom idején. Ezzel az érzéssel, a viszonzás és a közös cél érzésével indult útra segítséggel a teherautók sokasága Magyarországból Romániába. S ismét jó érzéssel tölt el a kölcsönösség és szolidaritás mai megnyilvánulása, Basescu elnök úr részvétele nemzeti ünnepünkön.

Milyen szomorú, hogy az ötvenhatos forradalom hatását a kommunista országokban ma a megtorlás nagyságából mérhetjük le a legkézzelfoghatóbban. Romániában 1956-tól 1965-ig tartottak az ötvenhatal összefüggő perek. A Romania Libera 2006. december 22-i számának melléklete 1460 elítélt nevét tette közzé, köztük 94-en románok. Az „1956 Erdélyben – Politikai elítéltek életrajzi adattára 1956-1965” című könyv több mint ezer magyar elítélt adatait tartalmazza. 61 esetben csoportok ellen folyt az eljárás. A könyv az ötvenhatos magyar forradalommal összefüggésbe hozott román csoportok adatait is közli, 1956-58-ban 17 csoport büntetőpere folyt le, és további 21 román diákot is elítéltek.

Tavaly februári hivatalos látogatásom megrendítő eseménye volt az egykori ötvenhatos elítéltekkel találkozás Bukarestben és Kolozsvárott. Hány életet és családot törtek ketté, milyen súlyos ítéleteket szabott ki a rettegő hatalom szinte semmiért! Hihetetlen, de igaz: 20 halálos ítélet és összesen 14 000 évnyi börtön! Örülök, hogy akkor a magyar állami kitüntetések átadásával tudtam kifejezni hálánkat és nagyrabecsülésünket magyar és román ötvenhatosoknak, s ezt fogom tenni a nagygyűlés után is. Már akkor kértem Basescu elnök urat, hogy a román állam rehabilitálja és kárpótolja az ötvenhatos forradalommal kapcsolatban elítélteket. Mivel ez még késik, megismétlem kérésemet. Az idő múlik, s egyre kevesebben vehetnek elégtételt a földi igazságszolgáltatástól. Ama másik könyvben azonban örökre fel van jegyezve dicsőséges nevük.

A forradalomnak már kitörésének pillanatától halottai voltak, s számuk a harcokban, a civilekre adott sortűzekben, majd a megtorlásokban csak növekedett. Túlságosan közel van, sőt egybeesik a boldogság a gyásszal. Ezért szeretném most ismét felidézni az októberi forradalom pozitív oldalát, kincsét, nagy ajándékát: a nemzeti egységet. Ez olyan örökség, amely megkerülhetetlen, ha '56 mai tanulságairól és folytatásáról beszélünk.

Amikor a szabadság lehetősége megcsillan, mindig rendezni akarják a nemzetiségi viszonyokat is. Történelmi tanulság ez a 19. századból, de így volt 1956-ban, és például a prágai tavasz idején is. Romániában 1956 nyarán már nyilvánosságot kapott a tiltakozás a főleg a Magyar Autonóm Tartományon kívüli magyarság visszaszorítását célzó, diszkriminatív intézkedések ellen. Szeptembertől kezdve különféle

intézkedésekkel próbálták kifogni a szelet a vitorlából. A forradalom után azonban a hivatalos propaganda nemcsak ellenforradalomnak, fasiszta-horthysta terrornak állította be a magyarországi eseményeket, hanem a kapitalista rend visszaállítása mellett Erdély visszakövetelésének teljesen alaptalan vádját is bevitte a köztudatba. A „magyar veszélyre” való hivatkozás azóta is az antidemokratikus gondolkodás sajátja. Másrészt az is beigazolódott, hogy a nemzetiségi problémák megoldására csakis szabad és demokratikus államban van lehetőség. Ez a viszony egyben a szabadság és demokrácia fontos minőségi mutatója is egy adott államban.

1956-ban a nemzet egysége egy nagy, közös, történelmi tetteben nyilvánult meg. A forradalom melletti kiállását a nemzet a határon kívül élő része vérével és sokak szabadságának feláldozásával pecsételte meg. Ezzel lett része '56 csodálatos egységének.

1989-ben és azóta egy újabb, forradalmi változást élünk meg, amely sok tekintetben beteljesítette '56 követeléseit. Újabb hozzájárult ehhez államaink új viszonya az Európai Unióban való közösség révén, továbbá nemzetközi kötelezettségvállalások alapján és a globalizáció viszonyai között. Ebben a helyzetben ismét magunkra kell találnunk; tisztázni kell helyzetünket, elveinket, viszonyainkat a magyar nemzetrészek közt, ezek viszonyát államukhoz és a magyar államhoz is.

Szükség lenne rá, hogy jogászai precizitással kifejtsem, mit jelent, hogy a magyar nemzet mint kulturális nemzet egységet alkot: hogy azonos nyelv, történelmi tudat, azonos kultúra és a magyar identitás által összetartott közösség vagyunk. Hogy a kulturális nemzet egysége nem áll ellentétben azzal, hogy a magyar nemzet különböző politikai nemzetekbe integrálódva él, különböző államok lojális állampolgára. Hogy a nemzetközi jog milyen jogokat ad a kisebbségeknek, és milyen lehetőségeket ad Magyarországnak, mint úgynevezett anyaország számára, hogy a szomszédos országokban élő magyarságot támogassa. Hogy ugyanakkor a magyarságnak ma a Kárpát-medencében több központja van, s e nemzetrészeknek – mint a romániai is – hogyan kell fennmaradásához teljes társadalmat alkotnia és önállóan politizálnia. Hogyan kellene mégis minden nemzetrészünknek együttműködni, mindnyájunk érdekében.

Ez a megemlékezés nem alkalmas mindennek a kifejtésére. De ahogy az 1956-os forradalomból sem a száraz tények, vagy a tudományos elemzések teremtik meg a nemzeti ünnepet, hanem a befogadás és átélés, úgy most beszéljen közös ünneplésünk maga magáért. Szeretném, ha látogatásom a Székelyföldön azt az üzenetet hordozná, hogy a hazaszeretet az egész magyar nemzetet felöleli.

Ismerjük az erdélyi népesség változásait a történelem folyamán. A Székelyföld azonban több mint ezer évig megőrizte népe egységét nyelvében és kultúrájában, és remélem, sőt kívánom, hogy az a jövőben is megbontatlan maradjon. Ez előtt kívánok szeretettel és nagybecsüléssel tisztelni látogatásommal.

Örülök, hogy Basescu elnök úr velünk együtt ünnepli a magyar forradalom napját. Ez azt jelenti, Románia államfője megérti, milyen érték a román állam számára a magyar nemzet itt élő részeinek megmaradása és fejlődése. Reméljük, hogy a román politikai osztály egyre nagyobb része is fogékony lesz erre.

Én szeretem egykor közös hazánk egészét, és szeretem azt is, hogy a Magyar Köztársaságon belül más nemzetek megalkotják és élik a saját világukat. Azt is örömmel veszem, ha Romániából a gyulai gimnáziumba járatják a gyereket. Hiszen akkor ez egy jó iskola! Bizony kár, hogy eltűnt Magyarország egyes részeiről a sváb, vagy a hazatelepítések miatt a szlovák világ. Kár, hogy elmentek Erdélyből a szászok! A magyarok azonban itt fognak maradni, mind a másfél millióan, és adja Isten, hogy sokasodjanak.

A Székelyföldet – és más országok hasonló tömb-magyar vidékeit – ugyan óvja a nemzetközi jog tilalma az etnikai arányok megváltoztatásától. De ez nem elég. Kell hozzá az itteni magyarság gazdasági, politikai és kulturális ereje is. Szükséges másrészt mindannak az előnynek a belátása román részről, amelyet az itteni magyarság gazdaságilag, kulturálisan, továbbá politikai aktivitásával és politikai kultúrájával Romániának jelent. Ha a Székelyföld történelmi egység, és ma is az, méltánylandó az az igénye, hogy gazdasági fejlődéséhez olyan igazgatási keretet nyerjen el, amely ehhez a létező egységhez, és annak fejlődési igényeihez igazodik. A Székelyföld egységes fejlesztési régióvá minősítéséről van szó, amelyet előnyösnek, igazságosnak és támogatandónak tartok.

Ünnepre jöttünk, közös ünnepre. Amikor most fejet hajtunk 1956 hősei előtt, azt kívánom, hogy az akkor rövid időre visszanyert és megtapasztalt emberi méltóság és szabadság maradjon velünk, vezesse lépteinket.

Interjú a Reakciónak* (részlet)

2008. december 10.

– *Négy éve volt a kettős állampolgárságról szóló népszavazás. Ön gyakran keresi fel a határon túli magyar közösségeket, hogy látja, begyógyultak-e már valamelyest az akkori sebek?*

– Komolyan veszem, és viselem azt a felelősséget, amelyet az Alkotmány a határon kívül élő magyarok sorsáért a Magyar Köztársaságra testál. Minden igyekezetemmel próbálok enyhíteni azt a traumát, amelyet a népszavazás a szomszédos országokban élő magyar közösségeknek okozott. Rendkívül mély sebeket ejtett, ezt idehaza ésszel és érzéssel fel sem érik. Szerintem nem kellett volna kiírni a népszavazást: ez az ötlet tipikus példája volt a végig nem gondolt érzelmi politizálásnak. De ha már egyszer egy referendum azt rendelte volna el, hogy a parlament hozzon törvényt, még mindig alkalmazkodni lehetett volna a rengeteg meggondolandó körülményhez. De az igazán tragikus az volt, hogy az itthoni pártok instrumentalizálták a témát, az egész a szokásos „ki kít győz le” versengéssé alakult.

– *Tanult-e a politikai elit a 2004. december 5-éből?*

– Két tanulság még mindig nem jött át. Az egyik az, hogy az akkori konfliktus még jobban beszorította a közbeszédet a nemzeti-nemzetietlen érvelésbe, és persze ellenpárjába, a fasiszta-antifasisztába. Az ország megosztottságát végletesen elmélyítette, és ezzel a történettel könnyen magyarázhatóvá tette. Ez a kár felmérhetetlen. A másik megrendítő tanulság az az érzéketlenség, ahogy emberek millióit, érzelmeiket, küzdelmes sorsukat politikai játék eszközének tekintették. A népszavazás hatása élénken él: öreg emberekkel találkoztam Erdélyben és a Felvidéken, akik elsírták magukat december ötödikét emlegetve. Ha lesz eredménye az elnökségemnek, talán az, hogy sok helyütt sikerült enyhíteni a traumát. Megértetni, hogy nem szakadtunk szét, hogy nem hagyta el őket az anyaország.

– *Tehát továbbra is létezik az egységes magyar nemzet?*

– Igen, de ma már különböző rész-társadalmakból áll. Tévedés azt hinni, hogy Budapest központtal irányítunk egy egységes nemzetet. A magyar nemzet ma több központú nemzet. Inkább annak lehet örülni, hogy az együttműködés feltételei javulnak: a Kárpát-medencei magyarság jelentős része uniós tagállamban él, előbb-utóbb a schengeni rendszeren is belül lesz. Ezzel például a kettős állampolgárság érzelmi üggyé válik, s semmiképpen nem ezen múlik a határon túli nemzetrészek megmaradása. Ezt

*Az interjú a *reakcio.blog.hu* című lapnak készült. A lap címe időközben *mandiner.blog.hu*-ra változott.

szeretném megértetni: túlélésük azon múlik, hogy egyáltalán akarnak-e magyarok maradni. Közel áll hozzám Ernest Renan definíciója, amely szerint a nemzet emlékek gazdag örökségének közös birtokolása, de mindenekelőtt megegyezés, közös akarat a közös folytatásra. Ha tehát együtt akarjuk folytatni történelmünket, számot kell vetni a nyolcvan év alatt történt szétfejlődéssel. Ezek a magyar közösségek már mások, mint a monarchia idején. Persze korábban is különböztek, gondoljunk csak Erdély saját történelmére és nagy tájaink eltérő jellegére, ízére. Mások az élethelyzetek is: egy erdélyi magyarnak Bukarestben, az ottani politikai kultúrában kell politizálnia, amely gyökeresen különbözik mondjuk a ljubljanai közegtől. Ugyanakkor extra Hungariam meg kell tanulni a kettős kötődést, az izoláció, az elzárt falvak folklóralapú identitásőrzése már nem lehetséges. Ezért a legveszélyeztetettebb a szóránymagyarság, és a városokban, lakótelepen élők, akik nehezen találnak magyar közösségeket.

– *Elfogadható-e a kettős kötődés, anélkül, hogy az utódállamok valamiféle lopakodó revíziót látnának benne?*

– Egyfolytában, és hihetően oszlatni kell félelmeiket. Hiszen nehezen veszik tudomásul, hogy nem homogén nemzetállamok, hanem többnemzetiségűek lettek, éppen úgy, mint a Magyar Királyság volt, amelyből szabadulni akartak. Biztosítani kell őket, hogy alapszerződéseinkkel összhangban elismerjük a határokat, s nem kívánunk állampolgárság és terület által meghatározott egyetlen politikai nemzetté válni. Szorgalmazom a magyarok állampolgári lojalitását, a többségi államnyelv minél tökéletesebb ismeretét. Másfelől viszont kemény harcot kell vívni a kulturális nemzet fogalmának elismertetéséért, hiszen ez fejezi ki, hogy nyelvi és kulturális szempontból, valamint érzelmileg, nemzeti önmeghatározásunkat tekintve mégis egy nemzet kívánunk maradni az ő szemszögükből kisebbségi csoporttal. Ennek érdekében érvényesíteni kell minden nemzetközileg és a belső jogban garantált kisebbségi jogot. Ilyen lehet persze az autonómia is, de főleg ott ezt a fogalmat használni, ahol felesleges ellenállást szül. Romániában például most fontos célkitűzés a decentralizáció. Ez lehetőség arra, hogy a történelmi Székelyföld külön európai fejlesztési régió legyen – ezt én is támogattam Csíkszeredában Basescu elnök jelenlétében. A kettős állampolgárságot sok szomszédunk nem tudta volna elfogadni. Ennek ma már csak a schengeni rendszeren várhatóan huzamosabb ideig kívül maradó, az ukrainai és a szerbiai magyarok esetében van gyakorlati jelentősége. És nem is teljesen reménytelen elfogadtatni: tavaly ősszel Tadic szerb elnökkel együtt jelentettük be Szabadkán a média nyilvánossága előtt, hogy országa támogatja a magyarok kettős állampolgárságát. Itthoni támogatás persze a népszavazás-kori állásfoglalás miatt nem várható. Ukrajnában az alkotmány kizárja a kettős állampolgárságot, ott a kishatárforgalom szolgál a kapcsolatok tartására.

– *Gyakori útjai alapján hogy látja, milyen állapotban vannak a határon túli magyar közösségek?*

– Rengeteg életre szóló, vagyis az én életemet meghatározó benyomást szereztem, de általánosítani nem merek. Minden utazás és az arra való készülődés nagy tanulás. Októberi székelyföldi utam a romániai 56

jegyében állt. Nagy szívfájdalmam, hogy itthon kevesen tudnak arról, hogy ezerötyszáz embert ítéltek 6-8 évi börtönre, húszat kivégeztek csak azért, mert kiálltak a magyar forradalom mellett. Évek óta harcolok azért, hogy a törvény előtt is rehabilitálják ezeket az embereket. Ahhoz, hogy a jövőt megtervezhessük, de hogy a nemzetiségi kérdéshez egyáltalán hozzászóljunk, tudnunk kellene a történelmet nekünk is. Amikor Nagy-Magyarország matricát látok egy autón, kedvem lenne tulajdonosától megkérdezni, tudja-e, milyenek voltak az etnikai viszonyok 1918 előtt. Inkább a Teleki-féle nemzetiségi térképet tenné ki, vagy akármelyik bécsi vagy Prágában kiadott korabeli térképet! Akkor tudná, hogy például már 1848 előtt román többség volt Erdélyben. Hogy hol húzódott a szlovák-magyar nyelvhatár. Megszámolták-e a matricán, hogy nem 64 vármegye, hanem 63 volt és egy corpus separatum, Fiume városa? Amely közös, ne féljünk a szótól: multikulturális alkotása volt a monarchiának, olaszokkal, horvátokkal, magyarokkal, osztrákokkal. Azt szeretném ajánlani a szlovákoknak is, hogy közös történelmünkre, a közös kultúrára fektessük a hangsúlyt, ez oldhatja görcseiket. A „felszabadult kölcsönösséget” ajánlottam nekik. A jelen helyzetről viszont a legtöbb ismeretet mégis a határon túli magyarság helyzetét vizsgáló konferenciasorozat hozta, amelyet két éve indítottunk a Sándor-palotában. Ezekon a konferenciákon megbízható és friss anyagot adtak elő komoly emberek, a demográfiai, gazdasági, oktatási helyzetről, a segélyezésről és területfejlesztésről, vagy a szórvány és tömbmagyarság más-más helyzetéről.

– *A szomszédos országok magyarlakta területein megvalósuló anyaországi befektetéseknek, a gazdasági kapcsolatoknak mekkora a szerepe a megmaradás, a jövő szempontjából?*

– Pozitívan befolyásolhatja a viszonyt, ha sok üzleti kapcsolat van két ország között. Hiába multinacionális cég a MOL, Erdélyben odamennek a magyarok tankolni, mert „mégiscsak a miénk”. Még fontosabb a kisvállalkozások jelenléte és a határ menti régiók természetes gazdasági összenövése. Erős gazdasági jelenlétünk növeli a magyarok tekintélyét a többségi állam és lakosai szemében. Persze most megéljük a fordítottját is, egyes szlovák vezetők lebecsülő retorikájában. Megint fordítva a korszakokon, emlékezhetünk a Kádár-korszak Magyarországának fogyasztói nacionalizmusára. S ismét a mostani helyzethez egy keserű adalék: Csíkszeredában egy székely férfiegyet rendszeresen imádkozik szegény Magyarországéért – mármint értünk.

– *Ha már szóba hozta a szlovákokat: tavaly Besztercebányán mondta Ivan Gasparovic elnöknek, hogy „engedjék meg, hogy szeressem egykor közös országunk egészét”. Múlt hét szombaton Érsekújváron ismét találkozott vele, de mintha elbeszéltek volna egymás mellett. Ennek oka lehet az is, hogy sokak szerint a szlovákok nemzetépítési lázban égnek.*

– Szerintem ez lehetne a közeledés alapja: ahogy tőlem nem vesz el semmit, ha északi szomszédunknak Békés megye az ottani szlovákok miatt különösen kedves, én is elvárom, hogy a felvidéki magyarokkal való

kapcsolattartást ne nevezzék irredentizmusnak. Mi értéknek tekintjük az itteni kis szlovák, kis román világokat, tekintsék ők is értéknek, és nem bontsák meg a székelyföldi vagy csallóközi kis magyar világokat.

– *Van-e fogadókészség erre a szemléletre?*

– Eredmény, hogy békeességben tudtunk tárgyalni ilyen és hasonló kérdésekről is, hiszen azt feszegettem, hogyan fogjuk fel a nemzetiségek létét saját országunkban. Nem értem, miért várt a magyar sajtó konkrét megegyezést, hiszen ismerhette a helyzetet. Viszont a nemzetiségi feszültségtől mindig ideges és értetlen Európának megmutattuk, hogy Magyarország képes felkészülten, kompromisszumra készen tárgyalni, nem veszekedő balkáni ország vagyunk. Nem ütöttem le egyetlen magas labdát sem. Innen talán tovább jutunk; és mindenképpen több megértésre számíthatunk más országok részéről.

Beszéd a révkomáromi Selye János Egyetem jubileumi ünnepségén

Révkomárom, 2009. január 19.

Tisztelt Köztársasági Elnök Úr! Tisztelt Miniszterelnök-helyettes Úr! Tisztelt Rektor Úr! Tisztelt Kollégák és egyetemi hallgatók! Hölgyeim és Uram!

Köszöntöm a révkomáromi Selye János Egyetemet ötödik születésnapján. A 2004-es induló tanév óta az egyetem fizikailag és szellemileg kiépült. Új épületbe költözött, hallgatói száma megnégyszereződött, mindhárom karán magiszteri, a teológián doktori képzést is nyújt. Kibocsátotta első diplomásait.

S bár nyilván még nagy fejlesztések állnak az egyetem előtt, különösen a nem-tanári szakok indítása terén, most már úgy kell helytállnia a szlovákiai, a magyarországi és az európai egyetemek versenyében, s nemkülönben a küszöbön álló, szigorú akkreditációs eljárásban, mint eme egyetemi hálózat teljes jogú, egyenlő, és minden követelményt teljesíteni köteles tagjának. S amikor az eddigi eredményekhez gratulálok, egyben kifejezem reményemet, és jókívánásaimat a folytatáshoz.

Ha tehát azt mondom, hogy a szlovákiai Selye János Egyetemnek ama sajátossága, hogy magyar nyelvű egyetem, kisebbségi intézmény, semmilyen tekintetben nem ad felmentést a minőségi követelmények alól, azt is hangsúlyozni szeretném, hogy ez a sajátosság – tehát az egyetem magyar nyelvű volta – minden más tekintetben döntő jelentőségű.

A Selye Egyetem léte mind a Szlovákiában élő magyarság helyzete, mind a Szlovák Köztársaság és a Magyar Köztársaság viszonya szempontjából fontos, pozitív tényező.

A szlovák kormány és a szlovák törvényhozás Magyarország szomszédai közül elsőként ismerte el a kisebbségi magyar közösség egyetemalapítási szándékának fontosságát. Öt évvel ezelőtt a Szlovák Nemzeti Tanács által elfogadott törvény alapján jött létre a révkomáromi Selye János Egyetem. Ezt a tényt Magyarország rendkívül nagyra becsüli és méltányolja. A szlovák és az itteni magyar politikai elitnek ezt a közös döntését példamutatónak tartom. Napjaink eseményeit figyelve különösen kíváncsi és folytatandó ez a szellemiség és gyakorlat. A Selye János Egyetem megalapítása és működése tanúságtétel arról, hogy lehet építkező, a többségi és a kisebbségi nemzet érdekeit összhangba hozó oktatáspolitikát folytatni.

Hölgyeim és Uraim!

A rendszerváltás utáni évtizedben elsősorban az anyaországban kínáltunk egyetemi képzést a szomszédos országok magyar fiataljai számára. Ma már ezek a magyar közösségek szülőföldjükön akarnak, anyanyelvükön oktató egyetemeken tanulni. Így jött létre a két erdélyi magyar egyetem, továbbá a kárpátaljai és a vajdasági magyar főiskolák.

Európa-szerte ma körülbelül 50 kisebbségi egyetem működik, de ezeknek kisebbik fele állami egyetem. Szlovákia az első szomszédunk, amely e tekintetben csatlakozott azon kisebbségbarát országokhoz, amelyekben állami költségvetésből működtetett egyetemek tanítanak kisebbségi nyelven. A finnországi svéd, a spanyolországi katalán tannyelvű egyetem, a dél-tiroli német egyetemek a legismertebb párhuzamok.

A kisebbségek egyetemeivel lesz teljessé az alapvető jogként mindenkinek feltétlenül járó anyanyelvű iskolarendszer. Ezt a különleges szerepet az egyetem további sorsát illető állami döntéseknél nyilván nem lehet figyelmen kívül hagyni.

Néhány nappal ezelőtt, január 14-én mondta ki az Európai Parlament az alapvető jogok helyzetéről az Európai Unióban készített jelentésében, hogy „az anyanyelv használatához és az anyanyelvi oktatáshoz való jog a legalapvetőbb jogok közé tartozik”. Ugyanez a jelentés azt is leszögezi, hogy a kisebbségi jogok biztosításában az önzorgatás elve jelenti a leghatékonyabb megoldást. Az önálló anyanyelvi egyetem éppen ezt a többletet, az anyanyelvi közösség általi vezetést nyújtja többletként egy többségi nyelvű egyetem keretében működő magyar nyelvű szakokhoz képest.

A nemzeti kisebbségek nyelvén működő egyetemek – az esetleges felszínes vélekedésekkel ellentétben – nem az elkülönülést szolgálják, hanem éppen az integrációt. Az állampolgárok sokat emlegetett egyenjogúsága akkor lesz a mindennapi tapasztalatban egyenrangúság, ha egy nyelvileg és kulturálisan más nemzethez tartozó állampolgár szabadon megélheti és kibontakoztathatja nemzeti identitását. Csak ekkor tudja őszintén és felszabadultan vállalni sorsát, a kettős kötődést, amelybe beleszületett.

A többségi nemzetnek is alapvető érdeke, hogy az országában élő más nemzetekhez tartozó kisebbségek közösségeit értéknek tekintse, ne pedig tehernek. Én mindig is úgy éreztem, hogy Magyarországot gazdagítják a világosan felismerhető más nemzeti közösségek; szívesen nevezem úgy, hogy a Magyarországon belüli külön kis szlovák, sváb, horvát világok. S nagyon nagy veszteségnek tartom, hogy ezek a korábban területileg is határozottan kirajzolódó külön kis világok, sajátos társadalmak, például a németek világháború utáni elűzése, vagy a békés megyei szlovákok esetében a hazatelepítés következtében meggyengültek. Adja Isten, hogy a Magyarországon belüli kis szlovák világ ne csak fennmaradjon, hanem gyarapodjon.

Ahhoz, hogy egy kisebbségben élő nemzetiség más nyelvű környezetben fennmaradjon, ma már nem elég egy-egy zárt vidék, vagy falu közössége. Saját értelmiségre van szükség. Olyan értelmiségre, amely a legmagasabb és legbonyolultabb szakmai kérdéseket is ki tudja fejezni anyanyelvén. Csak így nem szűnik az anyanyelv konyhanyelvvé, másrészt, és ez még fontosabb: így marad az anyanyelv versenyképes a többségi országban, és a világban is.

Ezért van tehát feltétlen szükség arra, hogy a kisebbségi magyarság egyetemi tanulmányokat, még hozzá minden szakon magyarul végezhesen. Ez ma már a megmaradás kérdése. A szakmai és társadalmi versenyképesség pedig – ami szintén a megmaradás záloga – pedig úgyszólván kikényszeríti, hogy a diplomás ember a maga szakmájában legalább kétnyelvű legyen. Egészen pontosan: tudja, hogy amit magyarul tud, azt hogyan kell használnia és kifejeznie szlovákul, és remélhetőleg még angolul is, vagy más elterjedt nyelven.

A Selye János Egyetemnek ezen kívül van még egy fontos feladata. Tudjuk, hogy a dél-szlovákiai magyarok képzettségi mutatói tartósan nagyon rosszak voltak. Sok évtized alatt felhalmozódott hatalmas lemaradást kell most behozni ahhoz, hogy Dél-Szlovákiában az őshonos magyarság megfelelő számú és felkészültségű szakemberrel rendelkezzen a közoktatásban, a kutatásban, a területfejlesztésben, a közgazdaságban, informatikában, a teológia területén, és mindenhol, ahol erre szükség lesz.

A Selye János Egyetem ebben az összefüggésben a két ország, a két nemzet kapcsolatának korábban hiányzó, fontos láncszeme. Az innen kikerülő szakemberek a sok tekintetben hátrányos helyzetű dél-szlovákiai térség helyzetén fordíthatnak, s a szomszédos magyarországi határ régiókkal közösen a szlovák-magyar határ mentén fel tudják számolni a korábbi korszakokban kialakult periféria-lét negatívumait.

Magának az egyetemnek, tisztelt rektor úr, szintén létérdeke a minél szélesebb együttműködés mind a szlovákiai, mind a magyarországi egyetemekkel, s ezeken túl a kiváló más külföldi egyetemekkel is. Tudományos színvonal e nélkül elképzelhetetlen. De a tanárok közös kutatásain és kölcsönös meghívásain kívül a hallgatók mobilitására is gondolok itt. Egyrészt az ösztöndíjakra, a másutt hallgatott szemeszterekre. Viszont lényegileg a beiskolázásra is.

Kívánom, hogy legyen a Selye Egyetemnek regionális vonzereje, járjanak ide minél többen Magyarországról is, és legyen minél több szlovák hallgatója. A magyarországi szlovákság részére pedig különösen ajánlanám, hogy legalábbis itt kezdjék meg egyetemi tanulmányaikat; használják ki Komárom páratlan adottságait a közvetítő szerepre.

Az egyetem jövőjéhez a szlovák kormány támogatása mellett, amelyért köszönetet mondok, a magyar támogatás is hozzájárul, sőt szükséges. De a legfontosabb, hogy a szlovákiai magyar értelmiség és fiatalság büszkén magáénak vallja és támogassa az egyetemet.

Szeretném megköszönni Albert Sándor alapító rektor úrnak áldozatos, ügyszerető és elkötelezett tevékenységét, s az egyetem minden oktatójának és munkatársának az eddig elvégzett hatalmas munkát.

Köszönetet mondok Komárom város vezetésének, a polgármester úrnak, a Nyitra megyei önkormányzatnak ennek a zöldmezős egyetemalapításnak a támogatásáért. Kívánom, hogy a város, dicsőséges katonai múltja után, a Jókai Mór által is megörökített kereskedelmi, hajózási, polgári tradíciói mellett most, valódi egyetemi és diákvárossá is váljék.

A komáromi egyetem hallgatóinak pedig azt üzenem, mindig jusson eszükbe, nagyrészt rajtuk múlik, hogy ez az egyetem Szlovákia és Közép-Európa egyetemi hálózatának elismert tagja legyen.

Rendkívül fontos tehát az, hogy az egyetem megújuló vezetése, élén Tóth János megválasztott rektor úrral, akinek megválasztásához gratulálok, legyen kérlelhetetlen az oktatás és kutatás magas színvonalának megkövetelésében.

Az lesz az igazi siker, ha Komáromban megjelennek a magyarországi, cseh, romániai vagy ausztriai diákok és a külföldi vendégprofesszorok is. Európa egyetemei között csak a nyitott, együttműködő egyetemek lehetnek versenyképesek. Ebben a reményben várjuk a tizedik születésnapot.

Ünnepi beszéd az 1848/49-es forradalom és szabadságharc emlékére rendezett megemlékezésen a Nyergestetőn

Nyergestető, 2009. március 14.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

A legfontosabb, hogy együtt vagyunk. A legfontosabb, hogy minden akadály ellenére együtt ünnepelünk. Március 15-ét, augusztus 20-át és október 23-át az egész világon megünnepelik a magyarok. Ez mindig az együttlét, közösségünk megélésének örömteli alkalma. Ilyenkor felemelő érzés átélni magyar voltunkat. Sosem fogom elfelejteni, amikor egy ilyen ünnepség után – akkor éppen Szlovákiában – szinte önkéntelenül kiszakadt egy idős emberből a mondat: „de jó magyarnak lenni!”. Én is ezt érzem most – jó magyarnak lenni, itt a Nyergestetőn, a magyar szabadság megszentelt emlékhelyén, ahová ilyen sokan eljöttek a székelyek Csíkkászonból, Csíkszeredából, egész Csíkból. Jó itt lennünk, mert mindnyájan ünnepi lélekkel vagyunk itt együtt.

Nemzeti ünnepet nem lehet államilag elrendelni. Az csak akkor lesz ünnep, ha a nép a szívébe fogadja. Nemzeti ünnepet nem lehet eltörölni. Be lehet tiltani, feketére lehet cserélni a piros betűt a naptárban. Lehet akadályokat gördíteni az ünneplés útjába. Mindezt lehet – de a nemzeti ünnepet a szívekből semmilyen külső hatalom nem tudja kitörölni. Éppen ezért csakis mi őrizhetjük meg az ünnep fényét, csakis mi adhatjuk tovább az ünnep melegét gyermekeinknek. Március 15-e éppúgy ránk van bízva, mint magyarságunk.

Amíg tehát szívből ünnepeljük március 15-ét, addig minden falunak, minden vidéknek meglesz a maga 1848-as emléke, s ápolni fogja azt. Szerre a Kárpát-medencében a Kossuth- és Petőfi szobrok sokasága mellett az odaválói hősöké is áll, mint itt a közelben Gál Sándoré vagy Gábor Ároné. S mindenfelé emlékezetben tartják a hidakat, szorosokat, csatamezőket, épületeket, amelyek az 1848-as forradalomban és szabadságharcban szerepet játszottak.

Elgondolkoztam azon, milyen erős vágy, mekkora készítés sarkallta az ezernyolcszázad évek végén a Csíkkászonból Bukarestbe elszármazottakat, hogy itt, szülőfalujuk mellett magas emlékkeresztet állíttassanak az elesett székely hősöknek. Milyen elemi igényük volt arra, hogy messze látható jelét adják annak, hogy bár nem itt élnek, nem szakadtak el. Hogy a nyergestetői csata emléke, és főleg annak tanulsága egységbe fogja a csíki székelyeket, s erőt ad. Hiszen már Orbán Balázs azt tanácsolta a Kászonszék

leírásában, hogy aki itt a harcok emlékeivel találkozik, ne szomorodjon el: „a szent szabadság érdekében kiontott vér bizonnyal gyümölcsözni fog”.

Egyes emlékhelyek pedig kimagaslanak a többi közül, jelentésük szinte észrevétlenül egyre gazdagabb lesz. Itt, Nyergestetőn, az 1897-ben állított keresztet, hála Istennek, nem bontották el. Az út másik oldalán pedig, az akkor még álló fenyőerdőben, fél évszázaddal ezelőtt elkezdtek kis kereszteteket állítani azok, akik idejöttek, hogy noha rejtekben, de szabadon ünnepeljék március 15-ét. Ezek a keresztet és kopjafák pedig egyre szaporodnak, s mára már ez a megrendítő, különös emlékhely jött létre, amely mellett nem lehet elmenni, s amelyről mindenki érzi, hogy több mint egy egyszerű emlékmű egy csata helyén.

Kányádi Sándor 1965-ben írta meg híres versét a Nyergestetőről, amely közismertté vált, sokan ismerik, szeretik és szavalják. Ő nevezi Nyergestetőt székely Termopülének. A termopüléi szorosban elesett spártai hősök emlékét már két és félezer év óta hirdeti a híres sírvers, amely emlékművükön állt: „Itt fekszünk, vándor, vidd hírül a spártaiaknak / Megcselekedtük, amit megkövetelt a haza”. A nyergestetői hősök emlékműve mégis más. Egyre nő, mintha élne. S a honvédek sosincsének egyedül. Mindig van itt valaki, mindig jár erre vándor, aki hírül viszi a spártaiaknak, azaz nekünk: Ők megcselekedték, amit megkövetelt a haza.

Szokták mondani, hogy a magyarok vereségeiket ünneplik meg. Nem így van: itt is arra emlékezünk, hogy vannak helyzetek, amikor nem lehet tovább visszavonulni. Amikor neki kell vetni a hátat egy sziklának, egy fenyőnek, s szembe kell fordulni az ellenséggel. Itt azonban még többről is szó van. Hiszen Nyergestetőn nemcsak a csata évfordulóján, augusztus elsején ünnepelnek, hanem ide jönnek a környékbeli március 15-én és augusztus 20-án is. S ide jönnek az emberek folyamatosan az egész évben, hozzák és elültetik a kopjafákat, a kereszteteket. Sokkal több lett ez a hely, mint hősi temető. Sokkal több fájdalmat hordoznak az ide hozott keresztet, és sokkal több reményt is kifejeznek.

Március 15-én mi is reménnyel telve gyűlünk itt össze. Tudjuk, hogy 1848. március 15-én esett az eső – de ez a nagy ünnep minden magyar szívében napfényes, vidám, lelkesítő napként él. Annyira lelkünk része lett, hogy örök mintát adott minden magyar forradalomnak. 1956-ban is 12 pontokat fogalmaztak, a diákok és a fiatalság ment először az utcára, legelőször a sajtó szabadságát akarták: akkor a nyomdát, most a rádiót akarták.

De ne feledjük 1848 másik arcát sem: a jogi utat, a törvényeket, amelyekkel a pesti forradalommal egy időben ment az országgyűlés küldöttsége az uralkodóhoz. Ezek teremtték meg a birodalmon belül Magyarország önálló kormányzását, és mindenki számára a jogegyenlőséget. Ez is örök minta számunkra.

Minden nagy mű akkor képes hatni századokon át, ha az utódok mindig a megfelelő kérdéseket teszik fel. Ha nem tudnak kérdezni, idegen marad a kép, a zenemű, az épület – nem mond nekik semmit. Ilyen a

nemzeti ünnep is. Aki nem tudja megszólítani, annak üresen kong. Itt, Erdélyben mindig azt tapasztaltam, hogy az emberek tudnak ünnepelni, mert szívügyük mindegyik nemzeti ünnep. Az erdélyi magyarság körében én is könnyebben tudok feltenni kérdéseket.

Március 15-e közös ünneplését két évvel ezelőtt kezdtük el, a kolozsvári Magyar Operában. Ott, 2007-ben, Románia uniós csatlakozásának évében, arról a reménységről beszéltem, amelyet Európai Unióhoz fűzünk a kisebbségi jogok teljes kibontakozása terén, ameddig csak más európai példák elérnek. Tavaly, október 23-án Csíkszeredában Székelyföldnek arról a méltánylandó igényéről is szóltam, hogy gazdasági fejlődéséhez történelmi egységének megfelelő igazgatási keretet kapjon.

Idén, március 15-én a nemzet egységét szeretném hangsúlyozni, amely közös ünneplésünkben is kifejeződik. Ezzel kezdtem beszédemet, s egy örömteli példájával szeretném zárni.

Holnap az Országházban átadom Kányádi Sándornak Magyarország legmagasabb állami kitüntetését: a Magyar Köztársasági Érdemrend nagykeresztjét. Egyedül ő részesül ebben a kitüntetésben. S senki nem teheti föl a kérdést: itthon nem találtak érdemes költőt? Ugyanis Kányádi Sándor itthon van. Itthon van a magyar nyelv, a magyar kultúra és magyar történelem alkotta közösségben, abban a gazdag örökségben, amelyet közösen birtokolunk.

Ez a magyar nemzet alapja.

De a nemzet része az is, hogy legyen közös szándék arra, hogy ezt az örökséget folytatni akarjuk.

Itt, Nyergestetőn, ezen a helyen, a honvédek sírja felett, az élő emlékmű mellett, különös súlya van, ha kimondjuk: a nemzet az élők, a holtak, és a még meg nem születettek szövetsége.

Köszönöm, hogy ezt a szövetséget itt együtt idézhetjük fel.

Köszönöm Petres Lajos nyugdíjas tanár úrnak, hogy szép kopjafát faragott számomra, amellyel én is építhetem az emlékművet, a nemzetet alkotó szövetség jeleként.

Beszéd a Magyar Tudományos Akadémia *Nyelvhasználat és jogi szabályozás a tudomány tükrében* című konferenciájának megnyitóján

Budapest, 2009. augusztus 19.

Tisztelt Házelnök Asszony, tisztelt Elnök Urak, kedves Vendégeink és kedves Kollégák!

Örömmel fogadtam a felkérést, hogy megnyissam a mai konferenciát, mint ahogy külön örömmel üdvözöltem az MTA Nyelvtudományi Intézetének a felhívását is, amelyet, mint Pálinkás József elnök úr mondta, már rendkívül sok tudóstársunk aláírt. Ez egy olyan aktusa az Akadémiának, amely minden dicséretet és támogatást megérdemel, és amely egyúttal összhangban áll az Akadémia hivatásával is.

Emlékezzünk arra, hogy az alapító az MTA feladatául tette a magyar nyelv ápolását és őrzését, amit azonban mindig a kornak megfelelően kell ellátnia. Nyugodtan szembenézhetünk azzal a ténnyel, hogy az Akadémia nyelvművelő feladata, a nyelv fejlesztését valló hivatása az akkori nemzetpolitika egyik alaptörekvése volt. Gondoljunk csak arra, milyen óriási jelentősége volt a magyar nemzet építésben, hogy Széchenyi István magyarul szólalt meg az országgyűlésben. És milyen fontos volt minden nemzetnek a XIX. században megalkotni azokat a nagy nemzeti intézményeket, melyek sokszor a politikai egyesítést előzték meg. Valamennyi nemzeti múzeum, nemzeti könyvtár, nemzeti akadémia, nemzeti színház ezt a célt szolgálta, és mindez maga után vonta a központi államok megerősödését, vagy például Németország, Olaszország egységesülését.

Magyarországnak persze sajátos helyzete volt annak idején, és tudjuk, hogy a XIX. századi magyar politika végül nem is tudta megoldani a nemzetállam, az állam és nemzet viszonyának a kérdését, amiért nagyon drágán megfizettük. Azonban az Akadémiának nem kell szégyellnie magát ebben a vonatkozásban, hiszen a kezdeti elkötelezettsége a magyar nemzet, mint kulturális egység, valamint a magyar nyelv mellett ma is fennáll és aktuális.

Hogyan aktuális ma? Pontosan úgy, ahogy ezt a mai rendezvény megjeleníti előttünk.

Tudjuk, hogy a XIX. század uralkodó eszménye volt Európában az etnikailag és nyelvileg homogén nemzetállamok megteremtése. Azt is tudjuk ugyanakkor, hogy ezt Európa nagyon kevés államában volt lehetséges valóban létrehozni. Ismert az adat, mely szerint 40 olyan nyelv van Európában, ami nemzeti nyelvként, államnyelvként működik, de további 35 nyelvet anyanyelvként beszélnek az illető nemzetállam határain kívül is. Itt pedig, Közép-Európában, és különösképpen a Kárpát-medencében, sőt nagyrészt a Balkánon is, annyira mozaikszerű és vegyes a népek etnikai és nyelvi elhelyezkedése, hogy különösen

elképzelhetetlen tiszta nemzetállamokat létrehozni. Még az I. világháború után sem tudott érvényesülni a nemzeti önrendelkezés, holott az deklarált célja volt a békerendezésnek. Ezért minden országnak, amely ma ezt a régiót kitölti és alkotja, tudatában kell lenni több nemzetiségű mivoltának.

Szent István ünnepén különösen indokolt utalni arra, hogy Szent István állama is több nemzetiségű volt. Tudatában kell lenni annak, hogy a magyar nemzet és a magyar állam határai talán soha nem estek egybe. Így például különös arra gondolni, hogy a török korban a Királyi Magyarországról nézve az ország nagy része, Buda, a Dunántúl kilencven százaléka, az egész Alföld határon túli magyar volt, nem beszélve Erdélyről, a másik hazáról, ami szintén nem Magyarország, mint magyar állam része volt sokáig. Fontos mindezt tisztán látnunk, és ma, mikor egy inverz helyzet állt elő, ezzel mind nekünk, mind szomszédainknak szembe kell néznie.

Örülök annak, hogy a Nyelvtudományi Intézetnek az állásfoglalása ezt a kérdést egyszerre tekinti általános emberjogi kérdésnek, és egyszerre tekinti a magyar nemzet létkérdésének. Egyetérték Elnök Úrral abban, hogy mind a két vonatkozásban hallatni kell a hangunkat. Ez a rendezvényünk nem csak a magyar nyelv javára, hanem minden olyan nyelv javára van, amelyet a Szlovákiában megmaradt nemzetiségek használnak: a rutének, a cigányok, a németek maradványai, sőt a szlovák nyelvjárások szabadságáért is kiállunk ezzel a rendezvénnyel.

Engedjék meg, hogy most ne menjek bele azokba a kérdésekbe, amelyeket ez az állásfoglalás már felvázolt, és amelyet itt a szakemberek részletesen ki fejtenek majd. Inkább szólnék pár szót arról, hogy mi az a fogalmi keret, amelyben én, és nagyon remélem, hogy a magyar állam többi képviselője is ezt a kérdést megközelíti.

Mióta elnök vagyok, a nemzetközi fellépéseimen visszatérően és nagy hangsúllyal képviselem a kulturális nemzet fogalmát, hiszen a politikai nemzetnek és a kulturális értelemben vett nemzetnek a fogalma nyilvánvalóan különböző. Az állampolgárok alkotják a politikai nemzetet, a kulturális nemzet pedig egy történelmi-nyelvi-kulturális egység, amit a különféle nemzet-meghatározások más-más szempontból definiálnak. Magam azt a nagyon szép meghatározást vallom, hogy ez a közös akarat arra, hogy a történelmi örökségünket együtt folytassuk. Ebbe számunkra különösképpen beletartozik a magyar nyelv létének és minőségének a fenntartása is. Éppen ezért fontos, hogy nyelvünk ne váljék sehol a környező országokban konyhanyelvé, amit csak a privát szférában lehet használni, s amelyik aztán fokozatosan elsorvad, és nem tudja előre vinni a nemzetet.

Az, hogy a nemzetállammal szemben a kulturális nemzet fogalmát elismertessük Európában, nagyon nehéz feladat. Sok helyen nem értik, és mindig külön-külön megvilágításra szorul. Azonban szerencséje van Magyarországnak abból a szempontból, hogy noha kulturális nemzetként mindig megtartotta az

egységét akárhány határ szabdalta szét, mindig megmaradt egy magyar állam, amely anyaállamként képviselte az egész nemzeti közösség érdekét. Éppen ezért ennek az államnak kötelességei vannak azokkal a nemzetrészekkel szemben, amelyek határainkon kívül élnek. Ez nem csak az Alkotmányban rögzített kötelességünk, ez egyben erkölcsi kötelességünk is, ami azokra az intézményekre, amelyek az anyaállamban rendkívül nagy súlyt képviselnek, különös feladatokat ró.

Ez egyfelől azt jelenti, hogy Magyarország minden olyan nemzetközi jogi vagy kétoldalú eszközt igénybe vesz, amelyek a határon túli nemzetrészeknek szabadságait erősíti, még annak tudatában is, hogy végső soron az ő helyzetük mindig egy hátrányos helyzet marad. Ezzel tudjuk ugyanis legalább enyhíteni azt a nehézséget, amit egy szükségszerű integráció, és egy szükségszerű, akár nem is erőszakos asszimilációs nyomás okoz. Másfelől azt jelenti, hogy intézményeinknek, mint például a Magyar Tudományos Akadémiának, szintén minden eszközzel segíteni kell, amint azt már törvényben is rögzítették: az egész magyar tudományosság viseli a felelőséget a kulturális nemzet tudományossága iránt. Ezért vannak az akadémiai bizottságok Kolozsváron, és lesznek majd Pozsonyban is. Ezért segítjük itthon is minden eszközzel a határon túli magyar tudományosságot.

Ezért üdvözlendő az is, hogy a nyelvre térjek, ha egy magyar szótárt írnak napjainkban, az már nem csak a határon belüli magyar nyelvvel foglalkozik, hanem az egyetemes magyar nyelvvel, azaz a határon túli variációkat is tartalmazza és magyarázza. Hiszen mindig is tagolt volt a magyar nemzet kulturális értelemben, táji, nemzeti, etnikai, sőt nyelvi sajátosságokkal, sokféle ízzel.

Végül reményemet fejezzem ki, hogy ez a konferencia valóban, éppen azért, mert megmarad a tudományos érvelés keretei között, nagy segítségére lesz a magyar államnak abban, hogy mindenhol képviselhesse azt az alapvető, azt az emberi jogi és nemzeti, kulturális nemzeti igényt, amely a korlátlan nyelvhasználatot hirdeti. Ez azt jelenti egyfelől, hogy megmaradásunkhoz mindenhol alapvető feltétel a magyar nyelv használata minden szintéren, másfelől, hogy jogos a határon túli nemzetrészek azon igénye, hogy a szomszédos államok a magyar nyelvet helyi vagy regionális hivatalos nyelvvé tegyék. E nélkül sem a teljes kibontakozása, sem az élete nem lehetséges a nyelvnek. Ezért ehelyütt is felelőséggel kijelentem, hogy ezt az ügyet minden olyan eszközzel, ami rendelkezésemre áll, támogatni fogom.

Beszéd Révkomáromban, Szent István szobrának felavatása alkalmából[□]

Révkomárom, 2009. augusztus 21.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Boldog az a nép, amelynek olyan nagy, és szent király alapított országot, mint Szent István. Boldogok vagyunk, mert Szent István ezer éven át együtt maradt népével, mert a reménység forrása volt és példaképként szolgált. Szent Istvánhoz folyamodtak, őt keresték, hívták bajaik közepette a magyarok, és őt ünnepelték örömeikben. Ma is mély lelki szükségét érezzük, hogy fölmutassuk közösségünket Szent Istvánnal. Akik szobrot emelnek neki, mint most Komárom város közönsége, ezzel a tetteikkel Szent István tiszteletében megerősítik, hogy gazdag örökségünket együtt kívánjuk folytatni. A nemzet lényege ugyanis a jövő vállalása is, a közös akarat arra, hogy együtt akarjuk folytatni történelmünket.

De, tisztelt Ünneplő Közönség, Szent István nemcsak a miénk, nemcsak a mi egységünk szimbóluma. Királya volt minden népnek, amely országában élt. Elindítója közös történelmünknek; a szlovák és a magyar nemzet oly szorosan összefonódott történelmének is. Hasonlóan Cirillhez és Metódhoz, azon kevés szentek közé tartozik, akiket a keleti és a nyugati egyház egyaránt magáénak vall és tisztel, és akik Európa nagy alapító atyái.

Szent István nagyságát mindig örömmel és tanulsággal gazdagon idézzük fel. Hiszen a magyar királyság megalapításával ő biztosította megmaradásunkat. Szuverén módon határozta meg Magyarország helyét az akkori Európában: az új államok közül egyedül ő nem lett sem a császár, sem a pápa hűbérese. Bekapcsolta Magyarországot Európa gazdasági és kulturális vérkeringésébe, amikor megnyitotta az országon átvezető jeruzsálemi zarándokutat. Hatalmas egyházszerző munkája gyümölcsei máig teremnek. Nemcsak törvényeket, de jogbiztonságot is adott népeinek. Vallásossága nem politikai számítás volt, lelke mélyéről fakadt.

Művének az a tanulsága azonban, amelyre ma a leginkább szükségünk van, az, hogy István király felismerte azt a pillanatot, amikor nem volt szabad többé a régi mederben maradni. Óriási változást igényelt, óriási átalakulást követelt meg az emberektől István terve. Hosszú uralkodásának végén egy teljesen más országot, más társadalmat és más embereket hagyott maga után.

[□] A beszédet az ünnepségen Heizer Antal, Magyarország pozsonyi nagykövete olvasta fel.

Ha felmérjük a magyar nemzet kilátásait, ha meg akarunk maradni mindenütt, ahol Szent István alatt már otthon voltunk, akkor készen kell állnunk a belső, szemléleti változásra.

A magyar nemzet ma nyolc ország területén él őshonosként. A magyar nemzetet egységét tehát csakis etnikai, nyelvi, kulturális és identitásbeli közösségként kell elképzelnünk, vagyis úgynevezett kulturális nemzetként. Ezért szükséges tisztáznunk a nemzet és állam viszonyát. Továbbá, ha közös akaratunk, hogy kulturális nemzetként megőrizzük és fenntartsuk közösségünket, ennek érdekében nemcsak minden jogi eszközzel élnünk kell, hanem egyszersmind törekednünk kell a szomszéd nemzetekkel a jóindulatú és felszabadult kölcsönösségre, a nyitott szívű megbecsülésre. Ugyanez a feladata az anyaországnak a szomszéd államokkal való viszonyában.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

István az Árpádok véreből való volt, a magyaroknak alapított államot, s Magyarország több mint ezer év után is áll.

De olvashatjuk István király Intelmeiben, hogy nem akarta egy nemzetiségűvé tenni országát. Utódainak is megparancsolta, hogy a korábban itt lakó népeket és a betelepülőket hagyják meg nyelvükben és szokásaikban. „Mert az egynyelvű és egyszokású ország gyenge és esendő” – idézzük ma is oly sokszor. Magyarország az ő példája nyomán később is befogadó ország maradt.

A magyar állam és magyarság határai sosem estek egybe. A magyar államnak kezdettől fogva más nemzetek is részei voltak, és részei ma is. A magyarság egy része pedig a történelem során nem egyszer a magyar állam határain kívül élt.

De miközben a határok változtak, a magyarok mindig megmaradtak ott, ahol Szent István korában már letelepedtek. Ezt bizonyítják a helynevek, tanúsítják a régészeti leletek és nyelvemlékek, és ezt mutatja teljes történelmünk és a magyarság mai elhelyezkedése is.

Nyelvünk, kultúránk, történelmi tudatunk és azonosság-érzésünk egysége mindmáig fennmaradt.

Európa nagy részén, de a mi régióinkban különösen, etnikailag és nyelvileg homogén nemzetállamok nem hozhatók létre. Ma, Európa államaiban 40 nemzeti nyelv van, ám ebből 35-öt az ország határain kívül is anyanyelvként beszélnek. A tiszta nemzetállam 19. századi eszméje annak idején Magyarország politikáját is megkísérettette, de drágán megfizettünk érte. Napjaink Európájában elképzelhetetlen a kisebbségek jogfosztása és kiűzése. A nemzetállamok kialakításának hagyományos eszköztárával pedig – a kisebbségi nyelvek kitiltásával a közéletből és oktatásból, az etnikai arányok megváltoztatásával célzott betelepítések révén – ma már szemben állnak az emberi jogi és a kisebbségvédelmi egyezmények.

Természetesen az egyes államok szempontjából, sőt az Európai Unió vonatkozásában is tisztázniuk kell, mivel jár a kulturális nemzet egységének fenntartása. Mindenekelőtt, ez a törekvés nem érinti – és semmiképpen nem veszélyeztetheti – azon államok szuverenitását, területi épségének érinthetetlenségét, amelyekben a kulturális nemzet egyes részei, kisebbségként élnek. A Magyar Köztársaság többszörösen, szomszédaival pedig külön-külön is megerősítette nemzetközi szerződésekben, hogy a határokat sérthetetlennek tartja. Továbbá magától értetődőnek tartjuk, ha a szomszéd államok bármelyike anyaállamként viselkedik a Magyarországon élő nemzetrészeivel szemben – mint ahogy ezt mi is meg tesszük a más országokban élő magyarokkal.

Ha pedig Európa meg akarja találni időszerű feladatait és hivatását, hogy az európai polgárok valamennyi közösségének uniója legyen, akkor az Európai Uniónak az államok, a politikai nemzetek mellett, a régiók és az etnikai-nyelvi-kulturális közösségek, vagyis a kulturális nemzetek uniójává is kell válnia.

A jogi garanciák gyakorlati érvényesítése és további kiépítése mellett azonban a megoldás valódi kulcsa a belátás: a történelem és a jelen helyzet, azaz a többségi nemzet mellett más nemzeti közösségek létének és fennmaradásának tudomásul vétele. De nem kényszeredetten. Azzal a szemlélettel szemben, amely a kisebbségben ellenséget, vagy legalábbis problémát lát, létezik egy másik látásmód is, amely értéknek és országa gazdagodásának tartja őket. Hiszen így gondolkodott már Szent István is.

Ezekben az országokban sok száz, sőt még ezer éves nemzetiségi tömbök is vannak, mélyeséges gyökerekkel, hagyománnyal és teljes társadalmat képezve. Történelmünk is sokszorosan összefonódott, és sokkal inkább áll közös alkotásokból, mint sérelmekből. Miért ne lehetne ezeket az alkotásokat – amelyek Európa ezen részének történelmét és kultúráját alkotják – kölcsönös megbecsüléssel és a kizárólagosság igénye nélkül magunkénak és egyben közösnek is tudni? Megértéssel tudomásul venni, hogy ugyanannak a történelmi eseménynek akár ellentétes értelmezései is lehetnek? Állampolgári lojalitás úgy is lehetséges, hogy egy kisebbségi nemzetrész nem osztja ilyen kérdésekben a többségi nemzet érzéseit – hanem kölcsönösen tudomásul veszik a másik olvasatot. Ezzel nyeri mindkét fél a legtöbbet. Ugyanígy állunk a kétnyelvűséggel, amely nagy érték – de csakis az anyanyelv sérelme nélkül. A kisebbség kívánatos integrációjának a többségi államba érzelmi feltételei is vannak – amelyek az integrációt és az asszimilációt érzékenyen elvlasztják.

Azok a szlovák parlamenti képviselők, akik megszavazták a komáromi Selye János Egyetem megalapítását, mindkét nemzet érdekében nagyon sokat tettek. Most, Szent István szobra mellől szeretném kifejezni külön köszönetemet nekik. Ez a szellem tette nyugodtá a magyar-szlovák kapcsolatok egyes időszakait. Jó lenne visszatérni hozzá! A szavazatnyerést célzó pártpolitika világán kívül azonban igenis él ez a szellem; fontos eseményei vannak a kölcsönös megbecsülésnek és kiengesztelésnek. Utalok a szlovák és a magyar

katolikus püspöki kar példamutató nyilatkozataira. És szívből köszönöm, hogy budapesti Szent István bazilikában tartott tegnapi ünnepi misén Kassa és Nagyszombat érseke is részt vett.

Az anyanyelv korlátlan használata nemcsak a magán-érintkezésben, hanem a nyilvánosságban, az oktatásban, a közösségi tereken, sőt a hivatalos érintkezésben is életfontosságú a kisebbségi nemzetrészek számára. Közismert a legjobb európai gyakorlat – a svéd nyelv státusza Finnországban, a németé Belgium németek lakta részén, vagy a regionális hivatalos nyelv lehetősége. S vannak szerényebb, viszont kötelező jogi garanciák. Én azonban ismét a belátásra és jóézésre hivatkozom.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Oh, hol vagy magyarok tündöklő csillaga – szól évszázadok óta, augusztus 20-án, Szent István ünnepén az ének. Felidézzük, és kívánjuk István királyt, erőt merítünk és útmutatást kapunk példájából. Szent István hatalmas műve a maga gazdagságában nemcsak a magyarok javát szolgálta. Mélyen remélem, ez a szobra, amellet, amit Szent István számunkra jelent, ezt is hirdetni fogja.

Sajtónyilatkozat a komáromi Erzsébet hídon

Komárom, 2009. augusztus 22.

– *Elnök Úr mit gondol a szlovák fél reakciójáról?*

– Itt a határon ért utol minket a Szlovák Külügyminisztérium jegyzéke, amelyben az én számomra, név szerint, éjfélig megtagadják a belépést a Szlovák Köztársaság területére. Ez egy példátlan, és két szövetséges állam viszonyában megmagyarázhatatlan és kimenthetetlen lépés. Különös tekintettel a kitiltás indokolására, amely azt mondja, hogy biztonsági kockázatot jelentene a jelenlétem.

Örülök neki, hogy Önök mindannyian a híd másik oldaláról jönnek, a szoborállítás helyszínéről. Ott saját szemükkel láthatták, hogy semmiféle biztonsági kockázat nem áll fenn, nem gyülekeznek szélsőségesek, nem akarnak verekedni. Ez egy nagyon méltóságteljes ünnep lett volna. Kérem a sajtót, hogy az igazság terjesztésében legyen a segítségemre; fényképezzenek, készítsenek interjúkat! Semmiféle kockázat nem állt fenn. Hozzá kell fűznöm, hogy a szlovák fél hivatalosan több mint két hónapja tudja ennek a látogatás tényét. A legutóbbi napokig mindenben együttműködést tapasztaltunk a szlovák hatóságokkal. Remélem, hogy az utolsó két napban kitört hisztéria a legfelsőbb állami szinteken nem a szlovák nép érzelmeit tükrözi.

Nagyon sajnálom, hogy nem tudom elmondani beszédemet a túlsó oldalon, amely éppen azt ünnepelte volna, hogy Szent István közös királya a szlovák és a magyar népnek. Megkértem a Nagykövet Urat (Heizer Antal, pozsonyi nagykövet), hogy olvassa fel a beszédemet. Kérem Önöket, és kérem a komáromiakat, hallgassák úgy, mintha a magyar államfő mondta volna. S engedjék meg, hogy a beszédem két utolsó mondatát idézzem itt: „Szent István hatalmas műve a maga gazdagságában nemcsak a magyarok javát szolgálta. Mélyen remélem, ez a szobra, amellet, amit Szent István számunkra jelent, ezt is hirdetni fogja.” Kívánom, hogy a szobor a két nép valódi érzelmeit és valódi közös jövőjét példázza, nem pedig a politikai hisztéria keltését. Visszafordulok, mert nem tudnak engem egy tudatos jogsértésbe behajszolni, hiszen jogász vagyok, államelnök vagyok. Remélem, hogy a komáromiak ezt a látogatást így is megőrzik szívükben. És visszajövök még.

– *Mit gondol Elnök Úr, ez a mostani incidens mennyire fogja az egyébként is „kényes” szlovák-magyar viszonyt befolyásolni?*

- Nyilván egy ilyen lépést nem lehet válasz nélkül hagyni. Meg vagyok győződve róla, hogy a magyar diplomácia minden elkövet; egyrészt, hogy ennek a lépésnek a súlyát éreztesse nemzetközileg is, ugyanakkor azt hiszem, hogy ettől függetlenül törekedni kell a jó viszonyra.
- *Tájékoztatja erről a helyzetről a magyar kormányfőt, és hozzáfűzi majd véleményét a kialakult helyzetről a két ország között?*
- A jegyzéket egy órával ezelőtt pozsonyi konzulunk vette át, ő ezt a kormány felé hivatalos úton továbbítja, s a további lépéseket a kormánynak kell mérlegelnie.
- *Mi az, amit tisztességes és elfogadható válaszlépésként értékelne?*
- Először is azt, hogy hasonló stílusban nem válaszolunk erre a lépésre. Megőrizzük méltóságunkat. Nagyon remélem, hogy a beszédemet az egész szlovák sajtó közölni fogja.
- *Az Európai Unió szerepvállalását fontosnak tartja-e Köztársasági Elnök Úr, tehát hogy ezt a kérdést valamilyen formában az Unió keretein belül rendezzék?*
- Ahogy a nyelvtörvény ügyében is, ebben az ügyben is minden olyan nemzetközi kérdésben fellépünk, ahol szükséges. De ettől függetlenül szeretném hangsúlyozni, hogy szeretném, ha a jogi lépések mellett történne valami a lelkekben is, történne valami a két nép közötti szemlélet megváltozásában is.
- *Elnök Úr mit gondol, milyen lépéssel lehet a mai helyzetet visszafordítani?*
- Szerintem türelmes lépésekkel lehet. Attól függetlenül, hogy a napi belpolitika Szlovákiában milyen lépéseket kíván tenni, én tudom, hogy azért a légkör enyhült. Elég szapora kapcsolataim vannak az itteni magyarsággal. Egyértelmű, hogy az emberek között megszűnt az ellenséges légkör, amely a Mečiar-érában még tapasztalható volt. Az én feladatom nem az, hogy élezzem a feszültséget, hanem éppen ezen a szinten, az emberek között, segítsen a közeledést. Azt hiszem a szlovákok is úgy érzik, hogy a magyarok az a nép, amely mentalitásában, karakterében a legközelebb áll hozzá. Nekünk lenne a legkönnyebb szót érteni. Meg kell érteni, hogy a magyarok szeretik a szülőföldjük, ezen a város északi felét értem, Szlovákiának pedig többnemzetiségű államként meg kell értenie, hogy nem viselkedhet úgy, mint egy tiszta nemzetállam. Ez a 19. században volt szokásos.

Beszéd az 1956-os forradalom és szabadságharc évfordulóján az ausztriai magyarok közös megemlékezésén

Bécs, 2009. október 21.

Tisztelt Ünneplő és Ünneplő Közönség!

Örülök, hogy október 23-át együtt ünnepeljük az ausztriai magyarokkal. Arra törekedtem, hogy elnökségem alatt minden nemzeti ünnepünket rendre egy határon túli magyar nemzetrésszel közösen is megüljük. Ezzel is szeretném kifejezni összetartozásunkat, a magyar nemzet egységét. S bár nem az első alkalom között jöttem el Ausztriába, semmiképpen sem maradt volna el, hogy Magyarország államfőjeként ne demonstráljam, az itteni magyarok is a magyar nemzet részei.

Engedjék meg, hogy előljáróban arról a nemzetkonceptióról szóljak, amelyet tevőlegesen képviselek, és amelyet igyekszem az Európai Unióban is elfogadtatni. Ez annál is inkább fontos, mert az ausztriai magyarság helyzete sajátosan kettős, a szomszédos és az ún. nyugati magyarság, másrészt az őshonosság és bevándorlás között. S jól tudom, milyen érzékenyen – jogos érzékenységgel – reagáltak annak idején a státus-törvényre, amelynek hatálya az ausztriai magyarokra nem terjedt ki.

A nem politikai, nem az állampolgárságra alapozott, hanem a kulturális értelemben vett magyar nemzet tagja mindenki, aki magyarnak vallja magát. A kulturális nemzet alapja a magyar nyelv, a közös történelem és kultúra, a magyar identitástudat. Ezt a nemzetet nemcsak a közös örökség tartja össze, hanem a közös akarat is arra, hogy együtt folytassuk és kamatoztassuk osztatlan örökségünket. Ez a nemzet valóságos létező. Ugyanakkor lényeges különbség van az anyaországban élő, és az azon kívüli magyarság helyzete között, akiket idekint a más országba, nyelvbe és nemzetbe való integráció, a kettős kötődés, az asszimilációs nyomás terhel. A különböző országok magyar társadalmi „szétfejlődnek”, saját megmaradási stratégiájuk van, saját politikai és kulturális utat járnak. Magyarország nem irányítani akar, de felkínálja magának az anyaország létezésének tényét, nagyságát és erejét, önálló nemzetközi fellépésének lehetőségét az összmagyarság és bármely külföldi nemzetrész érdekében. A szándékot nemzetünk folytatására azonban csakis együtt és együttműködve határozhatjuk el és valósíthatjuk meg.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Ez a hosszú bevezető nem független az 1956-os forradalom ünneplésétől; attól, hogy az Ausztriában mit és hogyan ünnepelnek a magyarok. '56-ban Ausztriát kivéve, az összes többi szomszédos állam kommunista uralom alatt volt. Az ottani magyaroknak, akik kifejezték szolidaritásukat a magyarországi forradalommal, csak a megtorlás jutott. Romániában 1460 elítélt, ebből 20 halálos ítélet és összesen több mint 14 ezer évnyi börtön. 10 év egy fekete szalag viseléséért. Retorziók Csehszlovákiában, Ukrajnában. És mégis, ezeken a helyeken öröm és büszkeség hatja át a megemlékezéseket. Ők érzik, hogy '56 miatt jó magyarnak lenni.

Ausztriában, és mindenütt a világban jó magyarnak lenni, ötvenhat miatt. Még mindig ez szerez megbecsülést a magyar névnek. S mint láttuk az ötvenéves évfordulón, az egész világ velünk ünnepelt. Ünnepezték magukat: akkori lelkesedésüket, nagylelkűségüket és áldozatkészségüket, amellyel a menekültek mellé álltak.

Ausztria szerepe kettős volt. Nyugati határunkként innen érkezett humanitárius segítség, és ez volt a kapu a világ közvéleménye felé. Óriási az értéke Otto Pammer tudósításainak és fényképeinek a forradalom eseményeiről, majd a menekültekről, és ugyanígy Erich Lessing fotóinak is. De Ausztriának a mi forradalmunk elsősorban saját segítségnyújtását jelenti, a 160 ezer menekült befogadását és ellátását. Nemcsak a mindig szívből jövően megismételt köszönettel, de csodálattal kell szólnunk arról a feltétel nélküli segítőkészségről, együttérzésről, amely a lakosság részéről megnyilvánult; és másrészt a kormányzat óriási anyagi és szervezési teljesítményéről. A menekültek megsegítése fontos eseményként rögződött a kollektív emlékezetben és a hivatalos történelemben is; az osztrák nemzetépítés tényezője lett. Azonban ne kerülje el figyelmünket, hogy a 20. évfordulón a sajtó magyarokat illető fő szólama a sikeres integráció volt.

Kérdezhetnék, tisztelt Ünneplők, mikor jutunk már az ötvenhatos forradalomhoz. De hiszen ott vagyunk! '56 és a többi nemzeti ünnep megünneplése része nemzet mivoltunknak. Az első közös megemlékezésünkön azonban fel kell vázolni a fenti háttérrel. Ugyanis az ausztriai magyarság ötvenhatja nem függetlenekedhet attól, ahogy a forradalom az osztrák emlékezetben és önértelmezésben él. A magyaroknak ebbe is integrálódniuk kell. Másrészt viszont az ausztriai magyaroknak több közük van Magyarországot ötvenhatos problémáikhoz is, mint az ún. nyugati magyarságnak.

Ausztriában ugyanis az ötvenhatos emigráció nem olyan meghatározó, mint más, nagy nyugati magyar csoportokban. Kevesen, mintegy tízezren maradtak itt. Az '56-osok dokumentációs és véleményalakító szerepe a világban igen fontos volt. Ők őrizték és tartották fenn a forradalom szellemét messzi országokban. De eközben nem voltak élő kapcsolatban az itthoni fejleményekkel, s természetesen a rendszerváltás

után is megtartották ezt a megőrző és hősi szerepet. Akik az októberi napok égő lelkiületével mentek börtönbe, amikor kijöttek, idegen világot találtak, amelyben nem értették őket. Messziről hazalátogató ötvenhatosok talán érezhettek így 20-30 év után. De ez nem áll Ausztriára.

A mindig is itt lakó, örvidéki magyarokat nem érinthette úgy a forradalom, mint a kommunista országbelieket. Az ausztriai magyarság bevándorló része pedig folyamatosan nőtt és nő, nemcsak az anyaországból, de Erdélyből, Délvidékről és a Felvidékről is. Az utóbbi 20 évben végképp eltűnt a politikai motiváció.

Az ittenieknek tehát más, és több közük van ötvenhat teljes történetéhez, ők közlőből követték, vagy átéltek annak utóéletét is. Máshogy ünnepehetünk együtt, mást, megértést és aktivitást várhatunk az ausztriai magyarságtól abban is, hogyan alakul majd 1956 története és jelentése a közös nemzeti emlékezetben. A megindító ünnepély a szavalatokkal, az ötvenhatosok visszaemlékezéseivel, a népi tánccsoporttal – mint Melbourne-ben, Torontóban – Bécsben nem lenne elég. Itt az Őrség magyar lakói mellett az egész kárpát-medencei magyarság frissen képviselve van. Nem zárkozhatnak a múltba. Közelségünk és sokban hasonló sorsunk miatt reméljük, megértik a még mindig folyó küzdelmet '56-ért, és reflektálnak rá.

Magyarországon '56 az utóbbi években fontos vonatkoztatási pont volt, nemcsak az ötvenedik évforduló miatt.

Az ötvenhatos forradalom alapélménye és legnagyobb ajándéka a nemzeti egység volt. Az egész nemzet akarta a függetlenség visszaszerzését, és az önkényuralom helyett a szabadságjogokat. Ezeket a rendszerváltás megvalósította – de vajon a nemzet egysége valamely hasonlóan nagy érték akarásában illúzióvá vált-e? A forradalom híre a környező országokban élő magyarokban egy pillanatra felcsillantotta a reményt, hogy lehetséges a felszabadulás, s magyarságukban is jogaik lehetnek. Ma a magyarság, mint kulturális nemzet egysége, intézményekkel, jogokkal ellátása, a nemzet közös fenntartása az ehhez fogható, méltó feladat.

Mindnyájunknak törődnie kell azzal, hogy ne engedjük ötvenhat viszonylagossá tételét. Ne lehessen válogatni a múltból, kivenni a kinek-kinek kedvező mozzanatokot, későbbi érdekeket visszavetíteni. Noha a forradalmat mindenki másként élte át, a sokféle szál, a fegyveres harc, a munkástanácsok, a forradalmi bizottságok, pártok alakulása együtt, elválaszthatatlanul alkotják '56-ot. Amikor Dobi István 1956-ban azt mondta Bibónak, „sokféle szemüvegen lehet nézni ezt a magyar ügyet”, Bibó István válasza ez volt: „sokféle szemüvegen lehet nézni, de ha az ember leteszi a szemüveget, csak egyféleképpen”.

A forradalom lényege az volt, hogy tagadta az állampárti kommunizmust. Nagy Imre nagysága abban állt, hogy túllépett azokon a reformtörekvéseken, amelyek a szocialista rendszer keretén belül akartak jobbítani. Megértette, hogy ezt várja tőle a forradalmi magyar nép, s inkább meghalt, de nem lépett vissza.

Itt, Ausztriában meg kell, hogy értsék a magyarok, hogy ugyanez, az államszocializmussal való gyökeres szakítás, a folyamatosság tagadása volt az 1989/90-es rendszerváltás lényege, s ezért az '56-hoz való hűség, a forradalomra hivatkozás jogossága áll vagy bukik azon, engedjük-e összemenni a szabad Magyarországot az 1989 előttivel. Nem lehet ötvenhatal is, Kádárral is folyamatosságot vállalni. Hiszen ez felveti a kérdést: akkor most forradalom volt, vagy ellenforradalom. Ezért otthon folyamatosan meg kell küzdeni azért, újra és újra demonstrálni kell, hogy 1956 és annak értékei alkotják a szabad Magyarország alapját.

A forradalomban ünnepelhetjük a felkelők hősiességét, a forradalom gyorsan létrejött szerveinek demokratizmusát, tagjainak bölcsességét és emberségét, a bosszúvágy hiányát, a soha nem látott szolidaritást, a vidék gyorsan építkező, csendes forradalmát. És gyászolhatjuk az áldozatokat, a harcban és az orv sortüzekben elesetteket, a kivégzetteket, a tönkretett életeket és családi sorsokat. Mégis, azt hiszem, a forradalom alapélménye a nemzeti egység mellett a felszabadultság boldogsága volt. Mindenki felszabadult, mert végre, együtt, hangosan és nyilvánosan kimondták az igazságot.

Ötvenhat megünneplésének ezt a felszabadulást, annak elemi és tiszta örömét kell megörökítenie. Ez a magyar nemzet legdrágább öröksége 1956-ból.

Üzenet Kolozsvárra, az erdélyi Múzeum-Egyesület 150. évfordulója alkalmából

2009. november 20.

Tisztelt Akadémiai Elnök Úr! Tisztelt Egyed Professzor Úr!

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tagjai és támogatói! Hölgyeim és Uraim!

Gróf Mikó Imre a 19. század derekán olyan társadalmi egyesületet akart létrehozni, amely mindenkihez anyanyelvén juttatja el a tudást. A sokszor különböző államokba tagolt európai nemzetek egységesítése során óriási szerepe volt a nemzeti kulturális intézményeknek. Valamennyi nemzeti múzeum, nemzeti könyvtár, nemzeti akadémia, nemzeti színház ezt a célt szolgálta, és sokszor előképe volt az egységes országok létrejöttének.

Erre a célra Erdélyben is összpontosítani kellett az erőket, le kellett küzdeni a megtorlástól való félelmet, a magyarság közönyét, és a császári udvar által felállított adminisztratív akadályokat is. Amikor mindez sikerült, a román és szász értelmiséggel is rendezni kellett az intézmény nyelvét: Mikó Imre azt vallotta, hogy minden népcsoportnak saját intézete legyen, s tartsa meg mindenki saját identitását.

A kitartó küzdelem és az összefogás sikerre vezetett: 1859-ben Kolozsvárott megalakult az Erdélyi Múzeum-Egyesület. Azonban a dicsőséges kezdet és a mostani ünnep között eltelt időszaknak voltak nehéz pillanatai. Ilyen volt az 1867-es év, amikor Erdély újraegyesült Magyarországgal. Az új helyzetben ugyanis nemcsak a tagok lelkesedése, de az intézmény támogatása jelentősen csökkent. Mikó Imre a kormány tagjaként sem tudott ezen változtatni.

Később, a két világháború között az Erdélyi Múzeum-Egyesület saját fennmaradásáért folytatott küzdelmet. A gyűjteményt a román egyetem használta ugyan, de támogatásban nem részesítette az egyesületet. A tagok erdélyi magyar tudományosságért érzett felelőssége azonban nem engedte kihunyni a reményt.

A nagy veszteségek után, 1989-ben megnyílt a lehetőség az intézmény újjászervezésére. Ebben úttörő szerepet vállalt Jakó Zsigmond professzor, akivel sajnos már nem ünnepelhetünk együtt. Neki is köszönhető, hogy napjainkban az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek mintegy 800 tagja és 5 vidéki fiókegyesülete van Erdélyben.

Az erdélyi műhelyek napjainkban újra a magyar tudományosság termékeny központjai, amelyek mind az anyaországgal, mind Európa tudományos életével szoros kapcsolatban működnek. Az Erdélyi Múzeum-

Egyesület nemcsak a magyar nemzetépítés szimbólumává, egyik legfontosabb társadalmi intézményévé vált, hanem az erdélyi magyarság összefogását is megjeleníti az egész nemzet számára.

Ezzel összefüggésben indokoltnak tartom e körben ismételt hangot adni a kulturális nemzet koncepciójának. Ennek elismertetéséért lépek fel nemzetközi kapcsolataimban, és különösen az Európai Unióban. Ez szolgálhatja ma leginkább a nemzetek fennmaradását és jogaik élvezetét, anélkül, hogy az egyes államok szuverenitásával és határaik biztonságával ellentétbe kerülne. A politikai nemzetnek és a kulturális értelemben vett nemzet fogalma különböző. Az állampolgárok alkotják a politikai nemzetet, a kulturális nemzet pedig történelmi-nyelvi-kulturális, identitásbeli egység. Magam a nemzetnek azt a nagyon szép meghatározást vallom, hogy ez közös vágy, megegyezés és akarat arra, hogy a minket meghatározó gazdag és közösen birtokolt örökségünket együtt is folytassuk. Örökségünk része különösképpen a magyar nyelv, és minőségének fenntartása. Mindent, ami a kortársi tudományban és kultúrában létezik, ki kell tudnunk fejezni magyarul is, még hozzá pontosan. Enélkül nyelvünk konyhanyelvvé satnyulna, amit csak a privát szférában lehet használni, s amely aztán fokozatosan elsorvadna, nem tudná előre vinni a nemzetet. Különösen nagy veszély ez ott, ahol a magyar nemzet kisebbségben él más nyelvű államokban. Ezért is nagy öröm, hogy az Erdélyi Múzeum-Egyesület megalakulásának 150 éves jubileumi ünnepe nemcsak köszöntő beszédek sokaságából áll, hanem annak része a ma esti ünnepi előadás a Kolozsvári Magyar Operában, vagy a holnapi szakosztályi ülések a bölcsész-, a nyelv- és a történelemtudományok, a természettudományok, az orvostudományok, a jog- és közgazdasági tudományok, a műszaki tudományok, az agrártudományok és az informatika területén.

A magyar nemzet kulturális nemzetként mindig megtartotta az egységét, akárhány határ szabdalta is szét. Hiszen éltünk mi sokáig „két hazában”; volt idő, a török alatt, amikor a magyarok többsége a királyi Magyarországról nézve „határon túli magyar” volt. De fontos, hogy mindig megmaradt egy magyar állam, amely anyaállamként fel tudott lépni az egész nemzeti közösség érdekében. A magyar államnak kötelességei vannak azokkal a nemzetrészekkel szemben, amelyek határain kívül élnek. Ez nem csak az Alkotmányban rögzített kötelességünk, ez egyben erkölcsi kötelességünk is.

Magyarország minden olyan nemzetközi jogi vagy kétoldalú eszközt igénybe vesz, amellyel a határon túli nemzetrészek szabadságait erősíti. Annak tudatában is így kell tennünk, hogy a kisebbségi helyzet mindig egy különleges, és nehézségekkel terhelt léthelyzet marad. Éppen ezért tisztában kell lennünk azokkal az igényekkel, amelyeket a kisebbségi nemzetrészek jogosan támasztanak Magyarországgal szemben. A felelősséget az állam mellett a nemzet nagy intézményeinek is viselniük kell, mint például a Magyar Tudományos Akadémiának. Ezt az egységet jeleníti meg az akadémiai bizottság itt Kolozsvárott.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület tudományos műhelyként rendezvényeivel terjeszti és ápolja a magyar nyelvű tudományosságot mindmáig. Hű maradt az alapítók szándékához, és eredménnyel tölti be feladatát. Kutatási eredményei a magyar tudomány becses része. Külön érdeme az Erdélyi Múzeum-Egyesületnek az erdélyi magyar kulturális örökség összegyűjtése és feldolgozása.

Ezért a mai ünnep nem csak az erdélyi magyar, hanem a magyar tudomány, és az egész magyar nemzet ünnepe, amikor hálával és büszkeséggel köszöntjük az Erdélyi Múzeum-Egyesületet.

Üzenet a muravidéki kétnyelvű oktatás 50. évfordulója alkalmából Lendvára

2009. november 27.

Tisztelt Muravidéki Magyarok!

Hónapokkal ezelőtt örömmel fogadtam el a muravidéki magyarok meghívását a kétnyelvű oktatás 50. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi műsorra, és készültem annak köszöntésére. Sajnos diplomáciai kötelezettségeim meghiúsították részvételemet, ezért levélben köszöntöm a rendezvény résztvevőit és vendégeit, köztük kitüntetett tisztelettel Türk Elnök Urat.

Többször ellátogattam már Szlovéniába a muravidéki magyarsághoz. Voltam Lendván a Kétnyelvű Középiskolában, illetve legutóbb az egyetlen magyar nyelvű felsőoktatási intézményben, a maribori Magyar Nyelv és Irodalom Tanszéken is. Mindnyájan tisztában vagyunk azzal, hogy a magyarság megmaradásában – tömbben és szórványban egyaránt – az anyanyelvű és anyanyelvi oktatásnak meghatározó szerepe van.

A jubileumi ünnepség jó alkalom a számvetésre. Az elmúlt 50 évben felhalmozódott tapasztalat a közösség rendelkezésére áll, s ez segíti megválaszolni a hogyan tovább kérdését. Ha abból indulunk ki, hogy a nemzet nemcsak gazdag örökségünk közös birtokolása, hanem a jelenlegi megegyezés, vágy és akarat arra, hogy közösen folytassuk örökségünket, akkor nyilvánvaló, hogy a magyar nyelv fenntartása a nemzet fennmaradásának alapja. S nemcsak a köznapi nyelvhasználatról van szó, hanem arról is, hogy mindent, ami a kortársi tudományban és kultúrában létezik, magyarul pontosan ki tudjuk fejezni. Enélkül nyelvünk konyhanyelvvé satnyulna, amit egyre szűkebb körben lehet csak használni, s amely aztán fokozatosan elsorvadna, nem tudná előre vinni a nemzetet.

Közismert, hogy Szlovéniában az őshonos kisebbségek valóban széles jogvédelmet élveznek, s gyakran többletjogokkal is élhetnek. Az anyanyelven való tanulás, az anyanyelvű iskolarendszer is e jogok közé tartozik.

Szlovéniában a magyar nyelvű oktatás kétnyelvű iskolarendszerben folyik. A kétnyelvű oktatás célja a diákok kétnyelvűvé válása. A kétnyelvűségnek azonban számos fajtája létezik, ezért a közösségnek kell eldöntenie, hogy számára milyen típusú kétnyelvűség elérése a cél. Nyilvánvaló, hogy számunkra az a jó, sőt, csakis az kívánatos, hogy a szlovént is igen jól beszélő tanuló domináns nyelve a magyar maradjon. Ha azonban az a végeredmény, hogy a magyar anyanyelvű diák úgy kerül ki az iskolából, hogy egyik nyelvet sem beszél tökéletesen, vagy úgy, hogy magyar tudása szegényes és hibás lesz, akkor a szép

elméleti modell és a gyakorlat között szakadék tátong. De akkor is csak nevében kétnyelvű az iskola, ha a végén a szlovén diákra legfeljebb néhány magyar szó ragadt.

Ezen az évfordulós ünnepen tehát mérleget kell készíteni arról, mennyire eredményesek a kétnyelvű oktatás módszerei. S tisztázandó, hogy az esetleg csekély eredményben, vagy éppen a magyar nyelv visszaszorulásában mekkora rész írható a tanítási módszer terhére, s mennyiben felelős ezért, ha a tanárok alkalmazásában azt az alapvető követelményt nem tartják be, hogy a kétnyelvű iskolában tanító pedagógus és az igazgató mindkét nyelvet ismerje. E tekintetben kénytelen vagyok legutóbbi látogatásom szomorú tapasztalatára utalni a lendvai kétnyelvű középiskolát illetően.

Mindenre van megoldás. A magyarul beszélő tanárok képzésében nélkülözhetetlen a maribori magyar tanszék. De ezen túlmenően a magyar nyelv műveléséhez nélkülözhetetlen az itt folyó magasabb képzés és tudományos munka, beleértve még a professzionális fordító- és tolmácsolást is. Mindez a szlovéniai kultúrának is része és nyeresége. Ezért remélem, hogy az egyetemi finanszírozás változásai ellenére is a tanszék megkapja a működéséhez szükséges összeget – hiszen ez van összhangban Szlovénia nemzetiségi politikájával. Másrészt, ha nincs magyarul beszélő szaktanár egyes szakokon, vagy a mesterséget magyarul tanító szakoktató, Magyarországról meghívott pedagógusok itteni alkalmazása lehetne a segítség. Ugyanígy Magyarországon a vend falvakban is hatékony lenne hasonló megoldás. Ide tartozik a nemzetiségi nyelvoktatás szaktanácsadó szolgálatának bővítése is. További, mégpedig alapvető feltétel a megfelelő tankönyvek biztosítása, amely főleg a középiskolában probléma.

Szerte a Kárpát-medencében készülnek nyelvstratégiák, amelyek a magyar szórványközösségek fennmaradásának zálogai lehetnek. Úgy tudom, Önök is készülnek egy muravidéki nyelvstratégia megalkotására. Azt mondták, hogy az itteni magyarok a kétnyelvű oktatás pártján állnak. A problémák számbavétele is arra ösztönöz azonban, hogy a működő iskolákkal adott lehetőségeket jól ki lehessen használni. Hiszen a kétnyelvű oktatás elvileg mind a többségi nemzet, mind a kisebbség érdekét szolgálja, s ha jól működik, mindenek előtt a magyar anyanyelv fennmaradását kell segítenie.

A szlovéniai magyarságban is nagy szükség van az összefogásra: egyrészt politikusok, civil szervezetek, tapasztalt tanárok összefogására és közös álláspont kidolgozására, másrészt párbeszédre a többségi nemzettel. Ezért is fontos és üdvözlendő gesztus Türk Elnök Úr jelenléte a mai ünnepen.

Szívből kívánom, hogy közös erőfeszítéseink sikerrel járjanak!

Beszéd a szabadkai Lifka Sándor Kulturális Központban

Szabadka, 2009. december 10.

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Ünneplő Közönség!

Önök jól tudják, mennyire vártam ezt a találkozást. Örülök, hogy a Vajdasági Magyar Szövetség meghívott, hogy együtt ünnepeljük e nagy múltú mozgóképszínház újjáéledését.

Lifka Sándor 1880-ban született, és 1952-ben halt meg Bácsszőlősen. Igazi közép-európai sors volt az övé a vándorélet, a mutatványosság és a művészet jegyében, Brassó, Csehország, Bécs, Trieszt, Budapest, Szabadka és Bácsszőlős között. Korán rabul ejtette korának csodája a film. „Pathé” gépeivel kezdett forgatni, 1900-ban Gödöllőn megörökítette Ferenc József és Erzsébet királynő látogatását. Testvérével alapított vándormozijában nemcsak vetített, forgatott is: és rögtön bemutatta a közönségnek a róla készült filmeket. Szabadkán 1910-ben alapította meg állandó moziját, ahol most is vagyunk – akkor még „Villamos mozgó fényképek” felirat állt a homlokzaton. Az első világháborúban filmes-haditudósítóként dolgozott, s később is mindig vetített híradót. A mozi mellett filmforgalmazó vállalatot is alapított. Joggal áll bácsszőlősi síremlékén: A kinematográfia közép-európai megismertetője.

Az itteni lexikonokban neve nem található. Elismerés jár azoknak, akik emlékére 2005-ben létrehozták a Lifka Sándor Art Mozit. Örülök, hogy most, a Lifka Mozi felújításának befejeztével a Vajdaság kultúrájának és színjátszásának méltó helyszíne lett. Köszönet mindenkinek, aki megújulásában részt vállalt.

Tisztelt Ünneplők!

Hadd folytassam egy mindannyiunk számára jó hírrrel, az Európai Unió november 30-i döntésével karácsonykor már újra szabadon, vízum nélkül utazhatnak a vajdasági magyarok Magyarországra és a schengeni térség országaiba, vagyis Nagy Britannia és Írország kivételével csaknem az egész Unióba. A vízumliberalizációt Magyarország kezdettől fogva támogatta, és örülök, hogy valósággá vált.

Elnöki tevékenységem fontos része a folyamatos és rendszeres kapcsolattartás a magyar nemzet egészével. Megszólalásaimban, tárgyalásaimon következetesen képviselem a kulturális nemzet fogalmát, a nyelvi, identitásbeli és kulturális közösség egységét, és fenntartását. Ez, közösségünk fenntartása a legfontosabb, hiszen a nemzet alapja a megegyezés, a vágy és a közös akarat arra, hogy együtt folytassuk gazdag

örökségünket. A kulturális nemzet tagjainak állampolgárságától függetlenül egységet képez, s ez nem áll ellentmondásban avval, hogy ki-ki államának lojális polgára legyen. Ma minden kérdésben egyetértettünk Tadić úrral.

Magyarország kapcsolatai Szerbiával széleskörűek, és kedvezőek a feltételek további bővítésükhöz. Támogatjuk Szerbia közeledését az Európai Unióhoz. Az Európai Közösség, az Unió kiinduló eszméje a történelmi megbékélés volt. Az Európai Unió jog- és értékközösség; alkotói nemcsak államok, hanem az Unió a kulturális nemzetek és a régiók uniója is. Azt akarjuk, hogy a Nyugat-Balkán is része legyen ennek a nagy európai tervnek.

Tadić elnök úr októberi magyarországi állami látogatása során megállapodtunk, együttesen felkérjük a két tudományos akadémia elnökét, hogy hozzanak létre vegyes bizottságot a közös történelem tanulmányozására, különös tekintettel a második világháború időszakára. Meggyőződésem, hogy egy ilyen tudományos kutatás, a tudósok kezében, távol a napi politikától, „felszabadult nyitottsággal” lehetővé teszi a tények feltárását, beilleszkedésünket az európai tervbe.

A vajdasági magyarság életében az idén több fontos, és státuszukat erősítő fejlemény történt.

A szerb parlament elfogadta a Vajdaság Autonóm Tartomány hatásköreiről szóló törvényt, és megerősítette a tartomány új Statútumát. Ez Szerbia belügye, Magyarország részéről mindig is így kezeltük. Ugyanakkor a vajdasági magyarság számára is komoly előrelépés az új törvény, amely a decentralizáció és az önkormányzatiság erősödését jelenti.

Engedjék meg, hogy a nemzeti tanácsokkal bővebben foglalkozzam.

A 2009. augusztus 31-én elfogadott új törvény alapján alakulhatnak meg, a korábbinál szélesebb jogkörökkel. A kisebbség által választott Nemzeti Tanács az oktatás, a kultúra, a tájékoztatás és a nyelvhasználat ügyeiben képviseli az adott kisebbséget az állami, tartományi és önkormányzati döntések során. Tudom, vannak, akik kevésnek tartják a zömmel véleményezési és javaslattelevi jogköröket. De gondoljanak arra, hogy míg itt az új törvény a kulturális autonómia alapintézményét vezeti be, úgy, hogy azt maga a kisebbség választja meg, sok országban, ahol a magyar nemzet részei élnek, a nemzetiségek kollektív jogait, és az autonómia szó említését is veszélyesnek tartják az adott államra nézve. És tapasztalatból tudom, mely államok magyarsága bánhatja, hogy ott bizony nem lehet megvétózni az iskolaigazgatók kinevezését, amit itt a törvény biztosít. Van ország, ahol korlátozzák a magyar zászló, vagy a magyar földrajzi nevek használatát, itt viszont a Nemzeti Tanács határozhatja meg a nemzeti szimbólumokat, a települések, tájak magyar elnevezését. És akkor az anyanyelv szabad használatát ne is említsük!

A nemzeti tanácsok igazi súlyát, legnagyobb legitimációját az adja, ha az adott nemzet tagjai közvetlenül választják meg. A választás feltétele a kisebbségi választópolgárok névjegyzékének összeállítása, amihez a kisebbséghez tartozó felnőtt lakosság felének hozzájárulása szükséges. A magyarok esetében 117 320 főnek kell a választói névjegyzékbe kerülnie 2010. március 9-ig. Ez csak az egész vajdasági magyarság megmozdulásával, részvételével, a pártok és pártonkívüliek összefogásával érhető el. Örömmel hallottam Pásztor István elnök úr tájékoztatását, nem igazolódott be az aggodalom, hogy a magyar emberek félnek majd kifejezni nemzeti hovatartozásukat. A mai nap felemelő eseménye, hogy két államelnök jelenlétében, itt, a megújult Lifka Mozi színpadán írja alá Lifka Sándor lánya százezredik magyarként ezt az ívet. Kérek és bátorítok minden vajdasági magyart, hogy ha még nem vetette fel magát a névjegyzékbe, iratkozzon fel. Legyenek minél többen, szárnyalják túl a törvényben megkívánt minimumot! Nemcsak arról van szó, hogy mennél többen lesznek, annál nagyobb lesz majd a Magyar Nemzeti Tanács legitimitása. Nagyobb dolgot kell itt megmutatni!

Tisztelt Ünneplő Közönség, a legnagyobb buzdítás már az evangéliumokban is így szólt: „Ne féljtek”. Ma nem úgy kell ezt érteni, mint a háború után. A „ne féljtek!” ma a belső biztonságra vonatkozik, a magyarság vállalásának az egyértelműségére, a nyugalomra és eltökéltségére, a megelégedettségére, és büszkeségére. Minden magyar együvé tartozásának tudatára. Hiszen mondtam: a nemzet léte vágy és közös akarat kérdése.

Ezt az akaratot hordozzák az eddigi aláírások, ezt fejezi ki, ha meglesz karácsonyig a törvényben megkívánt szám. A vajdasági magyarság mutatja meg magát minden eddigi és majd a további aláírásokban is. Ez a teljes magyarság, a magyarországiak és minden más államban élő magyar nemzetrészt számára is öröm és példa. Engedjék meg, hogy köszönetet mondjak érte.

Üzenet a *Küzdelem és építés – Temesvár, 1989 – Húszéves a rendszerváltás* emlékévé ünnepi gálaestjére

2009. december 15.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

1989-ben a kommunizmustól való megszabadulás közel hozta egymáshoz Kelet-Közép-Európa népeit és országait. Figyeltük egymás küzdelmét, módszereit és eredményeit. S bár utólag minden nemzet talál kivetnivalót saját átalakulásának forgatókönyvében – okolva sietséget, vagy éppen a lassú kompromisszumot – a legfontosabb mégis, hogy mindez megtörtént.

Már a falurombolás elleni tiltakozások során, és később a temesvári református gyülekezet iránti aggodalomban, majd a forradalom félelmeiben és örömeiben együtt volt az egész magyarság, és mint 1956-ban is, együtt voltunk a szabadságot akaró románokkal és németekkel is. 1987-ben a brassói munkásfelkelés leveréséről még kevesen tudtak. Ám Tőkés László harcát már döbbenet figyelték az anyaországi magyarok és sokan mások szerte a világban. Aztán 1989 decemberében azonnal megindultak Magyarországról a segélyszállító teherautók, s a jóság, az önzetlen adakozás és a feltétel nélküli összefogás megannyi példája mutatkozott meg. Döntően nem nagyszabású, sokmilliós programok, hanem az őszinte, közvetlen emberiesség megnyilvánulásai.

Tőkés püspök úr nemrégiben egy visszaemlékezésen arról szólt, hogy húsz esztendővel ezelőtt úgy hitték: a demokrácia egy kapu, amin csak át kell lépni az új világba. Aztán világossá vált, hogy sokkal inkább úthoz hasonlít. Ezen az úton haladni, a megnyert szabadsággal élni kell.

Vajon helyesen éltünk-e vele? Ceaușescu diktatúrája a félelemre és a megosztásra épített. Az általános félelmet a forradalom elűzte, bátorságot öntött a szívekbe. A hadsereg is hamar átállt a felkelők oldalára. A megosztás azonban erősnek bizonyult. A diktatúra a magyaroknak az ellenség szerepét szánta. Megtapasztalhattuk, hogy ennek kárát sokkal nehezebb orvosolni, mint a félelmet. Pedig 1989 igazolta, hogy a romániai magyarság szülőföldjéért áldozatra kész közösség. Akkor és ott, a forradalom pillanataiban, románok és magyarok közös küzdelmében ez nem is volt kérdés.

Ha a megnyert szabadsággal élni kell, ennek része a Romániában élő magyar nemzetrész viszonyának újra-meghatározása mind a többségi nemzethez, mind a magyarság egészéhez és az anyaországhoz. Jelképes értelme is lehet annak, hogy a forradalom éppen Temesvárott, ebben a soknemzetiségű és sokvallású városban robbant ki, és az összefogás példáját adta. Erre a továbbiakban is támaszkodni kellene. A

magyarság összetartozásának pedig úgy kell kifejeződni, hogy egyaránt vessen számot a valóságos helyzettel, a magyarság több-központúvá válásával, az egyes nemzetrészek önálló fejlődésével és felelősségével, továbbá az Európai Unió lehetőségeivel, s ugyanakkor a nemzet egysége megőrzésével.

A kulturális nemzet koncepciója ehhez ad segítséget. A kulturális értelemben vett nemzet a magyarság mint nyelvi, történelmi és kulturális közösség egységét és fenntartását jelenti. Ez, közösségünk fenntartása a legfontosabb, hiszen a nemzet alapja a megegyezés, a vágy és a közös akarat arra, hogy együtt folytassuk gazdag örökségünket. A kulturális nemzet olyan egységet képez, amely tagjainak állampolgárságától független, s nem áll ellentmondásban avval, hogy emellett ki-ki integrálódjék saját államába, és annak társadalmába. Az Európai Unió nemcsak gazdasági, hanem érték- és jogközösség is. Olyan alapelvei, mint a szubszidiaritás és a decentralizáció, különösen is a kisebbségben élő nemzetrészek javára fordíthatók. Végül is az Uniónak nemcsak államok, hanem kulturális nemzetek és a régiók uniójává is kell válnia.

Tisztelt Ünneplő Közönség!

Húsz esztendő távlata talán már elegendő arra, hogy különösen megbecsüljük az együtt megvívott forradalom értékét. Az 1956-os magyar és az 1989-es román lyukas zászló: ugyanaz a megtisztulás. A húsz évvel ezelőtti történetekre emlékezés talán meghozza végre a rehabilitációt azoknak a magyaroknak és románoknak is, akik 1956-ban a forradalom melletti kiállásukért szenvedtek súlyos börtönt és üldöztetést. Remélem, hogy az évforduló, az ünnepélyes megemlékezések sora segít nemcsak a múlt minél teljesebb feltárásában, de tanulságainak megértésben is.

Interjú a Heti Válasznak (részlet)

2009. december 17.

Újra kell kezdenünk

– *Nem csak a kinevezési gyakorlatát, vagy a vétóhasználatot tekintve tűnik erősebb elnöknek az elődeinél – utóbbi időben mintha kezébe vette volna a külpolitikát is.*

– Ez túlzás. Az elnök a külügyi kormányzat politikájával összhangban, pontosabban nem azzal ellentétben képviseli az országot a nemzetközi kapcsolatokban.

– *Azt például egyeztetette a külüggyel, amikor nemrég kikérte magának a rádiófrekvenciák odátételését elmarasztaló, több nagykövet által is aláírt levelet?*

– Nem.

– *Pedig ideje épp lett volna egyeztetni: nem szólalt meg azonnal.*

– Az ember egy darabig türtőzteti magát. Az egyik nagy japán napilap azonban rákérdezett erre a témára, ezért elmondtam, hogy a diplomáciában rendkívül szokatlan, és barátságtalan lépés a nagykövetek levele, amelyet egyértelműen konkrét gazdasági érdekek motiváltak. Egy nagykövet szóvá teheti partnerének a kifogásait, főleg, ha ezt otthoni központjával egyeztetette, hiszen az államát képviseli itt. A nyílt levél olyan arrogancia, amely a rég nem tapasztalt birodalmi attitűdöt idézi. Ezt nem fogadhatjuk el.

– *Az amerikai kongresszus múlt héten még határozatot is hozott az ügyben, amelyben elítéli Magyarországot, a sajtószabadság komolyan vételére szólít fel...*

– Természetesen lehet kifogásuk, s még azt sem állítom, hogy alaptalan lenne. A döntés előtt magam is megszólaltam, kifogásolva a pártok magatartását. Ha azonban az elnök megszólalt, a kormányfő szintén, s bírósági eljárás folyik, megintcsak sértő túlzás kívülről beleszólni a kérdésbe. Az, hogy egy újságcikkre alapozva hoznak határozatot, és kioktatják Magyarországot sajtószabadságból és demokráciából, elfogadhatatlan. Szeretném egyértelművé tenni: semmilyen emberi jog, szabadságjog szempontjából nem állunk rosszabbul, mint az Egyesült Államok.

– *Pozsony idén még azt is megengedte magának, hogy ne engedje át az országhatáron. A magyar kormány gyengesége miatt lehetett ezt megtenni, vagy ön is követett el hibát?*

– Magyarország imázsa rengeteget romlott az utóbbi években, ám ami történt, azt nem lehet a magyar kormány állapotával megmagyarázni. A határon túli nemzetrészekkel kapcsolatban nagyon komolyan vett stratégia mentén dolgozom. A Sándor-palotában konferenciákat szerveztünk azzal a céllal, hogy a sérelmi politizálás helyett szisztematikusan végigvegyük közös ügyeinket. Másrészt a 2004. decemberében fájdalmasan félresiklott magyar-magyar viszonyt kellett orvosolni – ezért bejártam az összes magyar lakta területet. Büszke vagyok arra, hogy én voltam az első magyar köztársasági elnök, aki március 15-én Kolozsvárról intéz beszédet az egész nemzethez – immár a kulturális nemzet egységének alapján, amely nem áll ellentétben egyes határon túli nemzetrészek integrációjával adott államukba. E stratégia részeként két éve is voltam Szlovákiában Szent Istvánt ünnepelni, a szervezők akkor sem hívtak meg szlovák notabilitásokat, mégsem volt gond. Az ideit utat is időben bejelentettük, tehát nem érzem, hogy hibáztunk volna.

– *Nem lett volna jobb itthon maradni, amikor már látszott, hogy nem engedik be?*

– Pontosabban: el sem indulni? Azzal elismertem volna, amit ők állítottak, hogy tudniillik provokációnak szántuk a komáromi koszorúzást. Magáról a tiltó jegyzékről útközben, Komárom előtt tíz perccel kaptam telefonon hírt.

– *A szlovákokkal való viszony sem ettől, sem az ottani nyelvtörvénytől nem javult. Utóbbi ügyben van mozgásteret?*

– Sok kollégámnak volt szerencsém vázolni a problémát, s a megoldás részeként megismertetni őket a kulturális nemzet koncepciójával. Általában megértést tapasztaltam, többen nyilvánosan is visszaigazolták ezt, ahogy jó néhányan az Európai Unió vezetői közül is. Rendkívül fontos volt az is, amikor Tadic szerb elnökkel két éve együtt jelentettük be Szabadkán, hogy a kettős állampolgárságnak nincs akadálya. Múlt héten megint ott jártam, s Tadic elnökkel együtt méltattuk a nemzeti tanácsokról szóló törvény elfogadását. Ezzel Szerbiában megvalósul a kisebbségek kulturális autonómiája, miközben az autonómia szó említése több más országban az állam elleni fenyegetésnek számít. Például az oktatásügy, az anyanyelvű médiumok és intézmények a Nemzeti Tanács tulajdonába kerülnek, az határozza meg a nemzeti szimbólumok, földrajzi elnevezések használatát. Szerbia és Magyarország államfője együtt állította ezt a példát azon országok elé, amelyekben kisebbségeink élnek. Kár, hogy ez a fontos nyilatkozat nem kapta meg itthon a megérdemelt médiafigyelmet.

